

6.

ZBORNIK

GORNJOGRADSKI

KNJIŽEVNI

FESTIVAL

**VJEŠTICE I
METAFORE**

**RADIO
GORNJI GRAD
ZBORNIK 2019**

ZBORNIK ŠESTOG GORJOGRADSKOG KNJIŽEVNOG FESTIVALA

Vještice i metafore

Zagreb 2018.

Zbornik 6. Gornjogradskog književnog festivala (elektronsko izdanje)

Nakladnik: Radio gornji grad
(<https://radiogornjigrad.wordpress.com/>)

Za nakladnika urednik: Marijan Grakalić
Urednik izdanja: Marijan Grakalić

Redakcija festivala i zbornika: Marijan Grakalić, Nera Karolina Barbarić, Dušan Gačić, Ana Milčec, Dalibor Blažina i Bosiljko Domazet

Design naslovne stranice: Dušan Gačić

Partneri: HDP (Hrvatsko društvo pisaca), Basaričekova 24, Zagreb

Cinkuš, Mletačka 9, Gornji grad
Didov san, Mletačka 11, Gornji grad

Uvod u vještice i metafore

Sudbina je bliskost koja se ne može odvojiti od nas samih. U primjeru vještica ponajviše nas obuzme ona skupčana s nebrojenim tragičnim sudbinama kakva prati odbačene, proskribirane, izdane, izgnane, ubijene i na svaki način kažnjene. Čarobnjaštvo odnosno magija zbog koje su žrtve predane inkviziciji ili drugim krvnicima najčešće je povezana s neposrednom spoznajom svijeta. S prekoračenjem iz okvira i iskustva poželjna, zacrtana, uvriježena, moralna, etička, estetska, seksualna i uopće vladajuća društvena i vjerskoga obrasca.

Metafora vještice odnosi se na dijakroničnu netrpeljivost i neprijateljstvo prema nesputanom i izravnom, neposrednom i nepoželjnom stavu, uvidu, iskustvu ili, osjećajnosti. Dominantni i autoritarni društveni karakter oduvijek proizvodi neprijatelje da bi opravdao razlog vlastita postojanja. Obeshrabren takvom poviješću Kafka napominje kako će se Mesija pojaviti tek onda kada više neće biti neophodan. Dakle, onda kada najneobuzdaniji individualizam vjere i mišljenja bude moguć. Jer, do tada smo svi podjednake žrtve anakronih mržnji koje dovode u pitanje i dokidaju postojane svega i svakog drugačijeg.

Budući da se u našoj maloj sredini posljednjih desetljeća putem manje-više neograničena govora mržnje sve učestalije proizvode i progone "vještice", dakle, mnogi i svi drugi koji nisu osvjedočeni (ili lojalni) Hrvati (i katolici), uzeli smo upravo vještice i njihove metafore za literarnu temu ovog, šestog po redu, Gornjogradskoga književnog festivala. Jer, njegovanje različitosti važna je žiška ljudske svijesti i nužna obrana od svuda raširena nacionalna apokaliptička mentaliteta.

Vidljivo se i po pismenom nasljeđu da su vještice i metafore oduvijek su bile važne književne, povijesne, znanstvene i kulturološke teme u nas. Tako je jedan od najpopularnijih hrvatskih romana upravo je onaj Marije Jurić Zagorke: "Grička vještica" koji naglašava potrebu otklona od nepravdi, a jedna od najboljih povijesnih studija, knjiga prof. Vladimira Bayera, "Ugovor s Đavlom - Procesi protiv čarobnjaka u Evropi, a napose u Hrvatskoj".

Nadamo se da će i ovaj Zbornik priređen iz radova autorske književne, poetske i znanstvene produkcije makar malo doprinijeti boljoj percepciji i uvidu u suštinu problema.

Marijan Grakalić

Književna nagrada Zvonimir Milčec

Treće godine za redom Gornjogradski književni festival i obitelj Milčec dodjeljuju Književnu nagradu Zvonimir Milčec, nagradu nazvanu po našem najzagrebačkim piscu i novinaru koji je bio vrstan kroničar našeg grada.

Ove godine ta čast pripala je Milku Valentu, prozaiku, pjesniku i esejisti, dobro znanom akteru i autoru kako zagrebačke tako i mnogo šire književne i kulturne scene. Širok i plodan autorski rad, u mnogome vezan za naš grad i njegove situacije, živo prati stvaralaštvo Milka Valenta, sve od čuvene priče "Isus u autokampu" (Studentski list 1979.) koji je zbog nje zabranjen, pa do pisanja jednog od najopsežnijih hrvatskih romana na 1408 stranica "Umjetne suze" (2013). Jedan manji dio ovog djela ove je godine preveden i objavljen na francuskom jeziku, Les Larmes artificielles. PQ /Umjetne suze. Toaletni listići, u prijevodu Yves-Alexandre Tripkovića).

Kao pisac radikalizacije kaosa, odnosno shvaćanja reda na tragovima lakih vjetrova šezdesetosmaške osjećajnosti, Valent na neponovljiv način, obilno koristeći šarm onih i nesputanih desetljeća druge polovice dvadesetog vijeka, stvara vlastitu književnost i vlastiti svijet u mnogočemu drugačiji i slobodniji od puke datosti i njezinih bijeda. Da radikalizacija odnosno istraživanje i uživanje u poetici psihotična realizma nije nikakva poza, Valent je po drugi puta doživio 2008. godine kada su ga nakon jedne literarne rasprave dosta mlađi oponenti zapalili na klupici u jednom zagrebačkom predgrađu uz poruku kako bi on ipak trebao "napisati nešto za plažu". Prvi puta pokušaj ubojstva doživio je 1979. godine kada je tiskana već gore spomenuta na inicijativu Kaptola zabranjena priča "Isus u autokampu" (ustvari, priča baš za plažu). Čini se, kako u njegovom slučaju, bez obzira na interes za rivijeru, odgovor na radikalnu književnu avangardu također stremljenjem radikalnim potezima.

Dodjela književne nagrade Zvonimir Milčec Milku Valentu, dakle, nije nikakva protestna gesta ili sokratovska šetnja. To je najmanje što pisci ovog grada mogu napraviti za kolegu i pjesnika kakav je Milko Valent, originalna i samosvojna autora koji beskompromisno ispisuje veoma vrijedne i važne stranice hrvatske književnosti, pa čak i onda kada se one ne sviđaju službenim, moćnim ili (pre)vladajućim hipokritima. Za sve ostale nedoumice upućujem vas na Valentovu biografiju, nalazi se u rubrici "Biografije autora" zajedno sa popisom objavljenih knjiga.

Marijan Grakalić

MILKO VALENT

**SUVREMENE VJEŠTICE
AUTO-ANTOLOGIJA**

(erotski glamur, užitek, zlo, mrak)

*Ružno je lijepo, a lijepo je ružno;
Lebdimo kroz maglu i uzdušje kužno.*

Shakespeare, Macbeth (završni dvostih iz prizora o tri vještice na početku drame)

*noć. san o rosi na pustinjskom pijesku. rosa je fatalna
fatamorgana. priđeš li bliže – pijesak je suh. san se
pretvara u noćnu moru, u pijesak bez rose. svako je
buđenje šokantno. jutro je, kao i uvijek, bez iluzija.*

Valent, Pustinja

kada umrem, ostavite Facebook otvoren.

Valent, Otvorena rosa

Uvod u vještičji glamur autoantologije

Crni petak, 23. studenoga 2018. U moju radionicu bizarnih pjesama, i uopće bizarnih tekstova, stigla je moja studentica ljubavnog prijateljstva Marina K. s Gornjeg grada. Od milja je zovem Vještica. Dva su razloga za taj nadimak: 1) živi u zagrebačkoj četvrti gdje živi najveći broj suvremenih zagrebačkih vještica i 2) svojim erotskim glamurom razbija u djeliće moj identitet, moj integritet te moju esenciju sastavljenu od mudrosti zrele dobi. Umjesto da kao svaka mlada djevojka na Crni petak podlegne potrošačkoj groznici i otiđe u ludi opsesivni šoping, Marina je, smjestivši za moj radni stol, predložila, da ne kažem naredila mi, koristeći svoj erotski glamur koji je kao tek probuđena Etna kuljao iz njezinih očiju, da pred njom, dok pijuckamo dalmatinsku travaricu, napravim autoantologiju iz moje nagrađene knjige Otvorena rosa (Nagrada Tin Ujević, Vrgorac, 2018.). (Pristao sam, jer mojoj najdražoj Vještici nemoguće je, zasad, ne ispuniti bilo koju želju.) Pritom je oštro naglasila da svaka od tih izabranih autoantologijskih pjesama mora u glavnoj ili sporednoj ulozi imati neku suvremenu vješticu. Također je istaknula da suvremene vještice nemaju veze s vješticama koje se u narodnim vjerovanjima, legendama i mitovima najčešće zamišljaju kao stare neugledne žene ili pak kao usidjelice te udovice. Glavna su karakteristike suvremenih vještica, rekla je Marina K., njihova mladost, ljepota i osobito erotski glamur očiju kojemu nijedan muškarac ne može nikako odoljeti. Ukratko, dodala je Marina na kraju svojeg prijedloga odnosno zahtjeva, točeći već nam treću čašicu rakije, suvremene su vještice nemilosrdne zavodnice koje, nakon zavodjenja, ostavljaju zavedenog muškarca. Ipak, ništa o tome ne govoreći Marini K., ipak sam pronašao lijek protiv suvremenih vještica. To su jutarnje i večernje vježbe iz ravnodušnosti i kreativne nostalgije. Upravo sam uz Marinu K., moju dragu Vješticu, usavršio te dvije plodonosne discipline. To znam po tome što ni okom nisam trepnuo kad mi je rekla da će me ostaviti za Božić i poći tražiti nove žrtve svojeg doista neodoljivog te nezasitnog erotskog glamura.

Autoantologija pjesama iz knjige Otvorena rosa

Ljubičasti urlik, magnolija

rub transa je početak potpunosti.
suvremene vještice ne znaju za milost.

prvi izlazak s Lily. uzbuđen si. malo
nespretno. mutna Temza lijeno teče.
na dnu rijeke keltsko-rimsko blato šapće
indiskrecije o tisućugodišnjim leševima.
Londonsko oko je lijepo i slijepo. veliki
kotač, taj kineski multikulturalni izum,
lagano se okreće. turisti su nevini i željni.
mobitelima, kamerama i fotoaparatom
kao na traci proizvode razglednice Big
Bena i Parlamenta. nebo je božanstvena
Lily Chain iz kvarta Islington, studentica
mode, dizajna i vizualnih komunikacija
te navijačica Arsenala. čavrljate dok ona
na pametnom telefonu prijateljici cvrkuće
pametnu Twitter-poeziju tipa: sad sam na
Oku s tipom iz Hrvatske. fantastičan osjećaj.
tip je full cool. vidimo se na partiju večeras,
bitch! pokušavaš misliti gledajući zapanjeno
i sneno jedra bedra vedre Lily Chain. evo
tvoje subverzivne misli: tehnologija je iz
temelja preporodila japanski haiku. u modi
je minimalizam epskih razmjera.

ona digne glavu. zagledaš se u krasne
oči Lily Chain. njima te fiksira neodoljivo,
zavodljivo, povodljivo. u njima je mentalno
siromaštvo. zatim brz pogled na njeno tijelo.
lijepo je kao svi smrtni grijesi zajedno. očita
neskladnost bića. u tvojim rukama pljoska
žestokog pića. gutljaj, strah, bijes. mrziš
kad stereotip postane istinit. u tebi strah
od materijalne ljepote. brzo se dižeš. bježiš.
zaprepašten pogled božanstvene Lily Chain
iz Islingtona. siđeš s Oka. potrčiš prema
Westminsterskom mostu. na tvojoj Golgoti

nijednog policajca. kad ih trebaš, nema ih.
trčiš preko mosta. trčiš pored Big Bena, ti
luda, ti bena. zatim naglo usporiš i mirno
kao bezazlen turist uđeš u čuvenu crkvu,
u problematično utočište gdje se rune stare
krune. odahneš. prva tvoja misao: Nina i
ljubičasti urlik magnolije u zagrebačkom
Botaničkom vrtu. tvoja druga misao: crkva
je građevinski spas kao najbolji čovjekov
prijatelj.

ipak, bojiš se. što ako bane strasna krasna
Lily Chain i njena posesivna krv navijačice
Arsenala? pokušavaš se sjetiti neke dobre
molitve koja bi te spasila od ljepote. sve su
molitve uzalud. probudi u sebi nevjernika!
budi ateist, ne serijski ljubavnik, ne turist!

zgužvane plahte leže na svim krevetima
svijeta. tamo gdje kreveti postoje, dušo.

Ritam za голу Europu

ljudi kojima je jedina lektira mobitel
nemaju što izgubiti.

Europa hoda modnom pistom u carevom
novom ruhu. to je odjeća za sva godišnja
doba. u tijeku je posljednja menstruacija.
slijedi menopauza, predsmrtno doba bez
crvene rose i ploda. u starim dućanima još
tinja sjećanje na poznate fine kolačiće. ali
tko će opisati taj tren kad uskoro zauvijek
nestane Madelaine? možda baš ti, jer je
Proust već odavno epski pust. ti to možeš,
ti to znaš. ti si strašno zločesto dijete. sjeti
se predratne zagrebačke uzrečice: *Enfant
terrible* je uvijek mlad kao i riječ "rad".

šumor valova mora i glazba Black Sabbath.
kreativni propeler. elitna krema za sunčanje.
sjediš na stijeni, slušaš glazbu, gledaš more.
u pjenu jednog vala, koji na vrhu kreste već
umire, tvoj nagli uvid u ljepotu beznačajnosti.
na sve strane orgazam i prolaznost. uvid u
isprani mozak. to je samoubojica iz interesa.
on nikad nije čuo pjesme Sabbath Bloody
Sabbath i Paranoid. u njegovu mozgu tama,
teški lomovi misli, eksplozivi, Monte Carlo,
snovi o rajju i nebu bez poreznih nameta.
na tamu kaplje znoj žudnje za besplatnim
djevicama. radikalno sunce spržilo je mozak
stvoren za rosu. čovjek bez ironije. juha bez
soli. bezmesni vjerski seks. mladić bez ironije
voli svoju, ali i japansku kulturu. voli bol i
srednjovjekovni kodeks bušido: put ratnika.
u svetim zgradama učitelji doktrine govore
rečenice s visokim Božjim usklikom. one
ushićuju. one mame besplatnu manu s neba.
učitelj naučava tešku industriju mira, nevine
svibanjske djevojke, unosnu trgovinu crnim
uljem i umijeće ratovanja: samurajski autizam.

mladić bez ironije sjedi na terasi restorana. gleda mnoštvo nevjernika na Elizejskim poljanama. pije čaj. rado bi pio apsint, ali su mu Bog, vjera i otac zabranili alkohol. pije čaj i lista knjigu s reprodukcijama. prije smrti želi biti barem malo obrazovan. gleda glasovitu Rembradtovu sliku Otmica Europe i čuvenu Rubensovu sliku Silovanje Europe. sviđa mu se bog Zeus u obličju bijeloga bika. najviše od svega sviđa mu se silovanje. iako je njegov Bog najveći, priznaje da su antički bogovi imali smisao za erotski humor. sviđa mu se bijeli bik, još više bijela djevojka Europa, suvremena vještica koju treba ubiti.

teško je živjeti bez ironije, mučenik biti, čaj bez ruma piti i mirnoćom pedofila sanjariti o rajskim djevicama. hitno mu trebaju djevojke bijele kože. na crnom tabletu Blow Up Black proučava bijelu djevojku Europu i detaljan plan silovanja. mašta o tome da počne s rimokatoličkom crkvom Sacré-Coeur na Brdu mučenika u nedjelju u 11 sati. nedjeljna misa, sunce, plavo nebo, mnoštvo nevjernika, vjernika krive vjere, o Bože! na terasi za susjednim stolom stanovnici Grada svjetlosti, pripadnici Caritasa, zamotavaju male tamne čokolade za južnu djecu iz njegova kraja. slučajnost je uvijek bez mudrosti.

europske djevojke odlaze na večernje ulice, na koncerte i ljubav. čaj je popio. alkohol nije. čovjek bez ironije kreće u akciju. voli bučne eksplozivne tulumе s glazbenom pozadinom. smrt je jedini izlaz iz diskoteke, iz te dvorane ovozemaljskog grijeha. mladić bez ironije snažno vikne "Bog je velik!" i stisne crvenu tipku za izlaz. niz bijelu kožu djevojaka sad cure crvene mrlje. to je sluz iz pustinje. to je tamno ulje s uskogrudnim prorezima za oči.

Crni jainici

sjeli bi na parkiralište Kauflanda iza INE,
benzinske crpke, iz slenga zvane Benga,
i pijući pivo smijali se do otvorene rose
kad vještice isijavaju erotski glamur, zlo i mrak.

Zagreb. tama u koktelu. na površini rosa
bez nade. pivska pjena u zoru. vrući asfaltni
mjehurići. depresivne ukrajinske djevojke
traže ljubavne sastanke na otvorenom.

za vrijeme menge najbolje je uzeti kratak
predah i otići do Benge. i svemir voli male
i velike odmore. zato je jednom uzviknuo:
"Dolje škole!" često si ulazio u INU i u
njezinom malom ružičastom dućanu
uzimao pivo, cigarete, čips s paklenom
paprikom i orgazme. ponekad, dok zora
na njezinom brdu Carmel s rudom rudi,
citiraš poznati stih dobrodušne Gertrude
"Rose is a rose is a rose is a rose.", a
zatim i svoj: "Na ruži je rosa otvorena
rosa." Nina se tužno osmjehne. vidiš
gorku boru na njezinu čelu. čini ti se kao
da je stigla s neba punog čistog kofeina.
želiš s njom podijeliti svjetsku bol i vašu
zbunjenost, ali njezina oštra povijesna
rečenica razara jutro: "Čuj, ja imam
crne jainike. Nikad neću imati djecu."

Edinburgh.
zbog glas Iana Curtisa atmosfera
podsjeća na prazan Shakespeareov
pakao. Carol je opuštena otkad su
njezini roditelji otišli na ljetovanje u
Nicu. ona nije otišla zbog tebe, iako
voli Azurnu obalu. to ti sad kaže na
Portobello Beachu, dok vježbate novi
zagrljaj na pijesku i gledate zvijezde.
"noćni promet zvijezda", kako se u
naglom nastupu vrhunca destrukcije

strukturalizma izrazila Carol. njezina živost prelijevala se preko vaše kože do duboko u noć. pun Mjesec visio je nad tihom praznom plažom. rekla je da uči španjolski i dodala: "El silencio de la luna."

jutro je. vraćate se s plaže. Carol treptave kože kaže da je sretna što ti napokon može pokazati svoju sobu u Leith Walku pretrpanu knjigama o psihijatriji. knjige su na policama, po podu pa čak i na krevetu. samo je jedan zid bez police. na njega je Carol zalijepila reprodukciju odvratnog ženskog akta Luciana Freuda i osam crnobijelih fotografija istog poremećenog portreta Francisa Bacona, jednog od onih jezivih portreta glave iz 1948. trebalo ti je pola sata da se smiriš. volim odvratne slike, rekla je Carol, studentica psihijatrije. ona je, kaže, ludo biće puno paradoksa. naprimjer ona je aktivistica, ljubiteljica životinja i zagovarateljica njihovih prava, koja uz povrće svakodnevno jede i meso, sve vrste mesa. najviše voli krvavi biftek na žaru s povrćem i pržene ovčje bubrege. s osmijehom ističe da voli blag okus urina koji osjeti pri svakom zalogaju. pa gdje se danas uopće mogu nabaviti ovčji bubrezi, pitaš začuđen. ima ih na kraju Portobello Rooda jedan mesar sklon tradicionalnoj prehrani. kod njega moj tata nabavlja razne mesne specijalitete. tako ponekad naleti i na finu svinjsku slezenu od koje se pravi odličan škotski paprikaš, rekla je Carol. gledaš njezino zadovoljno lice. na zaslonu njezina kompjutora svečano vijori europska zastava. dvanaest žutih zvijezda u krugu leprša na tamnoplavoj podlozi precizno programiranih valova ispod kojih piše: "U Europu, u Europu!" Carol gola sjedi na stolcu i s uživanjem jede svoj doručak.

nakon što ti je objasnila što su to fobije,
i nabrojila ih, Carol punim ustima kaže
da je žute zvijezde podsjećaju na light
verziju heroína i nehajno zagrije u još
jedan zgužvan mini-muffin s čokoladom.
ti kažeš da te izazovne žute eurozvijezde
neodoljivo podsjećaju na psihijatriju,
zlato, Židove, dinju, ludnicu i pustinju.

kad su Edinburgh i Carol pretjerali u
posesivnosti bježiš Nini u Zagreb. evo te
s njom iza INE, svojoj vještici koja te još
nije napustila. iza Benge. pijete pivo iz
dvolitrenih plastičnih boca. pogledaš je
u oči i jednostavno kažeš: "Nina, volim
tvoje crne jajnike. Želim s tobom podijeliti
njihovu tamu. Želim osjetiti neplodnost.
Napokon sam shvatio: Sreća je neplodna."
Nina te zagrlila i dok je Zagreb, otvoreni
grad, izranjao iz rose, reče: "Gladna sam.
Idemo kod tebe na crne jajnike. Želim
ti i danas dati svoju tamnu ružu ružičasta
odsjaja." u tvom mozgu lom. ugledaš
Ninu kao Svijet. svijet u kojemu si
iz mraka rođen.

Beton je uvijek kreativan

najveća prednost samoće je tišina.
vještice to ponekad znaju cijiniti.

nikad neću zaboraviti Ohio. nikad
neću zaboraviti Alice Cleveland.

pomodna neuroza prožela je sve
rodnice u gladovanju. u medijima i
književnosti ta neuroza naziva se
ljubav. Ona i On, Druga i Drugi, vole
se na predavanjima, na seminarima i
u šetnji sveučilišnim dvorištem. ipak,
ponekad bih rado bio sâm i gladio
tvrdu površinu studentske zgrade.

beton je uvijek kreativan. uspijeva u
svim oblicima. stambene skulpture to
dokazuju. beton je čudo od likovnog
materijala. ako je armiran čelikom i
dovoljno debeo, omogućuje ono čemu
su tako očajno stremili bukom frustrirani
pečinski umjetnici. omogućuje tišinu,
najbolju izolaciju od prirode i društva.

tišina je dragocjena i u zajedničkom
kućanstvu. ti si jedna od onih osoba s
posebnim potrebama, suosjećajno mi
kaže Alice Cleveland iz Clevelanda,
studentica sociologije s kojom živim već
dva tjedna. Alice se po kampusu hvali
prijateljicama da me u Noći otvorenih
vrata osvojila svojom inteligencijom. ne,
nije istina. osvojila me svojim tijelom
sazdanim od žitarica i poremećajima
u komunikaciji. eros je nepredvidiv.
suvremene vještice žive burno.

pogled s 18. kata, Cleveland, Ohio.
pogled na jezero Erie. zatim prodoran
pogled na tvoj trokutić obavijen crnom

intimom francuskog egzistencijalizma.
takav pogled ne ostavlja ravnodušnim
nikoga, čak ni ravnodušnost plaćenog
serijskog ljubavnika. lecneš se i kažeš
jednostavno: "WTF!"

živimo u zatvoru. živimo u prvom licu
jednine. otvorena rosa nije politički
korektna. na tvojim punim mainstream
usnama ideje nikad ne krvare. to
čine revolucionarna tijela uronjena
u brzu smrt.

velegradsko smeće guta jutarnju
zvijezdu. u isto vrijeme intelektualci
se spremaju na odlazak u knjižnice
gdje će u predahu čitati obnovu divljeg
kapitalizma na Divljem zapadu i sve
popularniju knjigu Svijet je postao Zapad.

nevolje s našom susjedom Judith
počinju već za vrijeme doručka. dok
u tišini uz jezero Erie žudno zobljemo
zobene pahuljice na mlijeku, Judith
sa svojeg balkona zbunjuje studente
i radničku klasu Amerike. svojim licem,
muškim, ledenim, uzvikuje da je spol
društveni konstrukt. drage drugarice,
voljene sestre, naša vagina je društveni
prostor, a ne prostor prirode. Alice s
našeg balkona žestoko protestira. više
Judith da je glupa posesivna lezbijka.
Judith više da teoriju roda i nebeskog
svoda duboko cijeni svaka samohrana
spolna orijentacija kao i liberalna bjelina
svih naprednih mozgova. Alice mi kaže
da ipak razumije Judith, da je Judith
ujutro uvijek pomalo tužna i licemjerna,
što rječito pokazuje njezino ledeno
muško lice. ja hrabro uzvraćam Alice.
kažem da je beton uvijek kreativan.

nikada neću zaboraviti Ohio. u njemu

je stvaralački beton. Ohio je pjesma o
gipkoj čvrstoći pustinje. Ohio nikad ne
haje za mlada kampiranja u kampusu.

nikada neću zaboraviti vješticu Alice
Cleveland. nikad neću zaboraviti jutro s
Alice. nikad neću zaboraviti njezine usne
prekrivene međunarodnim zobnim pahuljicama
na mlijeku. armirani beton kao ojačana
rosa najveća je urbana zagonetka svijeta.

Ja sam disfunkcionalna

uravnoteženost nije moguća.
osobito ako si suvremena vještica.

ja sam disfunkcionalna djevojka.
uvijek govorim pametne stvari. evo
jedne koja slijedi moje gutljaje piva.
prazan pogled nikad nije prazan.
zjenice su uvijek tu. to je pogled
pun praznih zjenica. uz takve zjenice
gradovi ne mogu preživjeti. pitala sam
gay prijatelja oftalmologa je li moguće
ugraditi nove zjenice. rekao je da jest,
ali da ja nemam toliko novca. pa koliko,
pitam ga. 50 tisuća funta. OK, jebeš
nove zjenice! preostaje mi morska
pjenica i moja divna središnja zjenica.

Glasgow. ispred autobusnog kolodvora
Buchanan postavljena je ružna betonska
skulptura. to je sivi betonski sat koji trči.
trčim oko sata oko pola sata. ljudi me u
čudu gledaju. zovem se Carolina Stewart.
moja majka je sa Sicilije, otac iz Glasgowa.
sazdana sam od neuroze i želje za divljom
planinskom poezijom. obožavam zaigrano
planinsko cvijeće. Škotska ima najljepše
brdske biljke. u pubu se smijem kao luda.
kažem barmenu Willyju da je prolazan kao
prolaznost. (u mislima ga zovem Silly Willy.)
on me tužno promatra i natoči mi još jednu
pintu piva. na čemu si ti, zapravo, pita me
Willy. ja sam na finom pametnom alkoholu
koji postavlja bitna životna pitanja. ja
sam divna disfunkcionalna djevojka.
često gledam galebove dok po našem
gradu povraćaju pokvarene ribe. Willy
ništa ne razumije. on je priglup momak
sa Škotskog visočja. u očaju širi ruke,
podigne oči prema nebu koje se, jasno,
nalazi na stropu puba. pubovi su jedini

prostori u gradu u kojima je nebo uvijek bez oblaka. smotala sam crni duhan, kupljen na crno, i elegantno izišla iz puba da popušim cigaretu i razmislim o tome kako ću kao intelektualna beskućnica preživjeti zimu u tmurnom Glasgowu.

da, ja sam ta Carolina Stewart, čuvena disfunkcionalna djevojka. u gradu me svi znaju, jer sam ekstremno borbena i druželjubiva. volim sjaj u očima moje kvartovske prijateljice, divne lezbijke Aileen McDonald, kad mi, oslonjena na ogradu svoje kuće, kaže da se samo u bečkom Musikverein u nalazi slamka spasa za uškopljene dječake pjevače. čini se da je i ona čudna i barem malo disfunkcionalna. da, ali ja ipak volim naša alkoholizirana kokainska spajanja. njene sportske dojke zanjihale su na fakultetu ontološko pitanje o bitku bradavica, yeah! Aileen i ja smo najpoznatije lezbijke u Škotskoj. Willy, daj još jednu pintu piva! strašno se dobro osjećam. danas ću opet s Aileen proizvoditi sluz i blues. zatim će doći tuga koju ćemo uz tihe poljupce sestrinski podijeliti. zovem se Carolina Stewart. ja sam nevjerojatno senzibilna disfunkcionalna djevojka. ja sam vještica, otvorena rosa Škotske.

Nesanica

rosa je sudbina kratkotrajnih.
podsjeća na suvremene vještice.

kad umrem, ostavite Facebook otvoren.

četiri ujutro. počinje otvaranje rose,
sažete kapi vode u zjenicama oka.
to su zjenice koje oslijepe mlade.
umiru istoga dana kad su rođene.

tišina. samoća u gradu sve je gušća.
može se razrijediti samo univerzalnim
nožem za sezonsko klanje nostalgije.
pališ bezbrojnu samotnu cigaretu.
pušiš. dim sporo vijuga u visinu. stapa
se sa stropom i pretvara u ništa.
nećujno se sljubljuje s nebom kao i
tvoj život.

tablete u skladnom obliku bjeline.
kemija je uzaludna. traje visinska
nesanica. vrtoglavica, noć, viski, vino,
pivo, štivo. tipkaš slova. nema sna.
nema snova. nema nade. gadi ti se
nadanje, "vrlina robova" (Cioran).
popisivanje svijeta nastaviti ćeš do
zadnje cigarete, do zadnje samoće.

samoću ćeš posvetiti Annabel Sky,
tihoj djevojci sa šestoga kata kojoj
predaješ kreativnu pismenost, najteži
predmet humanističkih znanosti. sat
stoji 10 eura. njezina majka htjela ti
je dati povišicu, jer je primijetila nagli
Annabelin napredak na Facebooku.
odbio si. rekao si joj da svi ljudi koji
boluju od nesanice imaju jak osjećaj
socijalne osjetljivosti. (majka Annabel
Sky, privlačna Mary Sky, profesorica
engleskog, prije četiri godine ostala je

bez posla. popodne radi kao čistačica u uredu uglednog odvjetnika znanog po nadimku Gospodin Oštrica. navečer radi na ulici kao prostitutka. Mary često ističe da je ona humanitarna seksualna radnica i da voli svoj posao, jer svojim okretnim tijelom pomaže muškarcima liječiti i njihove psihičke probleme. ima već 41 godinu. zarađuje malo. ružnoću starenja podnosi vedro i samozatajno.) svaka je majka kapljica rose. prije smrti rodi barem jedno dijete. svi su gradovi istovremeno nježni i okrutni. osobito Zagreb, Rijeka, München i Glasgow.

popodnevna nastava. studentica upija tvoje izlaganje o gradnji Beckettovih proza o oskudici. zadao si joj vježbu. ovdje je rezultat Annabeline vježbe. "Odlazim. I umirem. Ja sam tijelo koje povraća foto-ostatke kaosa. Lajkajte ih na mojem profilu. U petak odlazim u Fort William. Opit ću se kao krava u pubu Maryburgh Inn i mokriti mračno literarno mlijeko. Preporučit ću poljupce kao svakodnevicu. Reći ću da mi je ime Fanny. Svaki muškarac u pubu bit će moj Willy Rockabilly. Ujutro ću se u drugom stanju popeti na Ben Nevis. Crknite od zavisti, gubitnici! Pojest ću tu škotsku planinu kao jaje u crnom oku uragana i smrtno se razboljeti od trovanja nedernutom prirodom. Kad umrem, ostavite Facebook otvoren."

poslije nastave Annabel i ti držite se za ruke. dijelite samoću zvjezdanog ljepila, dok šapćete o hrabrom pilotu koji je napisao Malog princa. nisi joj to rekao na nastavi, ali ona već sluti da je kraj kreativne pismenosti blizu. možda se čak nalazi u tužnoj prašini podruma kuće u kojoj stanujete. nije

lako govoriti o skoroj smrti stvaralačkog
skladanja riječi kad s trepavica kaplje
vlaga, radost, smijeh, mladost, ludost.
"Hej, Annabel, hoćeš li mi na pola sata
posuditi tvoju ružu?", upitao si svoju
najbolju studenticu. "Hoću, ali, molim
te, nemoj oštetiti rosu na laticama!",
rekla je veselo Annabel Sky i odgurnula
sa stola Beckettove knjige o oskudici.
rasule su se po podu pokrivenom
prašinom koja brzo stari. na kraju će
oskudica pobijediti. sve će uništiti: i
užitak, i učenje, i učitelja, i učenicu.

u mislima krik srebrnastog galeba. u
rukama ovisnika o budnosti plastične i
staklene boce te pokoja limenka. gutljaj
po gutljaj besane noći. svaki gutljaj je dio
renesanse. svijetli u mraku tvoje krvi iz
starijeg kamenog doba. sve znanosti
slijede poeziju: proizvode istinu bez truna
emocije. fizika, prožeta nepotkupljivom
matematikom, nije izuzetak. zaključak
fizike je neoboriv: praznina nikad nije
prazna. puna je poziva za hitnu pomoć.
suvremene vještice obožavaju te pozive.

Cvrkut s Twittera, generacija Z

kritika gadova uvijek završava cvrkutom diskretne samokritike.

Zagreb. soba s pogledom na ulicu.
i u generaciji Z ima izuzetaka. ti i ja
smo ta iznimka u gradu koji bljuje
crne duše, nepismene tvitove, male
skvrčene vijuge, trošne intelekate i
asfaltirane iznutrice. u nama još živi
vrela gimnazijska krv kojom smo
ispisivali grafitu otpora, Ay, Carmela.
u našem mraku ti si se nježno skutrila.
ja sam neukrotivi crni dječak. moja je
duša puna lave bez slave Pompeja, Ay,
Carmela. slušam tvoju kosu. tvoje su
riječi ostale bez riječi. naša je soba
topla, gola i bosa. kroz vrata sobe ulazi
noćna kritika Twittera. volim te i kad si
tako tiha i mirna kao mudrost Sfinge,
mirna kao nekad neovisna Smirna.
hoćemo li i noćas upaliti naše mračno
svjetlo u tmini nigdine, dok jadnici i
dalje cvrkuću. hoćemo li na školskoj
ploči noći opet napisati "Ay, Carmela"?

New York. Chris uzvikuje: "Okupirajmo
Wall Street, taj totalni bullshit, pa onda
idemo pjevat i pit! Pjevat ćemo stare
pjesme Woodstocka i protjerati iz ove
Street sav taj bankarski shit." dok to više,
Chris grli svoju djevojku Lunu. ali Luna
je danas mutna uma, jer je noćas u
ponoć na svojem zidiću Facebooka
zatekla samo 11 komentara. zatim je
otišla na Twitter i brzo tvitala, retvitala,
lajkala, ojkala i odgovarala na pitanja
te opet tvitala. to je trajalo dugo, sve
do u sitne sate, do otvorene rose, kad
je ravnodušnost jača i od Platonove
pećine. zora je već svitala kad se,

kao i tviteraš zombi Donald Trump,
Luna ozbiljno zapitala: "Hej, ljudi, kad
ćemo pobijediti taj jebeni kapitalizam?"

dječaci, djevojčice, mladići, djevojke,
skinute su obrazine. hiperaktivni zombiji
u strahu su od praznine. u njima je tamna
jezgra pećinskih cvrkuta prirode. ne, ne
postoji jaz između generacija. postoji
samo jaz između umova. stigla su umna
djeca generacije Z s najjačim alatom na
svojim pametnim medijskim telefonima
i tihim tabletima uz koje nose tablete za
nesigurnu psihu koju stavljaju pokraj
kreveta na psihu. zatim koriste taj alat.
to je odlično cjedilo za gluposti: bullshit
filter. život je toj Z djeci lagodan, kaotičan.
ponekad je uzbudljiv kad ipak iziđu iz sobe
i voze bicikl ili planinare. njihov um, jak
je, briljantan i nesiguran. oni voli recepte
za egzotičnu hranu. generacija Z voli i
kućne ljubimce, jer u svojoj sobi ne mogu
podnijeti ljude. ljubimca u kutku, kojemu
uvijek daju ime po imenu ljubimca,
vole do prve mržnje, ali i onda kad se
mržnja stapa s ljubavlju. od svih ljubimaca
najviše vole mačke, jer obožavaju
odlučna sebična bića koja su, kao i oni,
protiv svakog sentimenta i establišmenta.
Luna hitra uma mnogo pije. svakog jutra
u njenoj se glavi mućkaju sinkope i sinapse
u crvenom soku od tamnoplavog grožđa
iz Španjolske. jutros je Luna u svoj mobitel
zapisala svoje prve iskrene rečenice.
"M smo, fuck, generacija bez novčane
depresije. Povraćamo svoje cvrkutave
imitacije s preoranog interneta i posve
sjebane komadiće virtualnih svjetova.
Cijelom mrežom širimo ukradene leševe
tuđeg intelekta - bez vlastite ideje u glavi,
bez ijedne jedine svoje izvorne misli."
Luna će sad nježno maziti mačku i piti
svoj omiljeni jutarnji napitak. večeras

će opet otići na okupaciju Zidne ulice
i s Chrisom ljubiti uzaludnu noć.

očajna makedonska pjesnikinja
napisala je tvit: "Ќе се истушираш,
ќе се средиш, ќе се нашминкаш и
таман пред да излезеш низ врата,
ти се седе." u drugom je tvidu napisala:
"May all your dreams come true." to je
globalna rečenica iz koje curi prosječnost.
za razliku od vrabaca Twitter proizvodi
najčešće prosječne cvrkute. internet
ima sve bitne elemente uspješne religije.
ljudi generacije Z su jedinice i nule,
digitalni zombiji s mnogo nula. Murter.
na terasi kafića Pierre's zbiva se čudo.
Z-zombiji pišu razglednice. Ay, Carmela,
mlada vještica, smije se kao smijeh. ti si
smijeh sa smrtnim ishodom, Ay, Carmela!

istina je uvijek jasna. ona je vatra krasna.
smrt, kao prestanak riječi, nema političko
uvjerenje. to moramo zapisati na našoj
školskoj ploči u morskoj noći, Ay, Carmela.

Coprnice na raskrižu 'kraljevske ceste'

Posljednje suđenje vješticama na teritoriju Habsburške monarhije dogodilo se na prilično širokom zagrebačkom prostoru od ljeta 1751. do proljeća 1752. godine. Međutim, nisu sačuvani dokumenti o nizu smaknuća na privatnim vlastelinstvima istočno od Medvednice, gdje se zbivala uvertira u protu-vještičju kampanju. Da je postupak pred županijskim sudom u Zagrebu predstavljao vrhunac privatnih akcija, moguće je shvatiti iz uzgrednih natuknica koje su ušle u županijski spis, inače fokusiran samo na četiri seljanke s prostora oko Velikoga Gradišća.

Sjeverno od Zeline Donje postojalo je raskršće Veliko Gradišće, gdje se današnja stara varaždinska račvala preko svete Helene sve do Križevaca.

Nikada objašnjeno etimologijski, raskršće odzvanja nečim iz prošlosti, evocira nestalu nakupinu kamena, gradinu, možda izvidničku utvrđicu čija je zadaća bila nadgledati najbliže prolaze i prilaze. Događaji oko Velikog Gradišća sredinom 18. stoljeća ne isključuju mogućnost da je ta kamena tvorevina svojedobno predstavljala orijentir na međi 'plemenite Županije zagrebačke', kako je glasio puni naziv jedne od triju administrativnih jedinica današnje kontinentalne Hrvatske: varaždinske, križevačke, zagrebačke.

U stalnim teritorijalnim reorganizacijama počesto su se mijenjale njihove granice. Za Karla VI., oca Marije Terezije, Zagrebačka županija dosegla je maksimalni opseg, od Sutle do Lonje, obuhvativši Turopolje i dobar komad Zagorja.

No, duhovno i kulturološki, dugo je ostala razmrvljena po nekim navadama prijašnjih županijskih rješenja. Dok se područjem Stare Varaždinske širio utjecaj Družbe Isusove, već na svetoj Heleni, šest kilometara istočnije, posvećenu su vodu držali vjerski sumnjivom, preferirajući svetost franjevačkog tamjana.

Istina, ova konkurencija među tadašnjim svetim ocima nije pokrenula strašne događaje 1751. godine, ali je u jednom času poslužila kao argumentacija za dokazivanje sotonističke prakse na 'Staroj Varaždinskoj'.

...

Nije historiografski zabilježeno gdje, kada je rođena, je li bila udana i kako je došla do Stare Varaždinske. Usputni spomen njezine poodrasle kćeri govori da je sredinom toga stoljeća zagazila u zrelu dob. Neki su je nazivali 'baba Mara', što danas ostavlja dojam njezine vremešnosti. No, kada djecu rađaju, po današnjem tinejdžerke, njihove majke postaju bake i prije 40-te.

Uostalom, događaji će pokazati da je i kao 'baba Mara' znala zavesti znatno mlađega muškarca.

„Baba Mara“ je nadišla sudbinu vlastitoga društvenoga sloja, upravo boraveći na ovim terenima: najednom se pojavljuje kao isusovačka vrtlarica koja u najprezrenijem sloju mora izazvati poštovanje.

Njezinom napredovanju zasigurno je kumovala kronična depopulacija koja je povremeno ubrzavala međustalešku mobilnost. Shvatljiva je u plemićkim redovima: vojni su obveznici za kralja pogibali u vrhuncu muške mladosti i snage.

Od prve pouzdane informacije iz njezine šture biografije nazire se da je njezin život zaokrenuo u specifičnom smjeru čim je dosegla isusovačko pokroviteljstvo. Nije se, naime, pukim slučajem skitnica pojavila kao Marianne Vugrinecz, vrtlarica na Paukovcu, ladanjskom dobru Družbe Isusove na Staroj Varaždinskoj.

Iznoseći osobni doživljaj, to nehotice potvrđuje njezin suvremenik, kanonik i kroničar Adam Baltazar Krčelić. Putujući početkom studenog 1751. iz Varaždina u Zagreb u pratnji jedne plemkinje, kod donjozelinske crkve Svetoga Nikole ispriječila se „sačekuša“ krajiških razbojnika s područja Petrinje. „Zaustavili mi kola i konje. Ali pošto sam ih prijateljski pozdravio, dopustili su mi - a to mi je dokaz božanske milosti - da mirno odem, samo kad me je jedan vidio pitao me za put za Križevce. Kako sam se, krenuvši dalje, bojao da ne bude drugih razbojnika u šumici s druge strane, otišao sam pješke prema Paukovcu sa svojom suputnicom ... Kako sam naslućivao razbojnici su u toj šumici doista zaustavili moja kola, ispitali sluge i napokon ih pustili“, piše kanonik u svojoj kronici, oslikavajući sigurnu zaklonjenost Paukovca od pogleda sa Stare Varaždinske.

Na isti je način, žena, kasnije imenovana kao Marianne, na isusovački posjed mogla kročiti jedino dobro obaviještena o položaju rezidencije, uz velikodušni prihvrat svetih otaca.

Krajem 1751. godine 'baba' će priznati da je njezino pravo ime Marica Sajković, provokativno ukazujući na višedecenijsko zataškavanje vlastite prošlosti. Kako u ovom kraju prezimena Sajković nadaleko nije bilo, očito, rođena je s onu stranu Županije zagrebačke, ali nedovoljno daleko da izmakne nadležnosti neke potjernice, što ipak ne znači da su joj progonitelji bili za petama. Dostatno je da su njezini zaštitnici bili sljedbenici prevencije i opreza, jer onaj tko je za nju izabrao lažni identitet dobro je poznao seljačka društva na istočnim obroncima Medvednice.

Ali zašto bi baš Družba Isusova trošila svoje intelektualne kapacitete da prikrije originalno prezime neke nepismene bijednice? Zbog humanosti? To je društvena vrednota novijih epoha, u 18. stoljeću ona ne postoji ni kao riječ. Jer, u svijesti naviknutoj na donacije i sponzorstva, ta je žena očito nešto korisno morala donijeti.

...

Baš kada je riječ o Marici Sajković, njezin je botanički dar morao biti znatno vrijedniji da bi je zaštitili nazvavši je Marianne Vugrinecz.

Jedino nije jasno je li Paukovec u njezinom liku dobio talent za prepoznavanje divljeg bilja po obližnjim livadama i šumama, ili je već stigla sa sjemenom koje je na paukovečkim gredicama isključilo u nešto ezotično i novo.

Dozvolivši joj da 1750. godine napusti Paukovec, evidentno je da su njezine vrtlarske zasluge blijedile u pamćenju svetih otaca. Ali je pitanje jesu li se odrekli i svih drugih vještina kojima je nju, onako nepismenu, sami Bog obdario?

...

Sluškinja je tog ljeta 1751. godine posjetila svoju kći u obližnjem kmetskom naselju. Vraćajući se šumskom stazom, koja vodi do Vukovja, na raskršću je nabasala na svoju dokonu poslodavku u društvu triju seljanki.

Nema nikakve sumnje da je ženska družina – na javnoj cesti, u pol bijela dana – razgovarala o 'copriji'.

Činjenica da se izvještala u laganju, kako bi kamuflirala stvarno stanje stvari, ne znači da je Marijanne Vugrinecz bila sposobna izmišljanju koje krase literarna fantazija. Zato valja vjerovati kasnije zapisanom iskazu: „Tu su spomenute žene zvale nju, Marijanu u svoje kolo i čarobnjaču družinu. Ona pak nije htjela ući u njihovu družbu nego se prekrstila znakom svetoga križa i tako kući otišla.“

Isto tako, ne treba vjerovati ni sastavu navedene ženske družine: Magdalena Brcković, Marijana Fučkan, Katarina Matijašević i Marijana Brukec.

Pa, iako je zbrzala sa zaključivanjem o imenima, njezino izoštrano oko nije moglo promašiti makar u jednome: jedna je od figura pripadala svjetovnjacima koji su, bilo u svojstvu stalnih kmetova, bilo kao sezonski težaci, obrađivali paukovečke oranice i vrtne gredice. Zato će Marijana Fučkan, savršeno čiste savjesti, kontatirati da se nikada nije družila sa svim tim ženama zajedno. Katarina Matijašević, koja je otvoreno preprodavala ljekovite trave svojih nikada imenovanih dobavljača, nij se ni našla u situaciji da se osobno brani zbog ženskog samita na Velikom Gradišću.

Gomilu zagonetki, ne samo „copriju“, sadrži scena koju je zapamtila jureći preko ceste. Marijanu Brukec, kmeticu na Paukovcu, zasigurno je pogrešno identificirala. Jer sa svoje strane, ova će tvrditi da je bivšu vrtlaricu vidjela samo jednom iz daleka na isusovačkom imanju, da se nikada nisu upoznale. Ono što nikada nije demantirano jest da se ranije već susretala s Magdalenom Brcković kod njezine sestre na Ivanu Svetom Zelini. Kao dodatna okolnost, brat Marijane Brukec koristio je neki komadić zemlje - „zabran“ - uz rub Velikoga Gradišća. Vjerojatno je sama ženka figura, kao

najvažniji element, doprinijela zabludi: za razliku od ostalih posjeda, na Paukovcu se provodila kampanja „dvorjanskih“ regula koje je sročio sveti otac Juraj Muliš: čista i pokrpana kmetska odjeća, umiveno lice i oprane ruke...

No, njezina gesta „svetoga križa“ spada u refleksno zazivanje Svevišnjega kada se nastoji odagnati strah.

Doista je lažnu Marijanne Vugrinecz nešto dramatično zastrašilo. Uzimajući u obzir njezin dugotrajno skriveni život, potencijalni su izvori panike mnogobrojni, koliko i njezini grijesi pred svjetovnim autoritetima. Nije isključeno da je zazirala od dvaju cesta kojima su još uvijek mogli naići njezini progonitelji. Jednako vjerojatno da je u dobro obaviještenom, brbljavom ženskom društvu, odzvonilo njezinoj tajni lažnoga prezimena. Ništa manje, moguće ju je spopala neartikulirana misao o provokaciji i iskušavanju čvrstine njezinih anti-vješticih stavova.

Dugo će pamtili taj prizor. Činjenica da je narednih mjeseci nastavila život sluškinje uz Magdalenu Brčković svjedoči da nije strelila od njezinih čarolija. Štoviše, u nedostatku boljih, selišnu obitelj upoznavała je s ritualima posvećene božićne vode koji su se prakticirali na isusovačkom imanju.

...

Nema sumnje, jedna nova, pove nepoznata vrsta kušnje obilježiti će njezin život na psarjevačkom 'sessio Berczkovichevo' do uhićenja u jesen 1751. godine.

(izvadak iz rukopisa; proljeće/jesen 2017.)

Häxen

Once upon a time naručio sam studiju o programskom usmjerenju televizije čiji sam tada bio direktor programa; htio sam naprosto stvar vidjeti tuđim očima. Uskoro sam dobio beskrajno nadahnut tekst u kojem, u poglavlju o Agitaciji, autor razmatra otvaranje mitoloških korijena naše kulture, smatrajući prvim poslom OTV-a zapanjiti s nepoznatim biserima tradicije, pa će se u tu svrhu promovirati: a) coprnicu, b) zduhača, c) zvir Leukoru. Predstavimo ta tri simbolička bića hrvatske kulture obratnim redoslijedom:

Zvir Leukora – Ona koja se da zavesti pjesmom. Ona koju djevica zavezuje i predaje lovcima.

Zduhač – Podravski gremlin. Onaj koji živi od tuđe krvi, iako u osnovi je plašljiv.

Vještica – smućuje, izaziva đavla, prikriva se. Ima nezasluženu moć. Jača je jedino moć onog koji joj sudi, jer proganjanje vještica, proganjanje je u beskraj.

Evo nam motiva za kolumnu: proganjanje vještica, jer je proganjanje u beskraj. Do današnjih dana. Dokaz? Jasna Babić je svojedobno objavila nesvakidašnju eruditsku parabolu o prvoj antikorupcijskoj kampanji u Zagrebu, koju povijest pamti kao – lov na vještice. U 1743. smo, na zagrebačkom Gornjem gradu, a radi se, kako Jasna piše, „o nikad razriješenom slučaju „copernice“ Barbare Benšek, nadimkom Cindekovicica, koja se spasila lomače podmićujući zagrebačkoga političko-sudskoga moćnika Ladislava Salija. Iz gradskih arhiva spis je izašao na svjetlost dana krajem 19. st. zahvaljujući historiografskom „arheologu“ Ivanu Krstitelju Tkalčiću. Iščeprkana građa poslužila je Mariji Jurić Zagorki u modeliranju jednog od likova „Gričke vještice“. Zagorka je Cindekovicicu predstavila kao mladu „hljebaricu“, u romantičnoj ljubavi sa stanovitim Adamom.“ Agram je konzervativan grad u kojem se stoljećima živi u panonskoj statičkoj sesilnosti karaktera prožetih tradicionalnom melankolijom i strahom od gladi što ga većina Hrvata nasljeđuje od svojih seoskih predaka, kako zamjećuje Hribar, ili kanonik i župnik Vramec, baroknjak koji je prije gotovo pet stoljeća definirao vekivečni zagrebački mentalitet čuvenom opaskom da „Purgeri, nemajuć puno, hvastaju se“, kako u Baladama, u porubnici, bilježi Krleža. Kako god, načelno prerani snijeg zatrpao je kulisni glavni grad Hrvatske i njegove kaširane ljude i njihove kazališne drame i sudbine i krike i šaputanja i das sind alles nur Worte, Worte, Worte, i sad se tu treba, usred svih tih riječi, pronaći neku šifru, „što otvara vrata iza kojih se zbiva aktualna antikorupcijska kampanja“, pa usred euforičnog klajnbirgerskog organiziranog kretanja preko svih ovih naših žalosnih provincijalnih prilika možemo s Jasnom proučiti kako se, kad je riječ o Cindekovici, na „korupciju, po nekim signalima, računalo od početka. Prije njezinoga uhićenja, na Kaptolu se odvijala inkvizicijska istraga protiv četiri vještice. Jednoj od njih sugerirano je da,

kao svoju „ortakinju“ prokaže upravo Barbaru Benšek. Čim je pritvorena, supruga nadležnoga suca Sailija pustila je glas među poslovnim partnerima Barabre Benšek da će je oslobađanje koštati 200 rajnskih forinti. Ukratko, doista nije doživjela sudbinu ostalih vještica, koje su spaljene tijekom proteklih Poklada. Senzacionalno i šokantno, oslobođena je nakon tjedan dana pritvora. Purgerska javnost uzbuđeno je brujala o događaju ili zbog enormnoga iznosa (odakle joj toliki novac?) ili zbog sudačkoga ponašanja. Gornji grad po drugi se put podijelio na njezine sljedbenike i njezine protivnike, sve dok korupcijski slučaj nije prijavljen tadašnjem banu Karlu Batthyanyju. U anti-korupcijskoj istrazi, datiranoj 11. i 12. u rujna 1742., otkrivena je široka mreža posve dobrovoljnih korupcijskih pomagača Barbare Benšek, svjesnih da je riječ o jedinom načinu spašavanja gole kože od inkvizicije i lomače.“

Proganjanje vještica, proganjanje je u beskraj, i traje do današnjega dana, u neobaroknom, Zagorkinom Agramu: „Ne treba poznavati odveć povijesne sociologije kako bi se razumjelo da je sajam na glavnome trgu označnica grada koji je – još – bez građana (u suvremenome smislu riječi), grada kojim autoritarno vladaju grofovi i cehovi, žandarmi i načelnici, Zagorkina Zagreba.“, veli pametni Žarko Puhovski. Uz sasvim osoban motiv – dat ću diskretan mig: valja razlikovati između vještica/čarobnica i bahorinica, vještih u skidanju uroka – familijarnu predaju i sposobnost križanja oblaka, ova dva motiva, suvremenost Zagorke i neprekidnost lova na vještice dovoljno su opravdanje tekstu koji slijedi; početak ćemo klasično, obratom: lako je izaći na kraj s vješticom koja to nije, no što ako ona to jest? Što ako ne samo da ne poriče, nego inzistira na tome da jest vještica? Proučimo sljedeći slučaj:

Legenda

This is the West, sir. When the legend becomes fact, print the legend. 28. rujna Anno Domini 1620, na Dan Sv. Vjenceslava, zaštitnika Češke i Praga, proizvođača piva i vina, egzekutor je upriličio *territio verbalis*, suočivši Katarinu Kepler s instrumentima torture: imamo tu *compressio pollicum*, znači škripac za palce: palci se postavljaju između dvije željezne pločice spojene vijcima, a kad se vijci stežu, posebni šiljci probadaju prste, gubi se puno krvi, a na kraju se smrskaju i kosti; potom, tu je *litigatura manuum*, kotač za rastezanje: žrtvi se ruke vežu iza leđa i preko kotača vuku prema gore, dok su noge vezane utegom, pa tako sprječavaju da tijelo prati tu putanju – u najboljem se slučaju tek iščaše ramena, i stoga je ta sprava toliko omiljena i često korištena; onda, *positia est ad equuleum* – drveni konj na četiri noge, a umjesto sedla drvena piramida, *scamnum ad equuleum*, na kojoj optužena sjedi, s utezima na nogama; konačno, *ocrea hispanica*, španjolska čizma: sprava za stiskanje potkoljenice dok se kosti ne zdrobe...

Suočena s metodološkim instrumentarijem koji je jamčio da su točne i nepobitne istine istražene *clare et distincte*, Katarina Kepler, majka čuvenog astronoma Johanna Keplera, unatoč sinovljevoj reputaciji i statusu na najvišim feudalnim

adresama, nije zlorabila njegove društvene veze i utjecaj: prkoseći svim molbama i preklinjanjima, Katarina Kepler tvrdokorno je ustrajala u svojoj tvrdnji da je – vještica!

Povijesna predaja doduše tvrdi suprotno: izvornu optužbu iz 1615. godine, krivokletnice Ursule Reingold, žene u financijskom prijeponu s Keplerovim bratom Cristophom, kojom je Katarina Kepler optužena da je dotičnu unesrećila činima navukavši na nju bolest, šest su godina kasnije odbacili, ali, *connoisseurs* tvrde da je unatoč naklonosti Svetog Rimskog Cara Rudolfa II, čijom je dobrotom Kepler na dvoru zamijenio Tycha Brachea, Keplerova majka do kraja života sebe shvaćala kao vješticu.

Croatia Rediviva

Ako ispliva, vještica je, ako potone, nevina je.

Uz osobno pismo tadašnje carice Marije Terezije banu Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije grofu Franji Nadasdyju, početkom lipnja, u razbludno vrijeme čaja 1758., zapovjedbom je da se ‘žurno u Beč dovede vještica Herucina Magda Logomer’. (Nju je njezina susjeda Eva Oblačić optužila “pred svjedocima da ju je uznemiravala dok je ova imala groznicu, leteći oko nje pretvorena u muhu.)

U tom nesvakidašnjem pismu carica donosi jednu od dalekosežnih odluka u skladu s kojom će procesi protiv vještica u cijelom carstvu biti svedeni na najmanju moguću mjeru. Vještica Herucina je, izmučena i iscrpljena, po dolasku u Beč smještena u kliniku te ‘predana na proučavanje glasovitom liječniku Van Swieten’, inače profesoru s bečkoga Medicinskog fakulteta i osobi od najvećega povjerenja carice Terezije. Swieten je, naravno, dugo trebalo da Herucinu izliječi od posljedica tortura koje je preživjela, pa je u opširnom izvješću carici oštro osudio barbarsko mučenje i iznio analizu »besmislica i gluposti sudova u Hrvatskoj«. Caricu je zamolio za blagost. Herucina je potom puštena, a banu je upućeno pismo kojim se naređuje da se Herucini omogući »siguran put do kuće i miran boravak«. Nakon ovog povijesnog događaja procesi protiv »copernica« i njihov progon u tadašnjoj Hrvatskoj jednostavno su odumrli, a da zapravo nikada i nisu bili formalno-pravno ukinuti. Upravo ovaj događaj nadahnuo je novinarku i književnicu Mariju Jurić Zagorku za roman »Grička vještica«: lik je Herucine poslužio kao model za lik Kontese Nere.

Nesretna Križevčanka, Herucina Magda Logomer, posljednja je suđena vještica u Hrvatskoj. U tome se i sastoji neobična aktualnost „Gričke vještice“: Institucionalna matrica današnje hrvatske kulture ostatak je habsburškog projekta prosvjetiteljske države, i Hrvatska je u tom smislu infrastrukturno intaktna: marijaterzijanskom urbarijalnom regulacijom, podjednakom besmislenošću i glupošću svojih sudova, kao i progonom Vještica iz Rija, koje su u nedostatku pravne države (vidi: Van Swieten) izbjele juridičko sankcioniranje, ako već ne *territio realis*, stvarnu torturu.

Malo se toga mijenja u ovoj plebejskoj statici diluvijalne Panonije, gdje je vjekovima nešto mutno u nama.

Grich Witch: Zagorka ili Nera?

Formula za let: "Ni o drvo ni o kamen već gdje su ostale"

Budimo poštteni: pišući o Neri, Zagorka je pisala o sebi. O Ženi.

Dobro, pa onda: Tko je Nera?

Prostodušno kazano, Nera je unuka grofice Suzane Ratkay odgajana „...na čistoći zraka da ti bude duša i tijelo jako..., zato sam te naučila da se ne bojiš noću, da se ne plašiš ni živih ni mrtvih. Zato sam ti dala, umjesto društvenih propisa, slobodu da izoštriš svoj um, mjesto igračke uzde divljeg konja, mjesto lutke pištolj...". Neru, da budemo odmah na čistu, krase osobine koje više priliče kakvom muškarcu.

“Saznao sam da ste odbili sjajno namještenje u Pester Loydu. Politički izvjestitelj ovoga lista značilo bi stupiti na europsku pozornicu. Vi ste ostali radje iza kulisa svoje domovine. Zagorčice, vi ste muž na mjestu.“, glasio je Supilov kompliment, Zagorki možda najdraža pohvala u životu.

Sad je već očitije gdje su u svemu tome vještice.

Piše Zagorka: „Godine 1891. zagorski dvorac Šanjugovo. Gospodin kotarski predstojnik sjedi u naslonjaču. Pred njim stojim u sedamnaestoj godini kao okrivljenik i slušam njegov ukor (...) Pronašli smo da je tvoja školska torba bila spilja urotnika u kojoj su se održavali tajni sastanci tvojih revolverskih misli protiv vlade i vlastelinstva. Roditelji su pogriješili što su te od djetinjstva prepustili seoskoj družini na dvoru gdje si disala njihovim duhom pa te ni materinski odgoj u samostanu nije popravio. Evo, danas, tu na stolu leži corpus delicti: prvi broj omladinskog lista „Zagorsko proljeće“ (...) Zabranio sam ga, a ti slušaj nesretno dijete: revolucionarno danas misle samo luđačke muške glave, a ženi je određen život pokornosti i nježnosti. Vraćam ti taj tvoj mali notes što smo ga našli skrivenog u kaminu da bi te jednom podsjetio na dane kad si počinjala sudbonosne atentate. Neka te tvoj notes odvrća da ti, žena, ikada pokušaš pisati i da proslijediš ovakvo sramotno revolversko mišljenje jer ćeš onda učiniti najveći atentat na svoj život.”

Zato su dakle Zagorku proganjale vještice i njihov progon.

„Svugdje sam bila dočekivana s nepovjerenjem i prezirom jer je žena u politici u 19. stoljeću bila smatrana poput žene u javnoj kući. Ja sam u prvom redu širila feminizam i u ženama budila volju da sudjeluju u javnom životu. Moja je težnja uvijek bila emancipacija žena.”

Grich Witch Project

Bilo je to godine, devetsto i neke, kad su našu Hrvatsku, stigle nesreće...

Kad se 1918. u Budimpešti održavao svjetski kongres za žensko pravo glasa, Zagorka je umjesto na nj otišla na slavenski kongres u Prag, upozoravajući da, jednako kao žene, tako ni Hrvatska nema suverenitet. Zagorka je u tom smislu naročita vještica: štriga pod patronatom biskupa.

Iz ljubavi prema hrvatskom jeziku koji je početkom XX. stoljeća potisnut iz javnosti zbog službene uporabe mađarskog i njemačkog jezika, naime, a na nagovor i pod pokroviteljstvom biskupa Strossmayera počinje oko 1910. pisati povijesne romane.

„Grička vještica“ je gotski roman: tajne Krvavog mosta, tajni prolazi, dvorci, sjenoviti samostani, podzemni hodnici Griča; „Grička vještica“ je sentimentalni roman: Svatovi Gričke vještice! šapuću ljudi... Gle, to je ona!... Oko pepeljaste bujne kose spleo se mirtin vijenac. Oko skladnog tijela poput mreže leprša srebrom izvezena bijela koprena...; „Grička vještica“ je pustolovni roman: U očima Gričana u isti tren pojavila se slika kada je Neru ugrabio Siniša preodjeven u vraga: „...Tko zna je li to bio on, ili možda ipak vrag?...“; „Grička vještica“ je kriinalistički roman: Ti si me varala, ti si mi lagala! Zbog tebe sam toliko trpio, zbog tebe dadoh ubiti gvardijana Antonija, zbog tebe sam ubio četvoricu velikaša... Beata, to mi moraš platiti, prokletnice!...; „Grička vještica“ je povijesni roman: Zar je naša kraljica – Krajačić na prijestolju?...

Ali, „Grička vještica“ je i politički roman, roman-projekt: jezikom trivijalne literature, Zagorka je javnost učila hrvatskom jeziku, nacionalno je osvješćujući. „Studenti, predvođeni Stjepanom Radićem, prilikom posjeta Franje Josipa I Zagrebu, javno su spalili mađarsku zastavu. Zagorka je iz novina saznala za zbivanja u Zagrebu pa je u zanosu napisala «hvalospjev toj mladeži» među kojom bi se itekako i sama rado našla. Uskoro je bilo zatraženo da za budimpeštanske novine napiše članak u kojem će najoštrije osuditi taj hrvatski politički incident. Ona je odbila a suprug je zaprijetio ponovnim zatvaranjem u umobolnicu pa je bila prisiljena pobjeći u Hrvatsku. Preodjevena u sluškinjinu odjeću kao većina njezinih kasnijih literarnih protagonistica, pobjegla je u slobodu, izabravši vlastitu neovisnost. Tako se revolucionarni politički događaj podudario s njezinom osobnom revolucijom. ‘Osobno je političko’, postat će tek desetljećima kasnije revolucionarna krilatica feminizma drugoga vala.“

Epilog

Ako malo istražimo, tada otkrivamo da su sva kraljevstva na zemlji uništile žene... James Sprenger i Heinrich Kramer, Malleus Maleficarum: “Velika je šteta što danas više nema opsjednutih, ni vrača, ni astrologije, ni duhova. Ne može se ni zamisliti što su sve značile te stvari kao utočište prije sto godina. Tada je cijelo plemstvo živjelo u

svojim zamkovima. Zimske večeri su duge, pa bi bili umrli od dosade da nije bilo tih plemenitih zabava... Svako selo je imalo svog vješca ili vješticu, svaki je princ imao svog astrologa; sve su dame tražile da im se proriče sudbina; opsjednuti su lutali poljima; pitalo se tko je vidio Đavola ili tko ga treba vidjeti; a sve je to bio predmet neiscrpnih razgovora koji su pažnju održavali u stanju napetosti. Danas se igra dosadnih karata i mnogo se izgubilo time što se izašlo iz zablude.”Voltaire, u svom “Filozofskom rječniku” iz 1821.

Vještice: nekad i sad*

Pred tristo i šezdeset godina u francuskom gradu Loudunu spaljen je vikar i isusovac Urbain Grandier, inače glavni junak dokumentarističkog romana Aldousa Huxleya "Demoni iz Louduna" i još poznatije ekranizacije, filma "Demoni" Kena Russella. Kao školski kolega i suvremenik Rene Descartesa iz isusovačke škole La Fleche i jansenističkog kolege Pascala, Grandier je bio jedan od perspektivnijih katoličkih intelektualaca sedamnaestoga stoljeća. Sudbina, ili točnije, matica crkva, htjela je da njegovo ime bude upisano u povijesti po poznatome procesu u kojemu je inkvizicija ispitivanjima pokrenula cijelu lavinu zbivanja, koja su u Ursulinskome samostanu i u samome gradu prouzročile pojavu demona i masovnu histeriju. Afera se završila rušenjem gradskih zidina i dramatičnim spaljivanjem Grandiera. Katolička je crkva, na čelu s kardinalom Richelieuom koji je na loudunskome procesu izgradio svoju karijeru, morala pokazati da stvari ima pod kontrolom, i terorom koji je provodila među loudunskom klerom pokazala gradskim jansenistima što bi se njima moglo dogoditi, a što se kasnije i dogodilo, ne budu li poslušni većinskom stanovništvu i katoličkim crkvenim vlastima.

Ali pored praćenja globalne crkvene politike, zbog objašnjenja tih "iracionalnih pojava", kako upućuje Huxley, potrebno je pratiti povijest spletki, izmišljotina, paralelnih podvala, ucjena i korupcije u vrlo složenoj crkvenoj i tadašnjoj pravnoj tj. državnoj hijerarhiji. Da bismo mogli razumjeti pojavu demona u Ursulinskom samostanu u Loudunu 1634. godine, potrebno je prema Huxleyu shvatiti globalnu državno crkvenu politiku, uključujući i najvišu političku razinu odnosa tadašnjega francuskoga kralja Luja XIV prema papi i odnos pape prema francuskome kleru, zatim odnos socijalnih snaga u Loudunu, i tek naposljetku ljubavnu vezu između Grandiera i Mlle de Brou, odnosno kasnije psihološku i ljubavnu vezu s ljubomornom, mučenom i napokon histeričnom sestrom Ivanom iz Angea, koja je svetoj inkviziciji pružala ključni dokaz u prilog Grandierovoj vražjoj prirodi. Kada je proces bio gotov, sestra Ivana uništena, ponižena, živčano slomljena, a Grandier spaljen, opat Surin, sjećamo se iz filma Kena Russella, sestra Ivani u tamnici pruža falusoidnu kost. To je tek jedna vrsta simboličnoga poniženja kroz koji prolaze i drugi građani grada Louduna.

Prema Huxleyu, pojava čarobnjaštva nedugo po spaljivanju Grandiera prestala je biti ozbiljan socijalni problem. "Radikalno Zlo prestalo je biti nešto metafizičko te je postalo nešto političko i ekonomsko", kaže Huxley i nastavlja: "Nakon 1700. Radikalno se zlo više ne utjelovljuje u čarobnjacima i magima, već u predstavnicima neke omražene klase ili nacije. Korijeni akcija i racionalizacija malo su se

* Poglavlje iz knjige: "RAĐANJE NACIJE : kronika jednog skeptika u doba tranzicije 1994.-1995.", izdanje BEK (Besplatne elektroničke knjige)

promijenili, ali su motivi za mržnju i opravdavanje grozota ostali i dalje vrlo slični.” Huxley, kako smo vidjeli, vjeruje u napredak, makar on bio i čisto formalne prirode. Zlo više nisu čarobnjaci, nego pripadnici druge klase ili nacije. No, unatoč Huxleyevu dokumentarizmu, mnoge činjenice opovrgavaju njegovo optimistično uvjerenje da je pripovijest o svetoj inkviziciji, tj. istjerivanju vruga iz njime opsjednutih, istraga neistomišljenika, tek privremena povijesna stranputica. I premda daje ključ za vlastito opovrgnuće, postoje i brojni drugi razlozi protiv Huxleyevskoga optimizma. Jedan primjer opovrgnuća Huxleyevskoga optimizma, primjer gotovo najbitnijeg opovrgnuća pruža upravo povijest progona vještica u Hrvatskoj.

Progoni vještica općenito zaokupljaju pažnju društvenih znanstvenika, sociologa i pravnika, pogotovo u vrijeme kada postoje jake analogije između apsurdnosti negdašnjih montiranih sudskih i socijalnih procesa i onih suvremenih. Preda mnom je knjiga zagrebačkog profesora prava, Vladimira Bayera "Ugovor s đavlom. Procesi protiv čarobnjaka u Evropi a napose u Hrvatskoj", iz 1953. godine, odnosno, njezino drugo neizmijenjeno izdanje iz 1968. To je uzorito pisana knjiga i u svjetskim razmjerima, i zbog svoje univerzalne i dokumentarističke vrijednosti preporučujem je svakom sociologu, pravniku i slučajnome namjerniku. Riječ je prvenstveno o nizu dokumenata o progonu vještica, o povijesti progona vještica i o socijalnoj i pravnoj analizi i podlozi toga fenomena.

Prve je inkvizitore, ili točnije istražitelje heretičke opachine odaslao papa Grgur IX 1227. godine kako bi uništio sjedište patarena u sjevernoj Italiji. Inkvizitori su bili posebni suci nadležni za slučajeve hereze i šizme, direktno odgovorni papi, što znači da oni nisu bili odgovorni lokalnim crkvenim i svjetovnim vlastima. Za sudske procese oni nisu trebali suglasnost biskupa, a ponajmanje kraljeva i knezova. I upravo zbog toga njihovom su radu ispočetka postavljene velike formalne prepreke. Bayer piše: “Crkveni kazneni postupak, što su ga vodili redoviti crkveni suci-biskupi bez obzira na to da li se vodio na stari način, tj. na tužbu tužitelja, “per accusationem”, ili na nove načine što ih je uveo Inocentije III (tj. “per denunciationem” i “per inquisitionem”) morao se voditi po određenim pravilima koja su morala zajamčiti dobru kvalitetu sudovanja. No inkvizitori su se postavili na stanovište da za njih ta pravila ne vrijede i to zato jer je hereza “izuzetan zločin” kod kojega je dozvoljeno odstupiti od svih procesnih pravila... Sami pape naređivali su u bezbroj navrata da se postupak inkvizicije mora voditi “bez ustručavanja, bez sudske buke i formalnosti”.

Bayer na jednom drugom mjestu izlaže faze inkvizicijskih metoda sudovanja, i tvrdi kako je već uvođenje novih mjera pape Inocentija III (*per denunciationem* i *per inquisitionem*) predstavljalo pravni nazadak s dugoročnim socijalnim posljedicama. Jednom kada su ti postupci postali standard, put razaranju socijalnoga tkiva bio je utrt. I stoga uvođenjem denuncijacije i inkvizicije u standardni pravni postupak određenih zemalja treba objasniti povijest crkvene šizme u šesnaestom, i povijest ratovanja u sedamnaestome stoljeću. Ali Bayer dodaje da se povijest inkvizicije, ili pravna apsurdnost ovdje ne zaustavlja. Naime, isprava Pape Inocentija IV dopušta upotrebu mučenja samo za svjetovne sudove u postupcima protiv heretika. “Ako bi neki crkveni inkvizitor upotrijebio torturu, zapao bi u “iregularitet” jer mu je

crkvenim propisima inače bilo ne samo zabranjeno da primjenjuje odnosno naređuje da se primjenjuje tortura, nego mu je bilo čak zabranjeno da prisustvuje primjeni torture... U takvoj situaciji inkvizitor je dakako nailazio na znatne poteškoće kad je htio primijeniti torturu. Da ga od tih poteškoća oslobodi, odredio je papa Aleksandar IV 1256. godine, dakle samo četiri godine poslije spomenute bule Inocentija IV da inkvizitori i njihovi pomoćnici imaju pravo da jedan drugoga oslobađaju od iregulariteta u koje bi eventualno zapali vršeći svoju dužnost. Tako je zaobilaznim putem definitivno uvedena tortura u proces crkvene inkvizicije, a da papa nije o tome morao ništa izričito propisati” zaključuje Bayer. “U početku su inkvizitori povjeravali vršenje torture na koju su okrivljenika osudili krvnicima svjetovne vlasti, no ubrzo zatim oni sami postavljaju vlastite namještenike, koji pod njihovim neposrednim nadzorom obavljaju mučenje za potrebe inkvizicije.” Cijela metodologija inkvizicije kulminirala je napokon sistematizacijom mučenja i razloga za mučenje u poznatome djelu "Malleus malleficarum" (Malj za vještice) njemačkih kanonika Henrika Institoris i Jakoba Sprengera, čiji su odlomci također navedeni u Bayerovoj knjizi.

Bayerovo poglavlje o inkviziciji i čarobnjaštvu, kao uostalom i cijela knjiga, remek djelo je hrvatske znanosti i esejistike. Nakon analize postupnog uništavanja pravnog sustava, Bayer nastavlja s analizom procesa u kojima se implicate pokazuje kako je nakon propasti pravnog sustava, ili točnije sustava pravednosti, uslijedila socijalna propast, tj. uništavanje osnovnih društvenih veza solidarnosti. Dijalozi istražnih sudaca i optuženih žena na području Hrvatske (zanemarimo li naš dojam o grotesknoj duhovitosti dijaloga u procesu, jer je većina tih žena bila optužena za heretičku opaćinu, što znači na smrtnu kaznu) vrlo konkretno svjedoče o razornosti istražne metode *per denunciationem*, i *per inquisitionem*. Dotad prijateljski odnosi među susjedama postepeno se pretvaraju u prave izljeve mržnje. Mogli bismo općenito zaključiti: kada pravni sustav razori pravednost, socijalni će sustav roditi mržnju kao jednostavnu i jedinu metodu samoobrane.

Procesi protiv vještica u Hrvatskoj imali su, primjećuje Bayer, poseban kuriozitetni dodatak. Prvo, Hrvatska je kao i uvijek zaostajala za središtima zbivanja, što u ovome slučaju znači da su se procesi protiv vještica počeli voditi u vrijeme kada su u središtima zbivanja već počeli jenjavati. I to je bila sreća za Hrvatsku, jer je na taj način u zbroju poginulo manje osumnjičenih. Huxley je u svojoj knjizi "Demoni iz Louduna" pretpostavljao da budućnost nužno nosi napredak. Bayer međutim dvostruko opovrgava tu tvrdnju: prvo tvrdnjom kako su uvođenjem metoda *per denunciationem* i *per inquisitionem* postupci protiv vještica uništili pravni i socijalni sistem, a potom na primjeru Hrvatske implicate pokazuje kako postoje i koristi nazatka. U Hrvatskoj je naime poginulo manje vještica upravo zato što je Hrvatska bila na margini inkvizicijskih interesa.

Ali, Bayer žurno dokumentira kako to nije bilo zbog neke imanentne logike razvoja Hrvata, već prvenstveno zbog prosvjećenog apsolutizma carice Marije Terezije, dakle opet zbog izvanjskih utjecaja. Naime, carici Mariji Tereziji nije bilo teško utvrditi da županijski suci “malo pretjeruju” s inkriminirajućim optužbama i s mučenjima nevinih žena. Stoga 9. lipnja 1758. godine, carica, nakon mnoštva posrednih

opomena, osobno upućuje pismo banu Franji Nadasdyju u kojem, povodom procesa protiv križevačke vještice "Herucine" tj. Magdalene Logomer, donosi odluku da se optuženica hitno dopremi u Beč (gdje je kasnije pomilovana), kao i odluku da se svaka buduća presuda protiv inkriminiranih osoba za zločin heretičke opačine prije izvršenja uputi na kontrolu ugarskoj dvorskoj kancelariji. Nakon te caričine odluke sve su se optužene vještice dopremale u Beč, gdje ih je carica poput vještice Herucine pomilovala.

Danas, nakon uspostave hrvatske suverenosti, nadzor nad nezakonitošću postupaka, ili pak nepokretanje postupaka kojim se garantiraju određena prava pojedincima, umjesto dvorskih kancelarija izvršavaju razne strane agencije na teritoriju Republike Hrvatske. Nekoć, kako smo vidjeli, tu je funkciju, na vrlo diplomatski način, osobno vršila carica Marija Terezija. Ona je iz svog postupka izvlačila dvostruku korist. Kao katolički vladar, ona nije smjela formalno zabraniti takve procese (zbog odnosa prema Vatikanu), pa ih je formalno podržavala, ali ih je *de facto* ukidala standardnim postupkom pomilovanja nakon 1758. A za žene koje su dopremene u Beč da bi potom bile pomilovane, to je bio živi dokaz caričine svetosti.

Huxleyeva priča o Grandieru dakle ima nastavak. Nastavak, koji kaže da povijest nije povijest napretka, i da je strah pred zloupotrebom prava opravdan, čak i u razvijenijim društvenim sistemima. A Bayerova povijest hrvatske inkvizicije to potvrđuje.

Ali to još bolje potvrđuju svjedočenja današnjih sudaca kojima u svijesti još mora biti svjež rečenica gospodina Broza koji je prilikom procesa 1971. rekao da se suci ne smiju držati zakona "ko pijan plota". A problem inkvizicijskog iregulariteta, kojim suci oslobađaju jedni druge inkriminiranih radnji ili savjesti, postoji još i danas.

Današnji suci toga se trebaju sjetiti. Neki se već i prisjećaju, te uz opasnosti postepene destrukcije pravnoga postupka navode i opasnosti prilikom izbora sudaca. Za nas, obične smrtnike to nije problem samo sudačke struke. Spomenut ću samo problem koji kod nas nije riješen, i koji se s vremenom na vrijeme javlja u posebno akutnom obliku: to je problem starih policijskih dosijea, kao i onih novih, naravno, kojima prema svom nahođenju raspolažu javnosti nepoznate osobe.

Što se tiče sudaca, u ovoj godini novinama čitam sljedeće misli Vladimira Primorca, suca Vrhovnoga suda Republike Hrvatske:

Od početka srpnja 1994. do danas, Državno sudbeno vijeće održalo je samo dvije sjednice. Prva je bila konstituirajuća, a na drugoj, nedavno održanoj donesen je dugo očekivani Poslovnik. Ali, još se nije pristupilo imenovanju sudaca. Možda je predsjednik Potrebica doista "vrlo intenzivno" radio. Možda je intenzivno čitao naše dosjee – iz bivšeg režima, iz sadašnjeg... ali Vijeće nije radilo! Nekoliko je puta izjavio da Vijeće ne može valjano raditi jer nema adekvatne prostorije... Problem je u osobama Državnog sudbenog vijeća, a ne u tome gdje su oni locirani. Problem je u tome što mnogi od njih nisu dorasli tom poslu... Politika je diskvalificirala struku! zbog čega je Državno sudbeno vijeće konstituirano, ako ne imenuje suce? Među sucima je uvriježeno mišljenje – zato da bi ih se držalo u pokornosti. Jer, kad budu imenovani novi suci, bit će imenovani trajno. Zatim, misli se da se čeka da što više

sudaca ode – i tako olakša posao Državnom sudbenom vijeću. Posrijedi su, vjerujem, i političke igre... Situacije je vrlo neugodna... ljudi su u strahu što će se s njima dogoditi, biježe u odvjetnike.. To više nije mali odljev, to je masovni problem... A priča se već da je sudstvo zahvaćeno i tom najopasnijom boljkom, karcinomom svakog društva i države, primanjem mita. Govori se već i o posve određenim tarifama. Prvo su poricali da suci masovno odlaze, a sada govore da to nije tako velik problem. Hrvatsko je pravosuđe smrtno bolesno!

Navedene tvrdnje velik su razlog za zabrinutost zbog neuređenog pravnog sustava Hrvatske. Treba li nam opet jedna božja milost, carica Marija Terezija koja će spašavati hrvatsko sudstvo, ili ćemo smoći dovoljno snage da se odupremo parohijalizmu i provincijalizmu vječnog predziđa kršćanstva?

Novi srednji vijek: Vještice danas

Grčki pjesnik Konstantin Kavafis u pjesmi "Čekajući barbare" napisao je stihove zaprepašćujuće višeslojnosti. Građani, okupljeni na trgu, iščekuju najezdu tuđinaca. Granica je na mrtvoj straži, svi su sigurni u njihovu provalu i ljudi su prestali raditi svoj posao - zakonodavci više ne pišu zakone (njih će ionako ispisati barbari), govornici ne drže govore, (jer oni gnjave barbare) a i car je rano ustao, odjeven u grimiz, (da ih primi, dostojno odjeven)... no onda stiže zaprepašćujuća vijest: barbari neće doći! "A što ćemo sad, kad barbara više nema, i oni su bili, kakvo takvo rješenje", završava pjesnik (u dojmljivom prijevodu Antuna Šoljana).

Barbari su, dakle, netko tko je daje smisao, osigurava logos, daruje jedinstvo: "svi se sad vraćaju kućama" kaže pjesma, "u misli zadubljeni" a sve se misli svode na jednu: "što će sad biti od nas?" Neprijatelj, opasni neprijatelj, je konstitutivan i nitko ga ne može zamijeniti. Njegov nestanak ne izaziva radost, već brigu: svi slute koliko su barbari važni, jer pored njih i ne mislimo na vlastite nedostatke. Zamijenimo li riječ "barbari" rječju "vještice", pjesma će se malo promijeniti, ali zaključak je isti: "što ćemo sad, kad vještica više nema, i one su bile, kakvo-takvo rješenje"?

Mi djeca XX stoljeća, s jednom nogom u 21 stoljeću, dobro znamo da je kraj pjesme, uistinu, lažan: vještice (barbari) nikad ne nestaju. Štoviše, malo je što tako dugo i ustrajno kao povorka vještica kojoj smo svjedočili u zadnjih sto godina: u Njemačkoj 30-ih ulogu vještica (barbara) preuzimaju (kao toliko puta od Rima do danas) Židovi; u demokratskoj i liberalnoj Americi 50-ih vještice su komunisti, ljevičari, čak i ljudi sa razvijenijim smislom za socijalnu pravdu. Ulogu vještice u Americi, 50-ih, dobiva čak i takav titan kao što je Charlie Chaplin, za kojega tamo više nije bilo mjesta. Mc Carthy na listu stavlja i velikane kakvi su Humphrey Bogart, Lauren Bacall, Arthur Miller. U Jugoslaviji, vještice su bile uredno sortirane u desetak kategorija koje je osmislila služba države sigurnosti - to su "ibeovci", pa "klasni neprijatelj", "nacionalisti", "tehnomenadžeri"...

U Hrvatskoj, vješticama postaju Srbi, Židovi, komunisti i Jugoslaveni svih predznaka, feministice se čak nazivaju vješticama iz Rija. Svih njih ovih dana istiskuju nove vještice - migranti. Njih, ovoga puta, ne počinje demonizirati vlast, nego oporba, glas naroda, populist. U bajkama Ivana Pernara migranti su zla vještica: oni kuhaju ljude, nasrću na njih nožem, izvor su infekcije. "Prije dolaska migranata u Njemačkoj je bilo 300 uboda nožem godišnje, danas je 3000 ljudi izbodeno nožem godišnje. Znači, porast od 10 puta", rekao je Pernar u jednom videu. U drugom se Facebook statusu požalio na cenzuru. "Ako odete na Google i upišete 'migranti, djevojka, glava', imate prilike vidjeti stravičan video gdje mladoj djevojci

prvo odrube glavu, a onda je kuhaju”, napisao je na profilu žaleći se kako su mu administratori te društvene mreže izbrisali dvije “brutalne objave” o toj temi.

Prva njegova tvrdnja, o porastu napada nožem u Njemačkoj, pokazala se izmišljotinom. Niti takva statistika postoji niti se kriminalitet u Njemačkoj nakon dolaska milijunske mase migranata povećao. Glede kuhanja ljudi, primjere nije trebao tražiti među migrantima iz Afrike, mogao se prisjetiti jednog domaćeg slučaja. Njegov je akter Sretko Kalinić Beli, kriminalac iz Ravnih kotara.- Bilo je to u Španjolskoj, u ‘štek’ stanu u kojemu smo se skrivali 2006. Nakon što smo iskomadali Milana Jurišića Jureta, od dijela njegova mesa skuhamo gulaš. Zatim smo pozvali Vladimira Milisavljevića Budalu na ručak. Mi smo se pravili da ne možemo jesti jer smo već ručali. S uživanjem smo gledali kako jede ljudsko meso i jedva smo se suzdržali da ne prasnemo u smijeh – rekao je navodno Kalinić istražnim organima u bolnici u Zagrebu, precizirajući kako su meso mljeli u Boschovu stroju, rekao je Kalinić a objavio srpski Kurir.

Vještice su, dakle, tu među nama: dok god bude neuspješnih politika i ispraznih političara, bit će i vještica. Ono što unosi nemir i oduzima nadu, jest činjenica da je njihov progon danas jednako uvriježen i u najzaostalijim kao i u najdemokratskijim zemljama svijeta, pa se više ne možemo pozivati na bolje uzore. Amerika, koja je često mogla kotirati kao uzor, sa Trumpom - tom kombinacijom Orbana i Keruma - može poslužiti samo kao opomena: Hillary Clinton upozorava političare srednje struje da će, ne zaoštre li stav prema migrantima, politički prostor prepustiti populistima. O Orbanu da i ne govorimo, a o efikasnosti progona vještica kod nas dovoljno govore komentari čitatelja na internet portalima, ispod članaka o migrantima. Spalite ih, to je skoro jednodušna poruka. Srednji vijek? Tu smo epohu, čini se, prerano otpisali...

Stigma diaboli A. D. 1443

- podulja literarna štorija pristupačna na početku, razgovijetna u sredini i zanimljiva na svršetku, isprepletena brojnom verbalnom pređom namotanom oko redaka kao oko vretena, a sve to glede prvog povijesno zabilježenog slučaja inkvizicijskog ispitivanja i suđenja tzv. vješticama na istočnoj obali Jadrana... s umetnutom intrigom na kraju -

Šibenčanin, dominikanac Ivan Polikarp Severitan, pjesnik, teolog, gramatičar i politički mislitelj, potplatama je svojih redovničkih sandala laštio kamene ploče šibenskih ulica prije pola tisućljeća, obavljajući svoju učiteljsku službu za koju mu je općina izdvajala pristojan prihod. Biografi vele da ga je resio žar za svime što je lijepo, uzvišeno, visoko duhovno i umno, i da je u prvom redu to bila antika, te da je sve to prenosio mladima. Jedni ga spominju kao pjesnika (poeta laureatus), drugi kao velikog povjesničara (magnus historicus), a noviji poznavatelji - kao filozofa. Milivoj Zenić, najvrsniji poznavatelj povijesti kulture Šibenika i navlastito šibenskoga humanističkoga kruga, posvećuje Polikarpu punih deset stranica u svojoj divot-knjizi U pohvalu od grada Šibenika, predstavivši ga kao jednog od najučenijih šibenskih humanista s raznovrsnim literarnim interesima.

Ali neću ovdje o njegovoj teologiji ni pjesništvu, odnosno svemu onome što ga je svrstalo u znameniti šibenski humanistički krug, nego o Polikarpovoj mizoginiji koja je, ruku na srce, u njegovoj epohi, napose u njegovoj redovničkoj zajednici - Ordinisu Praedicatorumu, bila sama po sebi razumljiva i općeprihvaćen stav.

Elem, rečeni se Polikarp, zvani Barbula (katkad i Barbeta), u svojem djelu, upućeni vele prvom politološkom djelu u Hrvata – Monoregiji, s tolikom srdžbom i prezirom obrušio na žene da su me čitajući to spopale iznenadne konvulzije u donjem dijelu abdomena. Uopće ne sumnjam da bih ta neugodna grčenja izbjegao da je rečeni Barbula barem malčice bio nalik svojem ozloglašenom suvremeniku Agrippi, koji je sastavio kratku raspravu De nobilitate... o plemenitosti i uzvišenosti ženskog spola u kojoj se, unatoč činjenici što je napisana početkom XVI. stoljeća, veliča ne ženska ravnopravnost s muškarcima nego njihova nadmoć i uzvišenost (sic!), jer “Adam” znači “zemlja”, a Eva “život” i ona je zadnje biće izravno stvoreno od Boga, te je vrhunac stvaranja... pa Ljepota, koja nije ništa drugo doli sjaj ili isijavanje Božanskog Svjetla u stvorenim Bîtima, najčešće sjâ iz Žene “u kojoj postaje onkraj svih izraza umiljata i ushitna...”. Čovjek je bio čista avangarda, majke mi.

Kladim se da je Barbula iz dna duše nagoni prezirao Agrippu i njegovu novoplatoničku okultnu filozofiju (“nadožuntanu” magijom, nekromancijom i divinacijom), i zamjerao mu veličanje žena što je, nesumnjivo, bio pouzdan dokaz da ga je nečisti duh uzeo pod svoje. Lako je moguće da je Barbula u tim stvarima kao

putokaz služilo mišljenje njegova ranog prethodnika Tertulijana, koji je naposljetku zaglavio u herezi montanizma, ali koji se nije ustručavao izravno poručiti ženama da su “vrata paklena” i prve koje su napustile Božji zakon, i nečuveno!, da su s lakoćom razorile sliku Božju – muškarca, te da je posljedica njihova čina – smrt, pa je čak i Sin Božji zbog toga morao umrijeti. Nitko razuman ne dvoji da u žilama njihovim teče krv opake Eve, Jezabele i Salome, čista kušnja đavolska!

Mora da je Barbula uskliknuo “tako je!” i dok je čitao riječi sv. Augustina da je žena izvedena iz Adama, pa se kao neizvorna ni u sebi ni po sebi ne može smatrati slikom Božjom. Jednako tako, slutim da se rado priklanjao mišljenju svojega tustoga redovničkog subrata sv. Tome Akvinskoga, koji je lakonski znao odrezati da je muško početak i svršetak ženskoga baš kao što je Bog početak i svršetak svakog stvorenja. U današnjim suvremenim inačicama klerikalnoga govora to dakako znači da su žene “drugotne”, oliti “štrace” po domaći. Za mene to nije ništa drugo doli argumentum ad verecundiam, zapravo logička pogreška nastala kada se zaključak smatra ispravnim isključivo zato što ga podržava, vau!, nekakav autoritet, pomirljivo kazano – upitnog erotskog kapaciteta i stručnosti.

Žena je u srednjem vijeku i renesansi, dakle Polikarpovoj epohi, bila nerijetko prisposobljena Gorgoni Meduzi. Nisu tada, doduše, upoznali papu Freuda pa nisu ni mogli znati da Meduzina “kosa”, ono gnijezdo gmizavih isprepletenih sikćućih ljutica - predstavlja zastrašujuće penise i da to istom ukazuje na, sav se naježim - kastracijski kompleks. Za Barbuline je suvremenike Meduza bila predstavljana čudovištem samo zato što je bila nevjerojatno lijepa. Predstavljala je masku nakaze kojom se pokrivala delikatna ženska ljepota, taj prirodni neprijatelj usrdne potrage duše muškarca za sjedinjenjem s božanstvom. Caravaggiova Glava Meduze, nastala pri koncu Barbulina XVI. stoljeća, predstavljena je kao mrska femme fatale; krv šiklja iz njezina prerezana vrata kojeg joj je od tijela netom razdvojio oštri Perzejev srp. Još je živa poput Sansonovih giljotiniranih glava koje odrezane i dalje šapću u košari, shvaćajući da je njihov obezglavljeni košmar najužasnija samospoznaja. Oči joj širom otvorene, žive, kao i zmije iz njezine “kose”; iz otvorenih joj se usta razliježe krik posvemašnje nevjerice, iznenađenja, šoka... Nije Caravaggiova slika nikakav apotropejski talisman, kao nekoć što je bila: ona je majstorska likovna predodžba uništenja prekrasne ali opasne moći... žene, demonu ukratko.

Gotovo dva stoljeća prije za svađu i kavgu uvijek spremnog Caravaggia, koji je rado slikao i svoju odrezanu glavu, Christine de Pizan, mletačko-francuska pjesnikinja i spisateljica (prema nekima rana humanistična feministica), dovršila je 1405. hvaljenu Knjigu o gradu žena (“Le Livre de la Cité des Dames”). Raspravljajući u knjizi teme koje su “palile” njezine suvremenike poput Aristotelove etike i njegovih kanoniziranih zamjedaba o ženama - da ih je lako rasplakati, da su ljubomornije od muškaraca, mrzovoljnije, sklonije prekoravanju i podmuklim udarcima, da su potištenije i manje optimistične, besramnije, lažljivije, da ih je teže pokrenuti na djelovanje nego muškarce - sve ono što bi i sam Barbula potpisao stoljeće poslije, Pizanova se laća simbola Meduze, ozloglašene u njezinu dobu. Kuražno istupa i tvrdi

da je Gorgonina neopisiva ljepota “kriva” što su ljudi preobražavani u kamen, jer, pogled bi ih na nju ukočio toliko da bi ostali neopokretni. Guje iz Meduzine kose za nju su “prekrasne zlatne kovrče”, a Meduza, ne treba uopće sumnjati u to, postala je zaslužnom stanovnicom grada čudesnih žena. U Šibeniku, kojim je vladao Christinin rodni grad, nešto manje od četiri desetljeća poslije la Cité des Dames, Meduze nisu bile prelijepe niti su imale zlatne kovrče nego su bile opake vještice, ništa drugo nego smradni iscjedak iz Meduzine maternice užasa.

Dometnut ću još i ovo: na sam spomen Meduze iskače njezina odrezana glava, i to je tako već stoljećima. Za Freuda nema nikakve sumnje da je dekapitacija oduvijek bila simbol, a čega drugog nego – kastracije. Ovo sve, naravno, nije bez vruga jer u Polikarpovu je dobu kružio glas da “vještice” kastriraju muškarce koje su zavele. Pojednostavljeno i puku razumljivo kazano: “Legneš s vješticom i – probudiš se bez kurca.” Ali, kao što ćemo uskoro vidjeti, toj praksi nisu bile sklone i tzv. šibenske vještice. Njihov cilj nije bio uškopiti muškost plemića koji se spominje u njihovu slučaju kao amorozna žrtva nego štoviše – jačati je, jer je bila jamac njihove sreće i zadovoljstva u rasponu od trpeze do kreveta.

Zbog svega dosad kazanog predmnijevam da je Polikarpu u to vrijeme najbolje “sjeo” priručnik njegova suvremenika dominikanca Institorisa (H. Kramera), koji se u svojoj kristocentričnoj mizoginiji nije libio ni malja da bi njime raspalio po ženama, čitaj vješticama, na kojima je oduvijek bila a što drugo negoli stigma diaboli, žig đavolji. Isto tako, dao bih ruku u vatru do lakta da je na Barbulino viđenje žena utjecao i njegov slavni dominikanski suvremenik Bartolomeo Spina, čije je uho u podrumskim mučionicama ponajviše uživalo čuti priznanja “vještica” da su se preobražavale u (crne) mačke, jer je to potvrđivalo njegovu teoriju da đavao može oblikovati “zračno tijelo”(demoni nisu materijalna bića) što nalikuje mački, tako da “postavljajući prepreku između očiju promatrača i pravog ljudskog tijela, dopušta vidjeti samo fantastično tijelo”, dakle mačku, iza koje stoji žena, dakle “vještica”.

Adio, pameti!

U drugoj knjizi Monoregije u dijelovima naslovljenim “O ženama i njihovoj ćudi”, “O ženskom savjetu” i “O nerazboritosti žena”, šibenski dominikanac Barbula želi utuviti u glave svoje čitateljske publike (mahom muške jer je njima bilo dopušteno obrazovati se), da su muškarci razumniji od žena, da one u duševnom smislu zaostaju za njima, a u okrutnostima ih nadmašuju, da su neumjerene i podložne strastima, da im nedostaje razuma, da su brbljave, svadljive ali i lakovjerne, da se ne znaju svladati, a budući da im je tijelo mekano takva im je volja jer duša ovisi o tjelesnom ustroju, da su zbog nedostatka razuma sklone požudi koja ih pokreće i koju ne mogu obuzdati, i slično, sve gore od gorega. Ukratko, nema broja karijolama blata koje je dovezao i iskrcao na stranicama svoje knjige da bi njime oblatio žene koje, čuh to ovoga Uskrsa, jedan postariji čovjek s mitrom na glavi i u dugoj zlatom izvezenoj haljini, s propovjedaonice nazva i “blagovijesnicama Uskrslog Krista”. Tako oni o njima danas – adorantski i krajnje neorgazmično.

Nije Barbula bio priliježan samo svojem reduktivnom pogledu na ženski rod (jesam li to kazao “rod”?, apage!) nego je uz ljubav prema posvemašnjoj mizoginiji, gajio i

ljubav prema rodnome gradu Šibeniku i Dalmaciji uopće da se svugdje redovito potpisivao kao Magister Ioannes Policarpus Severitanus Sibenicensis Dalmata, pa čak i onda kada je razočaran digao sidro i napustio grad 1510. godine zbog “nekih Šibenčana” koji su mu “pokrali zarađena dobra, klevetali ga i nagovorili svjetinu da mu pravi neprilike” što, bome, zvuči suvremeno i današnjem šibenskom uhu. Navodno su ta podmetanja Polikarpovinih sugrađana bila dirigirana od nekog doseljenog Epiranina, kojeg Polikarp naziva lopovom i lakrdijašem, i jednog Mlečanina. Njih dvojica i još neki nasilni Šibenčani, neznalice i mrzitelji književnosti i učenosti, ističe M. Zenić, pokrali su Polikarpa i činili sve da mu zagorčaju život. Jesu li možda, pitam se, među tom svjetinom koja mu je činila neugodnosti najgrlatije bile Šibenčanke poput “peškaruša”, “škovacinuša”, “lavandera”, ocvalih dama iz gradskih kažina, i sličnih koje inače nemaju “užlja” na jeziku, i kojima je učeni Polikarp toliko zamjerio te “šporke riči” da je strpljivo čekao dvanaest godina kako bi se poslije u svojoj Monoregiji pošteno osvetio njihovome spolu - ne znamo pouzdano. Možda su spomenute dame u nastojanju da maksimalno uvrijede svećenika Polikarpa i izvrgnu ga nečuvenu ruglu pred njim zadizale suknje i pokazivale mu otkriveno međunožje kao i one dvije prostitute koje spominje V. Hugo da su se popele na jednu parišku barikadu u revoluciji 1848. te zadigle suknje i pokazale hm!, svoje privatne dijelove Nacionalnoj gardi kako bi ih ponizili i uvrjedili. Pale su odmah, dakako, pokošene metcima, olovnim “pljeskom” kojim je njihovu predstavu nagradila garda. Freud ne bi okolišao u tumačenju te pojave otkrivanja genitalija u javnosti. Oduvijek je to za nj bio način na koji žene podsjećaju muškarce na košmar svih njihovih košmara – kastraciju... koja, bojim se, ima posebnu težinu kada su u pitanju svećenici i njihova celibatska čistoća.

Uopće nije teško pogoditi da je suštinu odnosa Ivana Polikarpa Severitana prema ženama određivao stav njegove matične kuće, Kristove nevjestice, Crkve dakle. On ga je samo pokorno slijedio. Ni po čemu rečenom šibenski svećenik nije stršao izvan tuposti i krvožednosti njegova doba, daleko od toga!, bio je on “in” sa svim onodobnim teološkim, “znanstvenim” i narodnim tradicijama koje su žene, u pravilu, povezivale s tijelom, pohotom, slabošću i iracionalnošću, a muškarce s razumom i snagom, fizičkom i duhovnom. Možda ga, naposljetku, samo zbog nekih sentimentalnih sugrađanskih, šibenskih razloga izvlačim za uši iz te mase istovjetna tupila, surova doba koje se premetnulo u nezamislivu krvožednost što se neviđenom žestinom okomila na žene i njihovu ženstvenost. Jer, one, pasivne i materijalne, nesklone duhovnom, bile su idealne postati manifestnim primjerom demonskog djelovanja – vještice, ukratko - taj neporeciv dokaz postojanja demona i njihova antikršćanskoga odvratnog djelovanja otkrivenog, dakako, per inquisitionem uz uvijek inkvizitorovu uhu milu škripu palčena, zatezala, utega i “španjolskih čizama”, moćnih instrumenata uz pomoć kojih bi opera Dei dotjerala do suza i jeziva vriska onu drugu “operu” zvanu diaboli, a ime joj je bila žena. Zatim, u pravilu, i do ognja zvanog “sveti oganj”, ignis sacer. Jer, ne zaboravimo, Crkva se gnušala krvi i sakaćenja.

Tzv. šibenske vještice, kojima je suđeno tridesetak godina prije Barbulina rođenja,

dijelom se uklapaju, a dijelom izlaze iz tih inkvizicijskih okvira. Stavljam naglasak na “izlaze”, točnije “bježe” iz tih okvira. Doslovce.

U kolovozu 1443. Mrna i njezina kći Dobra, optužene su za čarobnjaštvo. Dobra je bila udana za stanovitog Jurka koji je imao priležnicu u Trogiru, pa mu Dobra nije ostala dužna te je snubila šibenskog plemića iz bogate kuće, imenom Dragana Draganića. Budući da se plemić zaljubio preko svake mjere u Dobru, a o Dobrinoj majci Mrni se po uglednim i manje uglednim šibenskim kućama pričalo da je vještica i da ima ugovor s đavlom, nametao se neizbježan zaključak da su Mrna i Dobra začarale plemenitoga Dragana. Zli jezici su se razvezali i nije dugo trebalo da u Šibenik bude poslan inkvizitor. Majka i kći bile su optužene da su začarale šibenskog plemića kako bi do smrti volio Dobru. Optužba nije bila bezazlena, a istraga i suđenje uzeli su veći dio kolovoza.

U onodobnu službenom zapisu stoji: “Mrna, udovica pokojnog Ratka, i Dobra, njezina kći, nakon postupka koji je, prema odobrenju i uz suglasnost šibenskoga biskupa Jurja Šižgorića i gradskoga kneza Fantina de Cha de Pesara, a u povodu govorkanja vjerodostojnih ljudi da je spomenuta Mrna, potaknuta đavolskim duhom, uz privolu i suglasnost rečene Dobre, svoje kćeri, nekim čarobnjačkim bajanjem, vradžbinama i čarolijama što ih je dala gospodinu Draganiću da ih pojede, toliko kod njega rasplamsala ljubav da za ljubav te Dobre ništa drugo nije radije činio nego ono što je Dobri bilo milo i ugodno, počinivši navedena djela protiv katoličke vjere na štetu tog gospodina Dragana i propast njihovih duša.” Ispitivanje okrivljenica i suđenje događalo se u Šibeniku u razdoblju od 1. do 19. kolovoza A.D. 1443., a vodio ga je časni otac i redovnik gospodin fra Ivan iz Trogira, inkvizitor poslan od strane apostolske stolice.

Gradski su žbiri prvo doveli Mrnu u podrum, gdje je mučena pred inkvizitorom fra Ivanom. Budući da je poricala sve optužbe, vezana je i mučena rastezanjem tijela. “Na zapovijed gospodina inkvizitora bila je svezana na torturu i češće pitana da kaže istinu... bila je nešto malo odignuta sa zemlje... sve do grede“. Pa je priznala da je poučila kći Dobru kako će kosom i noktima s ruku i nogu svoga muža Jere okaditi ga ne bi li zamrzio ljubavnicu...

Priznala je i to da je osam dana poslije plemić Dragan Draganić ukrao i odveo njezinu kći, ali da ne zna zašto. Ipak, kad su je opet nastavili mučiti potvrdila je da je Dobra ostajala spavati u plemićevoj kući a ona, Mrna, da je izgovarala čarobne riječi nad jelima koja su pripremala Draganu, a ponovila je i ricetu s kosom, noktima i kađenjem, ne bi li učvrstile njegovu ljubav prema Dobri. Suđenje je nastavljeno 4. kolovoza, kada je privedena kći Dobra koja također ništa nije znala ni priznala sve dok je nisu počeli rastezati. Nije joj dugo trebalo da prizna da ju je mati nagovorila da čara ono s mužem, a navodno ju je neka Jelena iz Trogira naučila da rano zorom, poslije noći provedene s Draganom, umije lice i dade mu piti tu vodu, kako je nikad ne bi napustio... Tako to rade Šibenčanke. Il' si moj il' ničiji! Evo t' još dva gu'ca ove

vode, na!

Nastavili su je mučiti dok nije priznala, sav se naježim, i... da joj je mati Mrna dala dva zavežljaja s kostima mrtvaca, iskopanima iz groba. Jedan je zavežljaj zakopala ispod praga Draganove kuće, a drugi sakrila ispod kreveta. Zbog tih ju je, prema čarobnjačkom napatku raspoređenih zavežljaja, Dragan trebao voliti do smrti. Žene su doista emocionalna i afektivna bića, sve bi učinile za osnažiti ljubav. Sve, velim.

Mati Mrna ponovno je stavljena na muke 8. kolovoza pred inkvizitorom fra Ivanom. Kazala je da je prije nekoliko godina izvjesnom konjaničkom zapovjedniku na šibenskoj tvrđavi dala pojesti smjesu korijenja neke trave s jajima - ne bi li više zavolio njezinu kći Dobru koja je tada počela živjeti s njim. Na jelovniku je bila i delicija - omlet s mačjim i psećim mozgom. Proizlazi da su Jurko i Dobra imali poprilično moderan odnos, da su oboje naveliko "udičarili" i izvan braka.

Inkvizitor fra Ivan bio je jako nezadovoljan Mrninim vještičjim ponašanjem i slijedila je osuda. Optužbu joj je 9. kolovoza te 1443. pročitao plemić Ivan Tobolić. Morala je prisegnuti da se slaže s pojedinostima optužnice. Sirotica je samo uspjela reći da su kađenje Dragana poduzele njezina baka i rođakinja, a ona, Mrna, slučajno se tu našla... Ono, kao nabasala, ne znajući o čemu se radi.

Nepopustiljivi ju je fra Ivan ponovno stavio na muke da bi doznao na koje je sve načine vraćala. Kada su joj 10. kolovoza pročitali optužnicu, molila je za milost i obećala da neće više, spremna na svaku kaznu. Potom su priveli Dobru koja je također priznala sve - osim o ona dva zavežljaja s kostima. To je, rekla je, izmislila preplašena torturom. Proradila joj mašta dok su je rastezali.

Ubrzo je uslijedio prijedlog kazne: da budu okrunjene papirnatom mitrom oslikanom demonima. Mrnu je trebalo staviti na magarca s licem okrenutu prema repu i repom u rukama, okititi je miševima i "drugim gnjusobama", a pred magarcem i majkom Mrnom trebala je hodati Dobra. Obje, Mrna i Dobra, bile su kažnjene tada uobičajenom kaznom "izvrgavanja javnom ruglu", s time da je Mrna kažnjena težom vrstom te kazne jer je osim sramotne kape

morala jašiti nauznak na magarcu, držeći u rukama magarčev rep. Zatim: obje su trebale biti provedene na opisani način "kroz uobičajene dijelove grada" čije spominjanje svjedoči o tome da su takve kazne bile u Šibeniku uobičajene i da su postojali određeni dijelovi grada kroz koje su vođeni osuđenici na "javno izvrgavanje ruglu", sramoćenju ukratko. Mrnu je potom krvnik trebao žigosati s tri usijana željezna žiga - na čelo i oba obraza, jer se "teško ogriješila protiv božje moći i Svetoga Trojstva" - a Dobra je trebala biti protjerana iz grada na pet godina.

Ali... u noći, 19. kolovoza, uoči izvršenja osude, obje su - pobjegle iz zatvora! Otkrivši njihov bijeg ujutro, inkvizitor fra Ivan smjesta je obavijestio šibenskoga kneza, uključio se i zapovjednik šibenske gradske straže, izdana je zapovijed da se uhvate bjegunice, ali - Mrna i Dobra nikada nisu uhvaćene.

Gotovo šest stoljeća poslije, nekim začudnim automatizmom dolete mi u um tzv.

šibenske vještice gotovo uvijek dok prolazim pokraj vijenca kamenih glava na frizu što teče oko apsida u kojemu se osim muških glava i misteriozne glave opatice na početku, mogu razaznati glave za koje nitko sa sigurnošću ne zna kome pripadaju no papagajski se ponavlja da je jedna od tadašnjeg pape Eugena IV, zatim bizantskoga cara Ivana VIII Paleologa, pa učenoga kardinala Bessariona, venecijanskih oligarha... onih koji su radili na ujedinjenju dviju šizmom rastavljenih crkava, pred turskom navalom. Kada dođem pred sjevernu apsidu i podignem pogled uvis ka kamenu natpisu s majstorovim potpisom koji pridržavaju dva renesansna puta, i pročitam: Hoc opus cuvarum fecit magister Georgius Matthei Dalmaticus, redovito čujem Adolfa Venturija kako mu, kao poznatom i priznatom ingenariusu, tepa “vigoroso tarchiatto costruttore”, domišljat i kršan konstruktor.

Zidanje apsida Juraj Matejev Dalmatinac završio je 29. studenoga 1443., nešto više od tri mjeseca nakon ispitivanja i presude Mrni i Dobri!

Istoga datuma, ali pet stotina dvadeset i jednu godinu poslije, meni su, pred uzbuđenim mnoštvom roditelja, baka i djedova i ostalih znatiželjnika, u školskoj dvorani ispod slike maršala vezali crvenu pionirsku maramu i na glavu natuknuli plavu “titovku” s neizbježnom crvenom petokrakom. A zatim sam s drugim vršnjacima polagao uglas “pionirsku zakletvu”. Pokojnu mi je majku to ganulo do suza. Kao da ju sada gledam.

Evo mene sada u šestom desetljeću života, ovakav kakav sam, “teke opeljav’ja i kreš’ja u pizu” pred katedralom i “glavama” gdje se češkam po ćeli i pitam. “Je li netko od onih čiji su portreti uklesani u aristotelovskoj, mimetičkoj maniri na kamenu frizu katedrale, poznao ‘vještice’ ili je, možda, bio nazočan na njihovu suđenju?” Nije li među tim izražajnim licima koje je zaledilo Meduzino dljeto majstora Jurja nekim slučajem i Dobrin ljubavnik Dragan Draganić ali i “velemožni muž Fantino de Pesaro, časni knez presvijetle duždevske mletačke vlasti”? Ili, Draganićevi prijatelji plemići, gospodin Danijel Dujmović i gospodin Rafael Dragojević, koji su se “pobrinuli” da se uHITE majka i kći. Nije isključeno da se među sedamdeset i jednoj glavi smjestila i ona koja pripada Mlečaninu Zaninu, sinu gospodina Perina Mlečanina, dodijeljenog inkvizitoru za obavljanje policijskih dužnosti, koji je predveo Mrnu inkvizitoru, a taj mu pak naložio da je “stavi i zaključa u zatvor šibenske općine”. Možda jedan od zaleđenih izraza na frizu pripada i plemiću, gospodinu Ivanu Toboloviću, koji je pred sudištem u biskupskoj palači, pred biskupom Jurjem Šižgorićem (reverendus dominus episcopus) protumačio okrivljenicama sadržaj optužnice “od riječi do riječi, dalmatinskim jezikom”. Također, nije nemoguće da nijemi kamen krije imena četvorice svećenika koje je inkvizitor Ivan (reverendus dominus inquisitor) pozvao na sudenje: arhiđakona Jakova Vukšića, šibenske kanonike Jakova Zilija i Stjepana Tolinića te fra Nikolu de Rocha, gvardijana franjevačkog samostana u Šibeniku.

Nije to nipošto bila beznačajna “gomilica” klerika, jer je Rimska kurija dopustila iznimku da upravo kanonici izaberu biskupa Šižgorića (vjerojatno zato što je pripadao promletačkoj obitelji), da bi sve šibenske biskupe nakon njega postavljao

osobno papa. I učenici su bili, franjevci i dominikanci napose. Nekoliko godina poslije toga suđenja šibenska je općina dala 60 dukata fra Jeronimu Šibenčaninu da u Parizu doktorira bogosloviju? U Parizu, ej!, u dvoranama Collège de Sorbon, u kojima su i dalje, nalik zvonkim intelektualnim budnicama, odzvanjali neumrli glasovi Abelarda, Alberta Velikog, Tome Akvinskoga... što su se poput Božje pljuvačke lako lijepili za duše studenata u haljama s izbrijanim tonzurama natiskanim pred katedrom.

No što su oni značili Mrni i Dobri? Najvjerojatnije su ih, tako ozbiljno sudački okupljeni, strijeljali pogledima, probadajući im tijela iščašena na koloturama i konopcima, vijećajući o presudi njima, čarobnicama, gradskome kršćanskom otpadu zapravo, okivajući ih zebnjom svojim metalnim glasovima koji su ih rezali naživo bolnije od oštih brijanja dok su ih njihovi ispruženi, u njih usmjereni optužujući kažiprsti, boli kao zašiljeni kolci ravno u srce, u samo središte njihova straha.

O, da! ima takvih glava na frizu oko apsida katedrale za koje bih prisegnuo da su nazočili tome suđenju, te sudili i presudili. Majstor Juraj, čini mi se, utisnuo im je svojim dljetom i čekićem izraze lica koji niječu obranu, preziru, gnušaju se i izriču osudu jezikom proizišlim iz komunikacijskog sustava kojeg J. Derrida i H. Cixous s pravom nazivaju falusocentričnim, sustava kojim dominira falus, koncept značenja utemeljen prema muškoj zamisli rezultat čega je stvaranje krivnje u umovima žena. Potonja bi, mislim na Cixousovu, strukturalnu feministicu i literarnu kritičarku, da je kojim slučajem pročitala one moje otprije “optužujuće kažiprste” i “zašiljene kolce” zacijelo to vezala uz “virilnost” koja, prema njoj, isključivo znači zauzeti, kolonizirati i penetrirati kroz “mračni kontinent” (čitaj: ženu), i pacificirati je, dakle odrezati joj glavu kao Meduzi. I nije to retardirano viđenje samo iz predrenesansnog Šibenika, živo je ono i danas u umu suvremenog Perzeja, njegovu strahu od senzualne i moćne žene, pa ta junačina i danas zamahuje svojim srpom i reže glavu “čudovištu” koju zatim daruje svojoj Ateni da je pričvrsti na štit, istoj onoj Ateni koju nije rodila ženska maternica nego je iskočila iz Zeusove glave pa je “muška fantazija žene kakva bi trebala biti”. I tako, žena je stalno utamničena bilo u podrumskoj tamnici Kneževe palače bilo kuturno. “Oni su nas prikovali između dvaju jezivih mitova”, poručuje ženama Cixousova, “između Meduze i bezdana.”

“Kada je sve više izgledalo da je Bog udaljen, neopisivo daleko od ljudskog roda”, objašnjava povjesničar W. Stephens, pretresajući teologe-inkvizitore i njihovu teorijsku ostavštinu, “zapadno je kršćanstvo ponovno otkrilo anđele i demone.” No ti su im “glasonoše” izgledali nedohvatnim i nestvarnim pa je negdje netko započeo provoditi u djelo “teoriju” da su neki ljudi, koji žive tu s njima, kušali nadljudsku stvarnost, fizički, empirijski... nepogrešivo. Vještice. Želja da se iskusi stvarnost duhova bila je psihičko ljepilo koja je mit o vješticama držala na okupu.

Onodobni su teolozi i inkvizitori pisali rasprave o vješticama, to će reći o antikršćanskoj žgadiji koja je odbacivala svoju svetu kršćansku vjeru, oskvrnjivala svete sakramente Crkve Kristove, prezirala našeg Spasitelja i obožavala zloduha koji, dakako, nije bio imaginaran kako što to vole misliti skeptici. Zato Girolamo Visconti u svojem Lamiariumu jasno upozorava da bi prestati progoniti (i spaljivati) vještice

značilo priznati da su njihove interakcije s demonima imaginarne, samo halucinacije sluđenih, histeričnih žena. To je razlog zbog kojeg moraju umrijeti kako bi bila sačuvana vjerodostojnost đavla i zajedno s njim cijeloga svijeta nečistih duhova. Zahvaljujući đavlu može se zaključiti o Božjoj nazočnosti čak i onda kada su njegova djela neprimjetna. Dopustimo li, primjerice, da vještičji šabat postane samo tlapnja, slabimo svoju vjeru u Boga i vrijeđamo ga, poručuje Visconti. To znači da nas ne smije pritiskati sumnja teška makar koliko i gorušičino zrno da *maleficae mulieres*, zle ženturače, vještice, doljeću na metlama na svoja tajna okupljališta, obredno štiju demona poljupcem u zadnjicu (*osculum infame*) dok on ispušta vjetar i zauzvrat primaju njegov znak, da žrtvuju nekrštenu djecu, piju im krv i kuhaju ih u kotlu pa od njih pripravljaju vještičju mast, pljuju po raspelu i mokre po hostijama. Zatim, da poneseni divljim razularenim orgijama stupaju u seksualne odnose s đavolskim inkubima čija su spolovila zastrašujućih dimezija, katkad i troglava, da bi u vješticu mogli penetrirati istodobno analno, vaginalno i oralno, a ejakulat im je kadar ispuniti omanje jezero... onako kako piše Pierre De Lancre, kao da je očevidac koji se zamalo udavio u tome ispunjetanom jezercu. Sumnjati u to znači potpasti pod utjecaj đavla jer sâma sumnja je – đavao.

Valja imati na umu da inkvizitori nisu bili nekakvi pornofilci, daleko od toga! Za njih lijeganje s demonom nije bio seks, barem ne u onom prostom smislu te riječi kako ga mi shvaćamo. Njima je to bio dokaz izvjesne metafizičke stvarnosti čije je nijekanje, poručuje Kramer, autor *Malleusa*, neoprostiva hereza ravna napuštanju kršćanske vjere. A hereza, sama po sebi, podrazumijeva da je vjerovanje utemeljeno na izboru prije negoli na nekoj neospornoj činjenici. Uostalom nije li latinska riječ *heresia* izvedena iz grčke riječi za izbor? “Za dogmatski mentalitet ne postoji ništa toliko uznemirujuće”, tvrdi Stephens, “nego misao da su krajnje stvarnosti podložne ljudskom izboru ili tumačenju jer, ako je to istina, kako onda mogu biti krajnje i što nam jamči da ih nismo izmaštali?”

Sve rasprave o vješticama, dakle ženama (koje su, dokazivao je Kramer, “zlo prirode zaodjeveno u jarke boje”), napisane u prvoj polovici 15. stoljeća - razdoblju kada je vještičji *maleficium* zamijenio dotadašnje opaćine Židova, “ubojica Krista”, heretika koji se izruguju i oskvrnjuju kršćanske svetinje - nisu bile ustrojene samo kao puke potvrde o stvarnom postojanju demona. Ni govora! Ti su tekstovi bili organizirani isključivo radi pobijanja sumnji i prigovora koji su već nastali ili su mogli nastati glede vjerojatnosti fizičkog postojanja zlih demona, i još važnije – fizičke interakcije s njima, što je bio eufemizam za snošaj s njima.

Zapravo, teološko-inkvizicijsko uvjeravanje da postoje demoni i vještice u njihovoj službi nije se nikad oslanjalo na logiku koja bi, ruku na srce, mogla samo raspiriti još veću sumnju. Čak ni kršćanska vjera nije bila dovoljno snažna uvjeriti pastvu da postoji svijet demona, pa se moralo ići drugim putem – pokazati im da je postojanje te stvarnosti sadržano u nečijem iskustvu kao empirijski dokaz, odnosno da postoje živi svjedoci toga, a vještice su upravo bile te pouzdane svjedokinje neophodne kako puku na razini njihova shvaćanja tako i teologijskoj ekspertizi nadnaravnih stvari. Gorljivi su inkvizitori (kako vam to zvuči?) poput dominikanca Bartolomea Spine

znali da fides, vjera, nije bila nikakav intimni, unutarnji dar – ona se, naime, morala izgraditi. Zanimljivo je da tu riječ, fides, Spina koristi za misterije kršćanstva ali i za prihvaćanje stvarnosti postojanja vještica, odnosno “stručnjakinja” koje su mogle iznositi svoje vlastito životno iskustvu... jaucima i kricima. Kako drukčije?

Ne vjerovati u postojanje vještica povlači za sobom i nevjerovanje u postojanje demona jer, ako demoni nisu uzrok nastanka maleficae, oliti vještica, tko je onda? Da nije možda Bog? S atributom “dragi”. Ma dajte, molim vas, urazumite se! Uostalom corpus demonis dokazuje corpus Domini, zar ne? To je neoboriv argument.

Šibenske vještice nisu općile s demonima. Iako mu je to bila vruća nakana, “časni otac i redovnik fra Ivan iz Trogira, inkvizitor heretičke opachine izaslan od strane apostolske stolice u zemlje Dalmaciju, Hrvatsku, Bosnu, Rašu, Bugarsku itd.”, to nije uspio dokazati. A nije ih štedio, Mrnu posebice. Njoj su, pak, svezali ruke na ledima za jedan kraj dugoga konopca dok je drugi provučen kroz kolotur (kolovrat) koji se nalazio pričvršćen na stropu prostorije u kojoj se obavljala tortura. S toga je kolotura visio drugi kraj konopca koji je krvnik (ili njegov pomoćnik) držao u rukama i potezao. Kako su okrivljenoj ruke bile svezane za drugi kraj konopca, zbog težine njezina tijela došlo bi do snažnog (i bolnog, je li uopće potrebno to naglašavati?) rastezanja tijela. Viseći na konopcu, težina tijela bi joj povukla svezane ruke iznad glave što je, u pravilu, uzrokovalo iščašenje zglobova u ramenima. Taj se način mučenja mogao još “podebljati” i privezivanjem utega za noge jadnice zbog čega je rastezanje tijela bilo kudikamo jače i neopisivo bolnije. “U ime Krista. Amen”, hladno završava opis torture trogirski inkvizitor.

Njemu je bilo jako stalo do toga da sazna koje je riječi Mrna izgovarala kada je čarala. Sigurno neću pretjerati kažem li da je gorio od nestrpljenja čuti da je u izgovorenim čarobnjačkim formulama bio spomenut i Sotona, kojeg se neizostavno prizivalo kod obavljanja tih đavolskih umijeća jer u tim stvarima, odavno je poznato, čarobnjak postiže uspjeh isključivo uz pomoć zloduha. Razumljiva je njegova ljutnja i ogorčenje kada mu nije pošlo za rukom dokazati upletenost nečistoga duha. Imalo je to, dakako, i dublje značenje.

Mrna je rekla da su kod čaranja Jurka, Dobrinog muža, spaljivale neke smrdljive stvari izgovarajući “neka tako smrdi Jurkova priležnica i neka mu postane odvratna”. Čarajući Dragana Draganića uz pomoć kotla s vodom, rekla je: “Onako kao što ta voda vrije i odozdo se nadima prema gore, tako neka vrije i nadima se Draganovo srce u ljubavi prema Dobri, mojoj kćeri.” Nema tu nigdje đavla, do đavola!

Valja nam shvatiti fra Ivana, njegovu iskrenu inkvizitorsku pobudu, pa i šest stoljeća poslije, ako je potrebno. Nije ispunio svoju zadaću jer nije uspio dokazati postojanje svijeta duhova, da su demoni stvarni, da ih maleficae, vještice, prizivaju upomoć i potpisuju “ugovor” s njima, što znači da nije uspio dokazati jednadžbu “cherchez la femme = cherchez le diable”. Nedokazivanje krivnje vješticama povlačilo je za sobom nezamislivu, nepodnošljivu sumnju da đavao nije stvaran i da vještice zapravo ne postoje, da su tek fatuas mulieres, bezopasne žene, koje bezrazložno kinji Crkva kako bi njihovim iznuđenim priznanjima dokazala postojanje

đavla jer bez njega neodrživo je dokazivati postojanje Boga, nullus Deus sine diabololo!, zaboga!

Zgodnim mi se čini nadovezati na ovo roman *The Mutiny of the Elsinore* iz 1914., Jacka Londona koji jednome svojem liku, razmišljanjem i postupcima u svemu nihilističkom, trpa u usta riječi da je najdublji čovjekov nagon, u sebi samom, stalno prisutan rat protiv istine, odnosno Zbilje. Spominjanje Londonova nihilista nije izravno povezano s inkvizicijsko-teološkom praksom dokazivanja postojanja đavla, onog otprije, ali, iako se nije bavio tom temom, London je uočio da u ljudskoj naravi, neovisno o prostoru i vremenu, postoji niz općenitih pojava primjenljivih na bilo koga iz ljudskoga soja kao i na ideološke infrastrukture naše vrste koje, podvrgnu li se pomnoj analizi, otkrivaju svoju bît - izbjegavanje istine. Londonov lik tvrdi da taj rat protiv istine, odnosno zabacivanja činjenica, započinje još u čovjekovu djetinjstvu i da je čovjekov život tek neprekidno izbjegavanje istine te da ga čudesi, fantazije i sutra održavaju živim, da živi u fikciji i mitu. Naposljetku, laž ga čini slobodnim. Životinja, argumentira London, ne poznaje taj fikcijski bijeg iz Zbilje zato što nema maštu. S druge strane, čovjek je primoran uvijek iznova bježati u nadu, vjerovanje, bajke, boga, socijalizam, besmrtnost, alkohol, ljubav... Meduzin zastrašujući pogled koji okamenjuje za Londona predstavlja otkrivanje besmisla života i da bismo ga izbjegli – živimo u laži. Lako je potvrditi da i institucija inkvizicije sa svojim uvjerenjima promotrena u nihilističkoj maniri nije ništa drugo doli sklanjanje od istine ili u figuri kazano - izbjegavanje nepodnošljiva Meduzina pogleda.

Ne znam je li tim stvarima trljao glavu i fra Ivan u prvoj polovici 15. stoljeća ali mogu ga zamisliti da je ostao razočaran slučajem “šibenskih vještica”. Uzalud je on godinama gutao stranice 15. knjige iz Augustinove *De civitate Dei* o djelovanju inkuba i sukuba snažeći ih onodobnim suvremenim komentarom Kastiljanca Tostada. Nije mu pomogao ni *Sententiarum* Petra Lombardskog, koji se prvi upustio u angeološke i demonološke rasprave tri stoljeća prije procesa šibenskim vješticama. Splasnulo je i njegovo nadahnuće kojim ga je nadimao *doctor angelicus*, Toma Akvinski, dok je čitao njegovu *Summu*, i još strasnije njegov *De malo*, “O zlu”, pa ga je prozvao i *doctor diabolicus* jer nikada nije raspravljao o anđelima bez poveznice s demonima. Čak ni naputci iz *Formicarius*a, njemačkoga dominikanca Johanna Nidera, inkvizicijskog priručnika napisanog negdje pri koncu crkvenoga koncila u Baselu i nastavka u Ferrari, nisu mu bili od neke pomoći. Mrna je kuhala u kotlu ali ne i nekrštenu djecu da bi od njih radila mast kao što je činila jedna Niderova *malefica* ili, nedaj Bože! ona koju je uhitio Bernardin Sijenski 1427. jer je umorila tridesetero dojenčadi isisavši im krv, uključujući i vlastitog sina kojeg je osušila i smrvila u prah, a zatim ga zamiješala u jela ponuđena ljudima koji su s njom sudjelovali u tim gnusnim zločinima i, koja je namazana vještičjom mašću toliko “odlijepila” da je povjerovala da se preobrazila u mačku. Mrna i Dobra, naprosto, nisu bili *testes fidelissimi*, najvjerodostojnijim svjedocima onoga što je njegovo snuždeno inkvizitorsko uho željelo čuti. Zavidio je svojem suvremeniku sijenskom propovjedniku, njegovoj popularnosti, utjecaju na mase, njegovim lovačkim

sposobnostima kada je u pitanju bilo otkrivanje i ispitivanje vještica. Nitko poput njega nije znao zagrmjeti s propovjedaonice i smrznuti iznutra nazočne kao njegov glas: "...upozoravam vas da tko god vi bili, ukoliko znate za njih, bilo u ili izvan grada, optužite ih izravno, bez razmišljanja – svaku vješticu, čarobnjaka ili čarobnicu, izrađivače vradžbina. Učinite što vam velim kako ne biste za to odgovarali na Posljednjem sudu jer bili ste u mogućnosti sprječiti veliko zlo optuživši je." (Nikola Firentinac mu je dvadesetak godina poslije isklesao kip koji se danas obezglavljen nalazi u dvorištu franjevačkog samostana sv. Frane u Šibeniku. Sveti je Bernardin Sijenski ostao bez glave kao i Gorgona Meduza.)

U fra Ivanovu zapisniku, kojeg sam čitao u prijevodu i s popratnim bilješkama dr. V. Bayera, pojavljuju se različiti prijeteći izrazi, pa se tako za Mrnu kaže da je "odvratna i mrska čarobnica i vračara", da je djelovala "nemajući pred očima Boga nego neprijatelja ljudskog roda" (đavla), da je bila "potaknuta đavolskim duhom", da je čarala "zaboravivši na božansku pravdu" te da je sve to bilo usmjereno "protiv našeg vrhovnog Stvoritelja, protiv svete Crkve i na štetu katoličke vjere", s inkvizicijsko-teološkog motrišta, kao i crkvenog prava, kazneno djelo dviju Šibenčanki nije imalo težinu, slabo je "pizalo". Te pučanke nisu zagovarale ni propovijedale neka nova vjerska polazišta suprotna stajalištima Katoličke crkve, herezu ukratko, nego su osuđene za relativno minoran ali dakako kažnjiv prijestup. Čarale su. Samo to. Gledano ljudski, san je svake pučanke doći i ostati u plemićkoj kući. Ondje ima ića i pića, stolnjaka i plahta. Usto da ju plemić još i voli. Da joj kupi zorneu crvene boje postavljenu bijelim tilom i ukrašenu plavim, crvenim i žutim svilenim resama, pa jednu varnatu ili sivu vestu, ili dugačku guarniziju od vune, pa grimizni ogrtač scarlatinu... Uz malo sreće da joj još kupi prsten ili ogrlicu kod nekog od šibenskih domaćih zlatara - Bartula Domankušića Barnabinog, Donata Ivanova, Ivana Prilukovića, Ivana Pomfkovića, Ivana Vrančića, Šimuna Šižgorića ili pridošlih - Bartula Antunova iz Piacenze, Ivana Albertova iz Zadra, Karla Šimunova iz Vicenze... Ah, ti djevojački snovi! Slatki su kao jutarnji poljupci dragoga na još usnulim usnama.

Inkvizicija je, prema crkvenu pravu, bila nesumnjivo mjerodavna suditi za čarobnjaštvo jer se Crkva bezuvjetno priklanjala mišljenju da čarobnjaci uvijek djeluju uz pomoć đavla, pa je u inkvizitorskim punomoćima uvijek pisalo da su dužni progoniti i čarobnjake. Mnogo je veći grijeh, odnosno kazneno djelo, bilo propovijedanje krivovjernih nazora sa stanovišta Crkve, čega u šibenskome slučaju nije bilo. Štoviše, osuđenicama se nije pripisivalo ni da su Draganu Draganiću nanijele bilo kakvu štetu. Ali u fra Ivanu, u dubini njegove postom i molitvom pročišćene kršćanske duše, zvonio je glas Bernardina Sijenskoga dignut protiv čarobnjaka, toga glasovita propovjednika njegova doba koji kao da se obraćao svakome ponaosob u masi slušatelja: "Zar svaki put, kada čaraju i bacaju čini, takvi ne niječu Boga svojim odvratnim djelima? Koliko tebi izgleda velik grijeh nijekanja Boga, ha?"

Sve je to, bojim se, duboko ojadilo vrijednog fra Ivana jer očekivao je mnogo više od

toga slučaja. Inkvizitorski je to nagon, i žarka želja. Čak i onda kada neki slučaj nije jamčio da će proći jer je izgledalo da su uhićene i utamničene naoko bezazlene žene, inkvizitor bi se upeo iz petnjih žila dokazati njihov dijabolizam sugestivno postavljenim pitanjima i navođenim odgovorima, ali i strateškom uporabom torture u širokom rasponu.

Onda još i onaj kobni devetnaesti dan mjeseca kolovoza kada ga je tamničar Zanino obavijestio da je noću provaljen zatvor i da su... o, nebesa!... obje pobjegle. Nestale bez ikakva traga u kolovoškoj vrućoj noći dok su cvrčci još neumorno strugali gudalima po svojim strunama, a šibenska mladež, obuzeta ljubavnom čežnjom, noću glasno pjevala pod djevojačkim oknima takve ljubavne pjesme, veli u svojem zapisu Juraj Šižgorić (ne biskup nego njegov nećak-pjesnik), "kakve bi jedva spjevao uglađeni Tibul ili nježni Proporcije ili razbludni Likoridin Gal ili Sapfa s Lezbosa".

Danas znamo da Mrna i Dobra nikad nisu bile uhvaćene... a sud im je blagonaklono odredio nakon bijega pet dana da se pojave pred sudištem.

Gdje su mogle otići? Svakako što dalje od pandži mletačkoga lava sv. Marka, a to znači dublje u zaleđe. Bosnu? Možda su došavši ondje postale podanice Stjepana Tomaša, kojega je te iste godine A. D. 1443 bosansko plemstvo izabralo za bana i kralja. Nije isključeno da su ih Turci, koji su u to vrijeme učestalo provaljivali i pustošili po Bosni, odveli u roblje... Možda je Dobra, mlađa i pristalija, završila u haremu nekoga age u Jedrenima ili Bursi, tko zna?

Za njima, u Šibeniku, ostao je razočarani inkvizitor fra Ivan. Zamišljam ga potonulog pod teretom misli kako šeta u sumrak ispred Kneževe palače i povremeno se zagleda u pravcu Mandaline. Pogled mu je prazan, nema u njemu života. Nije dovršio posao i svojim očima vidio kažnjavanje vračara koje bi ih unekoliko zaustavilo da, nedaj Bože!, danas-sutra načine lamiarum unguentum, vještičju mast, i pomazane njome odlete na đavolji šabat kao vještice Matteuccia di Francesco i Finicella koje je razotkrio i plamenu lomače predao franjevac Bernardin Sienski ili, jednostavno, da umjesto pripravljajica pocula amatoria, ljubavnih napitaka, postanu veneficae, one koje pripravljaju otrove uz pomoć magije. Da, mogao je to spriječiti. Bio je to kamenčić koji je nedostajao u njegovu uredno poslaganome mozaiku službe Božje i sada ga je nesnosno žuljao kao da mu je u sandali koju ne može izuti, a čeka ga dugačak put. Sumnjao je u plemića Draganića, ali što s tim. Nije imao dokaza ni petlje optužiti ga, niti krug njegovih prijatelja koji su ih tijekom noći mogli obje osloboditi i skloniti na sigurno. Sve zbog toga da ne bi nešto izlanule nezgodno i sramotno za plemića na mjestu izvršenja kazne, što bi onda čuo cijeli grad. Ne valja odbaciti tu mogućnost. Mogao je to razumjeti ali ne i opravdati.

Na poziv Svetog Oca krenuo je u Šibenik. Za nj je to bila osobito odgovorna zadaća povjerena mu od samog nasljednika Svetoga Petra i on ju je prihvatio s krajnjom ozbiljnošću nestrpljiv da je ispuni i pridonese slavi apostolske Svete Crkve Kristove. Pred ulaskom u Šibenik osjećao se kao njegov heroj, tada još uvijek živ, Bernardin Sienski pred ulaskom u Todi, sedamnaest godina prije, s ciljem da kao i u drugim talijanskim gradovima prokaže gnoj sodomita i prijetvornih Židova, razobiči đavolju

rabotu i potpali lomače za tamošnje vještice; da fanatičnim govorom izloži pred svjetinom, uveliča, pretjera s opisima i prestraši gomilu najgnusnijim zločinima toga poganoga soja uročenog protiv čovječanstva... Ali, bijedno je podbacio, nije ispunio očekivanja jer je previdio stvari koje su se mogle dogoditi i koje su se, na njegovu žalost, i dogodile.

I ne samo to: ostalo je još nešto što mu nije dalo mira i ticalo se njegova možebitnog propusta u istrazi. Kopao je po vlastitu sjećanju nastojeći se sjetiti gdje je (ako je) pogriješio, budući da se u svakom trenutku držao propisanih regula o postupanju s vješticama – ne dodirivati ih i sa sobom uvijek nositi sakramente, blažene trave protiv vještica, sol i blaženi vosak Jaganjca Božjeg – kako ga ne bi začarale i općinile. Naložio je tamničarima da ih dovode njemu okrenute leđima da bi izbjegao pogled s njima jer znao je da, ukoliko ga vještica pogleda prije negoli on nju, to može ublažiti njegov bijes i oslabjeti mržnju prema tim odurnim slugama demona. Tražio je također da se vještice donesu na suđenje u biskupovu palaču tako da ni jednim dijelom tijela ne dotaknu tlo... iz kojega bi mogle crpiti snagu za svoju vještičju moć. Neosporno, bila je to bitka između dobra i zla, nevidljiva oku ali itekako stvarna. Koju je izgubio. Podrazumijevalo se da su inkvizitori pod zaštitom dobrog anđela sposobnog nadvladati zlog anđela – dokaz tome je priznanje vještice - te da demoni ne mogu nauditi službenicima vjere Kristove i, što je osobito važno – da ne mogu spasiti, odnosno oteti vještice iz zatvora. Nažalost, upravo se to dogodilo! Naposljetku, jesu li ga ipak, unatoč svim njegovim naporima, uspjele zavarati i općiniti? To ga je žderalo iznutra poput golema gladnoga kolutičava crva u utrobi. Zatim ga je uskomešalo još strašnije pitanje: je li ih možda sam pustio iz zatvora u gluhoj noći ne znajući da to čini, bivajući začaran od njih i... napušten od Boga. Oteo mu se dubok uzdah iz grla. Bio je slomljen i bespomoćan pod zvjezdanim nebom te kolovoške noći. Zanesen mislima nije čuo glasanje ćuka s obližnjega brijesta, ni blagi klokot morskih valova. Nije uživao u nokturnu. Duša mu je bila nespokojna u blagoj i spokojnoj ljetnoj noći. Zajecao je.

Biskup Šižgorić sjedio je na balkonu svoje palače s čašom rashlađene maraštine s Trtra u jednoj ruci dok je drugom posezao za sočnim smokvama naslaganim u košari, jutros ubranim na težačkom imanju blizu sv. Lovre u Donjem polju. Nakon kišovita srpnja smokva je dobro ponijela. Kolovoz joj je dodao pravu mjeru sladora. Godio mu je povjetarac koji je pirkao s mora odnoseći sa sobom nesnosnu vrućinu dana. Ravnomjerno glasanje ćuka kao da je unosilo mir, neku vrst blage otupjelosti bekrajnim ponavljanjem. Biskup je rado provodio večeri na balkonu palače. Za ljetnih je večeri ondje bilo svježije i mogao se na miru opušitati uz njemu, u tim prigodama, uvijek dragu čašicu izvrsnog domaćeg vina. Upokojen rado bi se osvrtao, nalik kakovu pitagorejcu, na dnevne događaje promotrivši ih još jednom na miru, kao da ih gleda izdaleka. Pijuckanje i noćna tišina opustili bi ga i oslobodili grča kojega je znao osjetiti tijekom dana kada bi ga pritisle obveze. Natočio je još jednu. Vino je zadržalo ugodnu rashlađenost koja je snažila njegovu opojnost.

U mislima se vratio slučaju. Morao je to izbjeći, ne dopustiti da se dogodi – da

žigošu užarenim željezom onu osuđenu pučanku. Nije to bilo zbog toga što nikome nije nanesena šteta niti zbog izrazite barbarske okrutnosti čina s čime bi se teško nosila njegova tankočutnost - uostalom sam je potvrdio presudu jer, nažalost, nije mogao drukčije. U početku je bio sklon misliti da će se sve zataškati, sve te čakule i razbanzavanja o Draganićevoj ljubavnoj vezi s pučankom, bilo je toga i prije, ali ovo je otišlo predaleko toliko da mu je u biskupiju banuo inkvizitor kojeg je, da nevolja bude veća, poslao sam papa što znači da mu je on, biskup, morao dopustiti istragu u stolnome gradu svoje biskupije. Kada je na područje neke biskupije bio izaslan inkvizitor heretičke opacine, situacija biskupa te biskupije bila je, najblaže kazano, škakljiva. Imenovanje inkvizitora za neku biskupiju redovito je za sobom povlačilo izvjesno papino nepovjerenje prema biskupu na čijem je području inkvizitor progonio osumnjičene. Razumljivo je da to ne bi veselilo ni jednoga biskupa. Nije ni Jurja Šižgorića, biskupa šibenskoga A. D. 1443.

Žigosanje osuđenice, znao je to biskup Šižgorić, osim neizdržive boli i poniženja pred očima svojih sugrađana, utiskivalo je na njezino čelo i obraze surovu poruku koju odašilja svako sakaćenje – da će utisnuti sramni trag nositi do kraja svojega bijednoga života sa svim posljedicama toga najsramotnijeg oblika žigosanja koje je prevladavalo u srednjovjekovnoj Europi; da će zbog tih u mesu joj zapečenih, neizbrisivih znakova biti svugdje prepoznata, prokazana, dočekana sa sumnjom, prezrena i odbačena. Biskup je također bio svjestan da tim oblikom kazne Crkva jasno poručuje da će svi oni koji čaraju, bajaju i čine bacaju proći baš kao i Mrna i da ne mogu očekivati nikakvu milost. Jer, utjerati strah u kosti puku znači graditi bogobojaznu kršćansku zajednicu, onu koja je po mjeri Crkve Kristove.

Ali ta kazna s užarenim željezom, to bi mogao biti dvosjekli mač. Zar on, prije negoli je postao biskup, nije u Bologni vidio vlastitim očima kako je izvjesna Fiorina, tek napupala djevojka, optužena da je vještica, sluškinja đavolova (s kojim je, prema svjedočenju njezine maćehe, imala i snošaj), niječući optužbu i zahtijevajući pravdu pristala na kušnju koju je predložio biskup da hodajući tri koraka u rukama nosi užareno željezo te da se, bude li neozlijeđena, to uzme kao konačan dokaz njezine nevinosti. I doista: nakon što joj je dopušteno, pred sudcima je i okupljenom svjetinom, koji su motrili svaki njezin pokret, nosila tri koraka u golim rukama komad užarena željeza. Kada ga je ispustila, nevjerojatno!, nitko nije mogao pronaći ni jednu jedinu opekotinu na njezinim dlanovima i prstima tek malo jače izraženo crvenilo. Pustili su je, ali je papa čuvši za to zamijenio tamošnjeg biskupa drugim jer puk je posumnjao... da Crkva nije u pravu. Fiorinini neozlijeđeni dlanovi jamčili su to. Svjetina je u svojoj neukosti bila uvjerena da joj je sâm dobri Bog bio na pomoći jer on je dobar i pravedan i ne usteže se priteći upomoć pravednima. Naraslo je nepovjerenje u božje službenike koji su joj pravednoj natovarili krivnju. Papa je to uzeo vrlo ozbiljno i osobno jer nije li on prvi službenik Crkve, Kristov nasljednik, Petar-Stijena na kojoj je Gospodin izgradio Crkvu? Njemu su povjereni ključevi kraljevstva nebeskog, da veže i driješi. On nije uzimao olako mogućnost da bi se tim nesretnim razvojem događaja u pitanje mogao dovesti i primat svete Apostolske

Stolice i rimskoga biskupa, njega, nad cijelim svijetom kao i to je li upravo ovaj rimski biskup, on, nasljednik svetoga apostola Petra, istinski zastupnik Kristov, glava cijele Crkve i otac i učitelj svih kršćana, odnosno je li njemu u svetom Petru Isus prenio punu vlast, da vodi, upravlja i brine za cijelu Crkvu. Lakomisleni je biskup dopustio da puk posumnja u moć svete Crkve, dopustivši ničim opravdanu kušnju užarenim željezom i dovevši u pitanje tisućljeće i pol brižljivo izgrađivane strukture vjerovanja. Apsolutno neoprostivo u svojoj pogubnosti!

Zašto je Fiorina ostala neozlijeđena, biskup nije znao. Imao je neke fantastične zamisli o tome ali je prihvatio mišljenje jednog inkvizitora da takvima znaju biti na pomoći nevidljivi demoni koji im hlade dlanove svojim ledenim dahom dok nose užareno željezo, želeći da izbjegnu kaznu i da ih sačuvaju za nastavak službe. Objašnjavati blentavu puku stvar na takav način ne bi ipak bilo uputno jer bi oštroumniji među njima mogli opravdano posumnjati u moć jedine, svete, katoličke i apostolske Crkva, nasljednice Kristove, nesposobne nadvladati moć zloduha. Teško bi se takvima moglo objasniti da se tu radilo tek o privremenoj i beznačajnoj pobjedi izvjesnoga demonskog entiteta koji će već sljedeći trenutak podleći lavljoj rici riječi Kristove. Taj otrov iz gujinjih šupljih očnjaka lako bi mogao zatrovati duše pučana, ali i gospode, navodeći ih misliti da su vrata paklena nadvladala i zdrobila stijenu na kojoj je ustoličena Kristova zaručnica, Katolička crkva koja, prema riječima sv. Ćirila, nije katolička samo zato jer je raširena od jednog do drugog kraja zemlje, nego zato što na univerzalan način i nezabludivo naučava sve dogme, koje ljudi moraju znati – o vidljivom i nevidljivom, o nebeskom i zemaljskom. Opasno, opasno!

Ovoga je kolovoza nakon niza godina to užareno željezo ponovno došlo do biskupa Šižgorića, ovaj put “u njegovo dvorište”, postavši mu kušnjom. Nije ga mogao izbjeći. Ona se nije zvala Fiorina nego Mrna i kušnja se nije događala u Bologni nego u Šibeniku. Što ako Mrna ostane neozlijeđena, ako joj željezo ne naudi? To je pitanje vrištalo iz njega svom snagom. Izgledi da se ponovi slučaj iz Bologne, koliko god bili neostvarivi i zanemarivi, gotovo nepostojeći, nisu ponukali biskupa da svjesno preuzme rizik. Vjerojatnost ponavljanja toga bila je jedva zamisliva, a kamoli ostvariva, ali biskup se nije dao navući. Njega je oduvijek resio razum, bio je temeljit čovjek, a takvi ništa ne prepuštaju slučaju.

Pozvao je Zanina, tamničara. Objasnio mu je što mu je činiti... i ugurao mu nekoliko dukata u džep. Na trenutak tamničarevo je lice zasjalo.

Ujutro je Zanino obavijestio biskupa i sud da je noću provaljen zatvor i da su zatvorenice pobjegle. Čuvši to, biskup je bio vidljivo iznenađen. Zateturao je. Mislili su da će se onesvijestiti. Časna je otrčala po mirisnu sol.

Uvečer, na balkonu, neugoda s iznenađenjem brzo je zaboravljena. Kao da je nije ni bilo.

Još će jednu čašu maraštine prije spavanja.

Nazdravit će njome... Providnosti. Koja ga je kao i dosad vodila i pokazala mu pravi put.

Glasanje ćuka utihnulo je tek pred svitanje.

(Nedugo nakon što su utihnuli jecaji fra Ivana.)

PRICE

Enciklopedistika sinekure

Jedno jutro, **Naš Junak** se probudio u Komori. Izgleda da je riječ o državnoj, hijerarhijski ustrojenoj organizaciji koja ima veze s funkcionalnom svrhovitošću. Očekivao je da će mu netko objasniti koji su njegovi radni zadaci, ali kolege su nakon dolaska u ured i eventualno kratkog telefonskog razgovora odmah nekamo izašli. Djelovali su uigrano i oko 8:30 ostao je sam u prostoriji. U devet je otvorio prozor. Iz obližnjeg kafića dopirali su euforični razgovori.

-Premedeno, predobro, presmiješno, prejadno, prestrašno, UŽAS!

-U BadKlajnHohbahštajnu je bilo pregenijalno. Naši prijatelji su vlasnici velikog hotela.

-Moja supruga je na takvom položaju da mogu pratiti stanje državne blagajne kad god to poželim. Ne bih zapravo smio o tome ni govoriti.

-Imam takve prijatelje da mogu ići na krstarenje jedrilicom svaki vikend.

-U mog brata je Mercedes.

Pauza je počinjala u jedanaest. Kolege su se počeli pojavljivati oko pola jedan, a naš se junak ponadao da će tad možda doznati što radi ovdje. Na njegove kurtoazno smušene upite dobivao je odgovore poput: „Joj, žurim na prezentaciju u ministarstvo, direktor je već tamo!“. Ili „Moram do direktora – zvali su iz ministarstva“. „Sori, već kasnim u agenciju. Direktor je naložio. Pitaj nekog drugog, da ti ja ne bih nešto krivo rekao“. „U zavodu me čeka direktor i ljudi iz ministarstva.“ U pola dva opet je bio sam. Malo prije četiri, pojavila se kolegica, spremila veliku žensku torbu sa stola u ormar, otvorila dva registratora, ugasila kompjuter, izbrisala propuštene pozive i izašla. Sustigao ju je kod validatora najmodernijeg sustava za nadzor prisutnosti na radu, gdje je provukla pet - šest činovničkih kartica. Ili mu se pričinilo.

Nekoliko dana kasnije pozvan je u ured direktora na potpis ugovora o radu. Dočekala ga je njegova tajnica **Evelina Anamarija Šarulja**, atraktivna plavuša stamena držanja sa svim potrebnim oblinama. Rekla je da pričekaj, jer direktor ima stranku, te nastavila lakirati nokte. Nakon pola sata pozvan je da uđe u kancelariju. Stranke nije bilo, ili je izašla alternativnim putem. Unutra su bile tri, sudeći po odijeći i držanju, visoko-rangirane kolegice. Stajale su u vrsti poput manjeg pjevačkog zbora i

smijuckale se, razmjenjujući potihom interne dosjetke. Direktor, gosp. **Glad Dolar** je telefonirao koristeći južnjačko narječje. Naš je junak zbunjeno stajao. Direktor je završio razgovor i polako mu prišao mlitavo pruživši ruku. Naš se junak pokušao rukovati i prvi put osjetio ono što se naziva „mrtva riba“ rukovanje.

-Je li istina da možeš pojesti dvije kile janjetine – uputio mu je drski osmijeh odmjeravajući ga od glave do pete. Kolegice su zakikotale. Naš je junak poželio uzvratiti da je zapravo vegetarijanac, ali iz nekog razloga nije.

-Što je, ti si u mirovini? – kolegice su se opet zacerekale. A zatim i dosolile.

-Mirovina je danas... - počela je prva. - ...česta situacija... - nastavila je druga. - ... čak i u mlađim danima. – završila je treća. Našeg junaka su najprije podsjetile na čelave blizance –pomoćnike gradonačelnika iz starog stripa, a onda se sjetio da je slične likove susreo još negdje.

-Nema veze. Ovdje su ugovori. – pronašao je mjesto za potpis i odmah krenuo s autogramima. -Što je? Nećeš ni pročitati? U pravu si. Ne dobiva se posao svaki dan, a i ja sam jedan od najboljih pravnih stručnjaka u državi – razmetao se direktor, a naš se junak uvjerio da svaka organizacija poprima obilježja čelnog čovjeka. Kolegice su se i dalje smijuljile i odobravale kimanjem glave. Gdje li je štap s kojim ih rastjeruje kad mu dosade?

-Pa sretno. Javi se gospodinu **Cmiljanu Klobasi** u kancelariju 22B.

Iako gospodin Klobasa očigledno uopće nije očekivao novog radnika, gradio se da kontrolira situaciju i poslao našeg junaka na nadzor s iskusnijim kolegom. Zadužili su automobil i krenuli prema Varaždinu, gdje se nalazila poznata tvrtka, također specijalizirana za funkcionalnu svrhovitost. Kolega je najprije obavio privatni poslić: u predgrađu Zagreba utovarili su pun prtljažnik suhomesnatih proizvoda koje je u slobodno vrijeme izrađivao i prodavao, i prebacili ih desetak kilometara dalje. Vozilo je nesnosno zaudaralo.

Prvi nadzor bio je paradigma svih sljedećih: po dolasku u Varaždin najprije se sat vremena okolišalo s domaćinima o vremenu i pohvaljivali uspjesi vlastite dječurlije, a zatim bi uslijedila lagana neobavezna šetnja tvorničkim krugom i nakon toga ispisivanje zapisnika. Zapisnici su bili uvijek identični - varijacija dviju rečenica: „Djelatnost se odvija sukladno naputcima Komore“ i „Dokumentacija je uredno vođena i ovjerena od strane ovlaštenih poslovnih subjekata“. Zatim je uslijedio radni ručak u lokalnom restoranu, gdje su se eventualno mogle doznati i razne pikanterije iz privatnog života sudionika u poslovnim procesima. Sljedeće tri godine naš će junak pokušavati dokučiti smisao ovih procedura. Po povratku, kolega je u službeni

automobil utovario još jednu pošiljku suhomesnatih proizvoda za sutrašnji nadzor ničega.

Nakon tri godine ovakvih „nadzora“ naš se junak malo umorio. Dosadilo mu je besmisleno jurcanje po Hrvatskoj, deseci tisuća nepotrebno prijeđenih kilometara i kolege koji od glupih automobila, novih mobitela i desetak posto veće plaće od državnog prosjeka dalje očigledno nisu vidjeli. Okolina je to primjetila i počeo je svima smetati. Otprilike s njegovim premještajem iz „Ekipe za očevid“ (kako su u Komori posprdno zvali nadzornike) u smrdljivi podrumski ured, premješten je i sam direktor. Nimalo glamurozno, jednog dana došla je specijalna financijska policija i odvela direktora direktno u zatvor. Novine su naveliko i naširoko pisale u financijskoj aferi desetljeća u koju je umiješan i državni vrh, i tako potvrdili da je komora običan cirkus kojim se prikrivao kriminal golemih razmjera.

Trebalo je gotovo godinu dana da pronađu dovoljno veliku budalu koja će preuzeti kormilo ovakvog broda. Za to vrijeme zaposlenici komore nastavili su dolaziti na posao točni kao sat, okupani i namirisani, u monumentalnoj veličanstvenosti svoje posvemašnje jalovosti. Bilo je jezivo promatrati kako svakodnevno uvjeravaju jedni druge da ne znaju kamo će od posla, a svi su zadaci stavljeni na čekanje dok ne dođe novi kapetan. Bio je to vrlo ugodan i blag čovjek, ali očito nedovoljno informiran. Nije izdržao ni šest mjeseci. Njegov komentar bio je da je očekivao probleme, ali ovo je „kutija ispunjena čavlima“. Sljedeći direktor bio je ambiciozni došljak iz pasivnih krajeva, izdržao je također otprilike pola godine, a jedini rezultat bilo je tradicionalno zapošljavanje pedesetak nepotrebnih, ali podobnih klimoglavaca, dupelizaca, podrepnih muha, poltrona opće namjene, izgubljenih duša, posrnule djece iz „boljih“ obitelji i ambicioznih beskrupuloznih dotepenaca.

-Stari, ti si u apsolutnom paradoksu. – dijagnosticirao je bivši kolega s fakulteta, koji je za razliku od našeg junaka uspio formalizirati status diplomiranog filozofa i sociologa.

-Paradoksalno je da maksimalno trošiš svoju kreativnost da bi opstao u tim nemogućim uvjetima, umjesto da s broda luđaka pobjegneš glavom bez obzira. Je li to možda neki oblik autodestrukcije? – zamišljeno ga je skenirao pružajući mu čizburger iz zadimljenog fastfuda u kutu Trešnjevačkog placa, gdje je privremeno radio već četiri godine.

Jednog popodneva, naš je junak ostao dulje na poslu. Prilikom odlaska, zatekao je čistačicu Moniku kako hektično polira mramorni pod hodnika vodenim usisavačem. Na njegovo "Dobar dan Monika, kako ste?", ona je ugasila usisavač i pomalo očajnim

glasom uzvratila: "Želiš li čuti istinu ili nešto lijepo?" Naš je junak začuđeno promatrao, ne znajući kako nastaviti konverzaciju, a Monika je nakon psihološke pauze započela:

-Ne stižem više očistiti sva sranja u ovoj smrdljivoj pećini od milijardu kuna. Radim cijelo popodne kao navijena, ali toga svakim danom ima sve više. Nikad nećeš povjerovati što sam sve vidjela ili bila prisiljena gledati. Najgori su mi ženski zahodi, oni su najprljaviji. A pohode ih sve same dame. Što veća dama to veći nered ostavi za sobom. Da, da, vjerovao ili ne. Ni vodu ne znaju pustiti. A uređi, da ne pričam. Ali mnogo više od same prašine i otpadaka, uzrujava me ljudska prljavština. Nisi svjestan što ljudi ovdje rade jedni drugima. Čak se i ne trude skrivati. Znam ja jako dobro tko krade registratore, tko vadi i podmeće krivotvorene dokumente. Znam i tko truje hranu u frižideru i naseljava žohare i miševe u tuđe ladice i ormare. Sve ja to jako dobro znam. Ni ne trude se sakriti tragove, toliko su glupi. U kantama za smeće možeš pronaći dokaza koliko hoćeš. Svi misle da sam bedasta, nitko ne zna da sam apsolvirala sociologiju i etnologiju. Odustala sam kad sam shvatila da ovo društvo ne treba ni jednu od tih struka.

Naš je junak osjetio nelagodu pri pomisli da ih možda netko sluša. A onda se sjetio da je pola šest popodne i da su čak i "čuvari evidencijskih kartica" odmaglili najkasnije u četiri.

-Mnogi se bave i copranjem. Konstantno nalazim ljuske jaja, ptičje kosti i razne konce i končice na skrovitim mjestima. Ponekad pomislim da je nečastivi posve preuzeo ovo ukleto mjesto. U ovih deset godina, koliko ovdje radim, sve su čistačice napredovale i danas mi se cerekaju po uredima, jedino ja stojim na istom mjestu i istoj plaći. Što misliš zašto? Zato što znam previše, a i oni znaju da znam. Zato mi i ne daju da napredujem. Ali prikupila sam dovoljno dokumentacije za bar deset ozbiljnih sudskih tužbi, ako samo krenu na mene, vidjet će oni tko je Monika. I podmeću mi. Lijepe žvakaće gume na rukohvate direktorova hodnika, zaprljaju ono što sam upravo očistila, pljuju po prozorima. Žele mi smjestiti. Ali neće im to proći.

Naš je junak i dalje zbunjeno stajao osjećajući da je bolje ne prekidati Monikin solilokvij.

-Sigurno se pitaš zašto sam tako otvorena. Vjerujem ti. Tvoj radni stol je jedini čist nakon posla. Svi drugi ostavljaju bezvezne dokumente i otvorene registratore, kako bi izgledalo da su prezaposleni. Ponekad otvorene na istoj stranici mjesecima. Heroji rada. Carstvo loše glume. Osim toga više puta sam čula da ružno govore o tebi. To znači da si pošten. Ponekad poželim sa svime što znam izaći u javnost, a onda pomislim: Ne možeš sama protiv svih. Proglasit će te ludom ili poslati na sud. Svi su

umreženi. "Malleus Maleficarum" su zastarjele metode. Nema više potrebe za lomačama i mučenjima. Danas se "vještice" rješavaju suptilnije. Ali ja ih se ne bojim. Jer mene čuva onaj gore, i samo njegov sud priznajem.

-Dat ću ti nešto. Ovo je iz Svete zemlje. Stavi jednu kap na čelo, kad ti bude teško i vidjet ćeš da pomaže. - izvadila je bočicu u obliku malog parfema i utisnula je u ruku našem junaku. Zatim se bez riječi okrenula, uključila usisavač i nastavila s mramornim podom.

Uskoro se pojavio novi direktor, medijski dobro poznat iz raznih financijskih malverzacija. Osim što je zaposlio novih stotinu ljudi, valjalo je osigurati i prostor za toliki živalj, pa je napunio staru tvorničku zgradu koju je privatiziralo i adaptiralo njegovo bivše poduzeće. Zgrada je nalikovala na peradarnik, a naš je junak osjetio da je krajnje vrijeme otići. Patetično, odabrao je prvi dan proljeća.

Napustiti ovaj zvjerinjak ispostavilo se teže nego što je očekivao. Pretpostavljao da se to obavlja na famoznom dvanaestom katu, ekskluzivno uređenom za načelnike, savjetnike, tajnike, pomoćnike direktora, koordinate nadzornog odbora i slične rafinirane intelektualce.

Dvanaesti kat bio je sav u staklenim stijenama, tako da su velike kancelarije nalikovale na nastambe u zološkom vrtu. Svaka je pored vrata imala i sjajnu metalnu pločicu sa ugraviranim osobnim podacima i dužnostima obitavatelja. Uglavnom su bile nastanjene sa po jednim stanarom. Naš je junak pretpostavljao da se mora javiti tajniku Komore, koji je ujedno bio zadužen i za kadrovska pitanja.

Tugomir Parizer, pisalo je na pločici. *Bacc. Spec. Ecc., Parazitus Domesticus Univerzalis. Vegetira od dvanaestog kata naviše, spreman potpisati sve što mu se stavi na stol, sklon druženju, umrežavanju i lakom spletkarenju. Neto plaća 11.000 Kn. Službeni mobitel i garažno mjesto. Plaćena specijalizacija u godišnjem iznosu od otprilike 30.000 Kn. Zahtijeva besplatan ručak i butelju vina dnevno.*

Zadriglo lice okorjelog birokratskog glodavca začuđeno je promatralo našeg junaka nakon što je ovaj izmucao: „Pokrenuo bih prekid radnog odnosa na vlastiti zahtjev“.

-Ali kolega, pa vi imate ugovor za *stalno*. Zašto nas želite napustiti?

Poželio je uzvratiti pitanjem – A zašto vi želite ostati ovdje?, ali učinilo mu se da Tugomir ne bi shvatio. Tugomir ionako nikad ništa nije shvatio. Ukoliko u pravilniku ili zakonu situacija nije bila detaljno objašnjena. A i tad je imao nedoumice. Počeo je drviti da ne zna koji je pravi formular za ovu namjenu, da to nitko do sad nije zatražio, da se mora konzultirati s nadležnima... I poslao ga direktorovom savjetniku.

Malinko Feller-Prodan, Dipl. Frrr. Drrrr. Mrrr, *Uhljebus Vulgaris Mito* Obitava iznad desetog kata državne hranidbene lijane, neto plaća 17.500 Kn plus plaćena logistika. Uglavnom je hakirao i sabotirao „sustav“ kako bi skrenuo rijeku novca na svoj mlin. Netom je smijenjen s višeg položaja zbog poigravanja s direktorovim pekmezom. Obično se visoko pozicionirane i dobro obaviještene suradnike koji su pali u direktorovu nemilost ostavljalo na istoj plaći, ali besmislenom radnom mjestu, kako bi se umanjilo nezadovoljstvo i potencijalna šteta. Savjetnička pozicija bila je idealna za to.

Malinko nije baš bio raspoložen za razgovor. Postavio je par općenitih pitanja i proslijedio ga komornoj psihologinji.

Viljdana Bofl-Gumno, Mag.Psih.Spec.Phallus. *Džabalebarus Specialis* pisalo je na njenoj pločici. Viljdana je specijalizirala specifične taktilne psihoterapeutske metode liječenja stresa, osobito kod viših rukovoditelja. U legendu je ušla kad su je iz komornog WC-a izvlačili vatrogasci. Nju i ministrovog vozača. Navodno je bila riječ o eksperimentalnoj vrsti tim bildinga. Viljdanu je valjalo malo pričekati dok se napije kave. Nakon pola sata pojavila se odlučno kloparajući kaubojskim čizmicama ukrašenima podužim resicama i pogledala našeg junaka svojim urokljivim pogledom. Jedno joj oko nije baš gledalo kamo i drugo. Upitala ga je vjeruje li da Komora doprinosi boljitku društva, kao i je li uvidio kakve nepravilnosti u postupanju? Naš je junak odgovorio dvostrukom negacijom. Zatim je sat vremena sastavljala mišljenje. Naš se junak zapitao kako je tako brzo uspjela toliko doznati o njemu. Poslala ga je načelniku financijskog odjela.

Bariša Sivonjić, Mag.Ecc.Spec.Drrp. *Kleptomanius Canin Balcanicus* pogledao ga je poput poslušna i ponizna buldoga. Bariša je bio kronični pušač, ali nikad ga nitko nije vidio da kupuje cigarete. Unatoč otvorenom prozoru, ured je nesnosno zaudarao po jeftinom duhanu. Žicao je besramno, čak i čistačice. Našem je junaku poručio da ga razumije i ponudio mu povišicu od stotintridesetišest (136) kuna i dvadesetičetiri lipe. Dok je naš junak pokušavao odgonetnuti algoritam po kojem je izračunao povišicu, Bariša ga je uputio pomoćnici šefa pravne službe.

Linda Zmaj-Krkalo, Bacc.Iur., *Gejša Reptilus Vipera* se za samo pet godina od administratorice u pisarnici uspjela vinuti čak do dvanaestog kata. Neki su to pripisivali agresivnom vaginalnom marketingu, a neki lakoći kojom je prodavala bivše suradnike/ce nadležnima. Iako je Linda zapravo bila posve prosječna izgleda - u komori je bila carica. Hodala je uzdignuta čela poput Kleopatre, i nije joj se bilo pametno zamjerati. Socijalnu gimnastiku svih hijerarhijski ustrojenih organizacija – *beskrajno nemilosrdan prema onima ispod, i isto tako servilan prema onim iznad*

(tzv. Bicikl) savladala je savršeno. Počela je našeg junaka hektično ispitivati koristeći primitivne retoričke stupice, a on je odgovarao isključivo sa Da i Ne. Znakovit podmukli smješak na kraju ove flambojantne konverzacije jasno je govorio da će se odlazak iz komore dodatno zakomplicirati.

Ibojka Plačko-Fluks, Prof.Phys., Metilj Lamentarius bila je sljedeća stanica. Iako nominalno profesorica fizike, afirmirala se kao komorno dežurno *rame za plakanje*, a naš junak je procjenio da zajedno s Gejšom igra staru igru *zao policajac - dobar policajac*. Njene srneće vlažne oči nisu ostavljale ikakvu dvojbu: bila je PUNA suosjećanja. Osobito kad treba nekome pomoći na putu do društvenog dna. Narodni radio ispunjavao je prostoriju produhovljenim ozračjem. Naš je junak nastavio sa Da i Ne. Zaključila je da je: „prestrašno što današnji suludi životni ritam radi poštenim ljudima.“

Karmen Mindek-Motika, Bacc.Ecc.Spec.Art., Ameba Artistica Anemicus bila je osoba neodređenog i nedokučivog položaja u komori. Zapravo se zvala Katica, ali je dolaskom u „veliki“ grad kao i mnogi drugi odlučila romantizirati generalije. Radila je kao jedina zaposlenica sektora nadzora korporativnih komunikacija iako nikome nije bilo jasno što ona to treba pratiti. Naime, korespondencija s poslovnim subjektima odvijala se iz ministarstva, koje je kontroliralo komoru. Uglavnom je hibernirala u komornom kafiću, gdje je vjerojatno nadzirala tko pije najviše kave. Na ormaru pored njenog stola bile su dvije fotografije. Na jednoj je sjedila šefu pravne službe u krilu, a na drugoj je bilo njeno troje premedene dječice i veliki natpis: Sretan rođendan SuperMama. Katica naravno nije bila u uredu, a naš junak je začuo svoje ime iz susjedne staklene nastambe. Na vratima je pisalo...

Mr. Sc. **Roman Razgovor**, Dipl.Ing.Građ., Pedanticus Kozojebus srdačno je pružio ruku i ponudio našem junaku da sjedne. Bio je to naizgled simpatični djedica na par mjeseci do mirovine kojem barem nije bilo potrebno objašnjavati zašto netko želi otići odavde. Roman je baš volio razgovarati. Osobito o svojem unučiću i specifičnostima modernih tehnologija proizvodnje likera koje je kanio aplicirati u penzionerskim danima. Nakon pola posve ishlapjela sata naš je junak zaključio da ekipa pokušava dobiti na vremenu, dok ne pregrupiraju snage i odluče što će dalje. Tako je i bilo. Pozvan je ponovo u kadrovsku.

Inge Kolotečina Buha, Administrator Lente Error je nakon dvadesetak minuta lupanja velikim metalnim ladicama komorne kadrovske kartoteke i otprilike isto toliko kružnih pokreta kompjuterskim mišem, čas u smjeru kazaljke na satu, čas obrnuto, zaključila da se „*fajla*“ našeg junaka negdje zametnula, što ju je naizgled silno začudilo, jer ona „nikad ne gubi dokumente“ te da je iste potrebno što prije re-a-

žu-ri-ra-ti. Očigledno je bila jako ponosna što ne samo da poznaje, već može i izgovoriti takve složenice. Kolege i inače nikad nisu priznavali vlastite pogreške. Uvijek bi preformulirali opis situacije tako da ispadne da su ipak bili u pravu. Eventualna krivnja se pripisivala onima kojih nema ili neuobičajenom spletu okolnosti.

Već pomalo utučen, s obzirom da se bližio kraj radnog vremena, naš se junak vratio za svoj radni stol. Nije dugo trebalo čekati da se iz smjera njegove neformalne rukovoditeljice, dakle osobe koja to po sistematizaciji radnih mjesta nije bila, ali je SILNO željela postati začuje uobičajeno fufljanje, „brzanje“ i gutanje samoglasnika. Sva sreća da su pogled zastirale staklene pregrade montirane na stolove.

Kandža Drotvajler, Dipl.ing.Traff., *Nomen est omenicus* nije zapravo bila ništa, ali uporno je željela postati nešto. Diplomu inženjera prometa nabavila je u Bosni preko vikenda. Nitko nije čuo da je išta studirala. Voljela se obraćati okolini u maniri narednika. Većina ljudi koristi poneku poštalicu. Kandža se izražavala isključivo poštalicama, a njen kvazi-kaplarski svjetonazor nije nailazio na oduševljenje kod našeg junaka.

-Onaj. Šta je-e... Rećemo, i tago daljeeee, šta jee... Znač ovo to, i ostale stvarrr, šta imaa... šta se kaže, al ne ta tipa; znaš onoo. Suumljaam. Dal me razumiješ? Rećemo, itagodalje, šta smo pričaall. Sćuo?

Ovdje je našem junaku prekipjelo i odlučio je otići direktno generalnom direktoru. Njegova tajnica, **Norma Zakinjo** cijuknula je nešto, ali naš je junak već kucao na debela kožna vrata i nakon kratke stanke ušao. Direktor nije bio u kancelariji. Iako se znalo da je informatički nepismen, na njegovom najnovijem računalu bljeskale su različite porno sekvence. Sjeo je na udoban trosjed odlučan da stvar istjera do kraja još danas. Začudo, direktor se pojavio prilično brzo. Naš je junak izmucao što želi i gdje je sve danas bio, a direktor gosp. **Sretenko Telenta**, Dipl.Ing.Spec.Drec. - *poltron politicus ruderalis* pogledao ga je svojim haski pogledom, prijateljski ga zagrlio i predložio:

- Dragi kolega, dešava se ovo povremeno. Ljudi se premore. Zašto vi primjerice ne biste uzeli jedan dodatni plaćeni godišnji odmor od recimo... tri mjeseca i malo razmislili o svemu. Pa ćemo već nešto riješiti!

Izlazeći iz komore, naš je junak poderao i bacio evidencijsku karticu.

Nije znao kamo ide, a nije mu se baš ni žurilo da tamo stigne.

Svećkari

Za vrijeme turske najezde na Varaždin i varaždinska polja, mještani u Loniji živjeli su u stalnom strahu od turskih vojnika i haračlija koji su tlačili puk i mimo Sultanovog znanja.

Rijeka Lonja je proticala između mjesta Lonie i sela Radešić. Familija Kožić iz Lonie i Sekovanić iz Radešića su se uvažavale i međusobno pomagale u radu na polju. Kožići su se bavili poljoprivredom i uzgajanjem stoke, dok su se Sekovanovići bavili vinogradarstvom i u manjoj mjeri poljoprivredom, jer su živjeli na obroncima brdovitog sela Radešić gdje nije bilo ravnice. Živjeli su poštujući se i družeći se. Često su zajedno mljeli i žito u vodenici ne rijeci Lonii. Kada su odrasla, njihova djeca su to radila umjesto njih. Tu su se i rodila tanana osjećanja. Danica, kći Lovre Kožića iz Lonie, petnaestogodišnja djevojka za udaju, zaljubila se u Josipa, sina Bolte Sekovanovića, čuvenog proizvođača vina u Radešiću. Ni on nije odolio njenim čarima. Valjalo se spremati za svadbu.

Bilo je u to vrijeme i dogovorenih brakova bez pristanka mladih jer su roditelji željeli spojiti imanja.

Prijatelji i domaćini ugovorili su svadbu i dogovorili se da dođu po mladu u siječnju mjesecu, na dan Sveta tri kralja, zato što je turska vojska tada bila miroljubivija.

Iz sela je njih desetero krenulo u svatove, zajedno s mladoženjom, po mladu Danicu, u mjesto Loni. Bilo je vrlo hladno tih dana, minus je bio ogroman. Sve je to otežavalo put do mladenkine kuće. Gazda Bolta je odlučio da rijeku ne prelaze preko mosta, vidjevši tamo neuobičajeno veliki broj turske vojske. Jedini drugi put bio je preko zaleđene rijeke Lonie. Rano ujutro, bez nekih velikih teškoća, pregazili su pažljivo zaleđenu rijeku. U mladenkinoj kući srdačno su dočekani.

Kako je vrijeme odmicalo u veselju i ispijanju vina koji je donio gazda Bolta, svatovi i mladina familija, toliko su se zabavili uz vino, da su poneseni dobrim raspoloženjem zanemarili to što mrak pada rano. Ipak, u nekom trenutku se prenuše i odlučiše da, zajedno s mladom, krenu kući. Vani je mrak zavladao, a gusta se magla počela uvijati oko svega što se na putu nalazilo. Polako i oprezno su, gotovo pipajući oko sebe, stigli do mjesta na kojem se moglo prijeći na drugu stranu obale. Ponovo je trebalo pregaziti zamrznutu Loni koja se tek pomalo nazirala kada bi vjetar, na trenutak, rastjerao maglene oblake. Povremeno bi se čuli nekakvi zloslutni zvukovi, kao da je veselu svatovsku povorku upozoravala, ledom okovana, Lonja.

Nedaleko od mjesta odakle su trebali prijeći rijeku, Turci su tijekom dana, napravili otvor na površinskom sloju leda odakle su vadili ribu i vodu. Mraz ga je ponovo zatvorio i nemoguće je bilo primijetiti da je ikad tu postojao. Tanak sloj leda pokrilo je inje i nije se razlikovao od ostalog leda koji je prekrivao čitavu rijeku.

Mladoženja je uzeo mladu za ruku i poveo je prema rijeci. Polako su koračali, led je škripao pod njihovim nogama. Čvrsto su se držali za ruke i povremeno zaljubljeno pogledali jedno ka drugom. Sve se mrzlo osim njihovih toplih dlanova i vrelih

pogleda iščekujući svoju prvu zajedničku noć. Ne mareći za hladnoću koja ih je štipala po obrazima i klizavo tlo pod nogama, koraci su im postajali smjeliji, a zlokobno pucketanje leda je bivalo sve snažnije. Najdenom se pred njima stvori ogromna pukotina i djevojka upadne u procjep. Ruke im se nisu odvojile. Držao ju je mladoženja grčevito i pokušavao je povući natrag dok ju je ledena Lonia grlila stežući je sve jače. Kada su svatovi, koji su išli za njima, shvatili što se događa, zavladała je panika i panični stampedo okupljenih prolomi led na velikom dijelu rijeke i svatovi, svi do jednog, uz paničnu vrisku i zapomaganje nestadoše u rijeci. Voda se smiri, nastade muk, magla se spusti još gušća, poput teške, debele zavjese.

Sutradan kada je svanulo, novi led se stvorio na mjestu strašnog događaja. Kada su mladenkini roditelji krenuli u kćerkin novi dom, kako to običaji nalažu, također preko rijeke Lonie, kroz tanak led ugledali su mrtva tijela svatova. Roditeljski krici rasparaše nebo... Kažu da se od tada, na tom mjestu i u široj okolini odakle su bili mladenci, pojavljuju Svećkari. Bijaše to neke prilike koje bi poprimale obličje velikih plamenih jezika. Tako bez lika, šuljali bi se zloslutno oko malih, drvenih, zagorskih kućica, obično na visini od oko jednog metra povrh zemlje. Samo bi se iznenada pojavili u blizini sela! I šuljali bi se onako, gorući drsko oko sjenika napunjenih suhim sijenom ili čak kupova slame! Prijeteći bi tiho klizili pored šumaraka! Ponekad bi zaiskrila tek dva-tri Svećkara, a ponekad cijela kolona njih. Takva bi plamena kolona izazivala seljane, vabeći ih plašljive van iz njihovih toplih kućica. Da bi ih barem malo prestrašili i udaljili, seljani bi vičući gađali Svećkare krumpirima iz podruma, odvojenih za proljetnu sadnju.

Stariji pa time i mudriji ljudi pouzdano su znali da su Svećkari nesretne duše nastradalih, nevinih ljudi. Običavali su reći da ih Svećkari progone i ne daju im mira dok ih ne napusti zdrav razum. Međutim, ovdje je potrebno naglasiti da Svećkari, koliko god nestašni i nepredvidivi bili, nikad nikome nisu zaista naudili.

Heretik i vještica

Zagorka je ovjekovječena između Krvavog mosta i Kaptola. Iznad nje sunčanik vremena. Top s Griča objavljuje podne. U izmaglici zenitnog sunca privid vještičjeg poroda, vizija prohujalog vremena i Malleus maleficarum, malj koji ubija vještice.

Stojim pred statuom, pitam: Postoji li bespuće ljudskih izmišljaja? Od kojeg tkiva su satkana ta prostranstva?... postoji li vrijeme u njima? Možemo li lutati vremenom ili se sve događa tek u jednom jedinu trenu?

Teška pitanja. Ponekad su preteška, nepodnošljiva. Čak i iza znaka jednakosti... clausula rebus sic stantibus... vjerodostojnost do promjene okolnosti. Mijenjamo se iz trena u tren, ostajemo vjerni procesu nezaustavljivih mijena. Pitanja tada postaju nepotrebna. Uporna nepotrebna pitanja!

Čujem riječi na bojišnici dijaloga, premećem ih, ponekad im otkrijem nova značenja, naglašavam njihovu impreativnost, nesigurnost, čuđenje, znatiželju. Darujem im dušu, zvuk, miris, boju, okus ili ih odbacujem u neku daleku rijeku. Ali, što učiniti s nerazumljivim značenjima?

Nesmijem dozvoli neznanju da uzvрати pogled. Ono što smo sanjali također lebdi u svijesti.

Osjetilo ljeto u zraku. Vidjela sam mladu ženu u polju i začula njezin krik, a zatim plač djeteta. Pored nje starica podiže dijete i umata ga nježno u bijeli rubac. Glas mlade žene je bio slabašan, ali sam razumjela pitanje.

"Je li dečko ili djevojčica?"

"Djevojčica sa znakom na licu koji bi je u ovom vremenu mogao koštati života." reče starica

"Kakav je to znak?"

"Ona nosi u sebi snagu boginje lova i mjeseca, rođena je da se uzdigne iznad vremena i da otkrije tajnu početka zbog koje danas gore lomače i umiru nedužni." reče starica tiho.

"Gdje je taj znak?"

"Na njenom licu, u uglu čela mladi tek rođeni mjesec koji će s njom rasti."

"Moramo ga dobro skrivati od znatiželjnih očiju."

Vrijeme poteče i godišnja doba su se smijenila osamnaest puta. Na mostu pored Dianinog hrama stoji djevojka duge plave kose i gleda u rijeku.

Rođena u ružinom polju djevojčica je rasla uz opojni miris snova koji su bili i njena stvarnost. Uvijek je vidjela ono što drugi nisu mogli. Znala je kada će padati kiša i kada će gradom proći pogrebna povorka i znala je tko je sljedeći. Njena duga plava kosa je bila tako češljana da sakrije rastući mjesec na čelu. Majka joj je jutrom

zabranjivala da priča svoje snove, otac ju je vodio na duga putovanja u nepoznato da je odvoji od djece s kojom je dozrijevala, ali i da sakrije od nje sve češća spaljivanja vještica u gradu. Jedno se jutro probudila ranije od sviju. Bilo joj je tek pet godina. Izašla je u zoru i promatrala prelazak mjesečeva sjaja u izlazak sunca. Ljetni dan se uvlačio u njena osjetila. Krenu kroz ružino polje ka obližnjem izvoru vode da opere još snene oči. Gledajući svoje lice u zrcalu vrela ona primijeti mlađak na svom čelu.

"Čudno." pomisli "ovo nemaju druge djevojčice."

"Ali pogledaj imam ja" dječakov glas je bio tako blizu da se prestrašila

"Zar ti možeš čuti moje misli?"

"Ne znam što je to misao, ali znam da si me pozvala na izvor da te naučim da voda dolazi iz zemlje." reče tek nešto stariji dječčić.

Iznenada se pored njih pojavi dječakov otac i potežući ga za ruku odvede sa osunčana izvora. U gradu su zvonila crkvena zvona i bubanj je najavljivao događaj. Djevojčica se uputi za zvukom. Stajala je sama u gomili i vidjela svoj san na trgu. Složene oblice i veliki stup na kojem je bila zavezana mlada žena koju je poznavala iz sna i iz susjedstva.

Odjednom su uz nju pojavili otac i majka.

"Diana, idemo kući." reče otac

Majka je blago pomiluje po kosi.

"Ja sam ovo sanjala." reče djevojčica

"Idemo" reče otac ljutit, da bi spriječio njezino daljnje pričanje i da bi je odveo sa trga na kojem će sad biti spaljena najbolja prijateljica njegove žene.

Diana se još jednom okrenula i ugleda plamen od kojeg se jutros probudila.

Sazrijevajući je osjećala sve više kako su njezini snovi zrcaljenje događanja i saznanje da joj prijeti opasnost. Djevojka je prestala govoriti. Zatvorena u svoju šutnju u sebi je stvorila svoj svijet istine.

Stojeći često pored Dianinog hrama ona je sanjala dječaka s mlađakomna čelu. Znala je da i on sanja nju, osjećala je njegove misli, ali je daljina stajala između njihovih tijela. Majka ju je molećivo gledala i želeći da nestane znak sa njezina čela, da se jednog jutra probudi bez sna i ponovo progovori. Diana je sanjala dalje.

Krenula je s mosta praćena bijelom golubicom kojoj se u letu pridružio golub. S mosta je uvijek odlazila u ružino polje i tamo u mirisu osjećala trenutak početka sna. Tog jutra je miris bio snažniji, opijao ju je nekom novom energijom. Djevojka sjede na mjesto na kojem je rođena.

"Moram otići na izvor i oprati lice. Danas je moj osamnaesti rođendan i majka očekuje da budem nasmijana i sretna za podnevnim stolom." pomisli uzbuđeno.

"Mladić čeka na tebe, zatvorili su ga u podrume papske palače." šapnu joj podsvijest.

"Mladić je lutao godinama neznanja, skrivao se iza Bacchusove razuzdanosti i ljubio sjećanje na izvor i sliku koju je vidio u njemu. Ona je bila spoznaja energije koju je nosio u sebi, istina kojoj je težio i koju je u jednom nesretnom trenu pred svjedocima izustio. Zavezali su mu ruke i odveli ga u tamu, ostavili na milost i nemilost vlage, štakora i bičevanja tadašnje moći."

"to je Giordano" pomislih... Zatvoren u zidine palače, mladić je ljubio djevojčicu duge plave kose i širio energiju koja je onemogućavala inkvizitore da ga ubiju. Koncentrirana u prostoru oko njega, ljubav je blokirala mozgove onih koji su željeli donjeti presudu. Krvnici su bili jaki i nemoćni u isto vrijeme."

Diana krenu prema izvoru. Njena haljina je bila bijela pa se njezina silueta jedva nazirala u ružinom polju. Nebo je sjalo zenitom i ona u zrcalu vode oprala svoje lice. Na njenom čelu zabljesne puni mjesec, znak njezine, tim danom, dostignute zrelosti. Nečija tajna ruka zatamni horizont i u izvoru se zrcalio samo mjesečev sjaj i tamnica u kojoj je svezan sjedio mladić. Diana pruži ruke ka njegovom čelu, ali tim pokretom uzburka površinu vrela i slika nestade.

"To je on, to je dječak sa izvora." mislila je tužno gledajući u površinu koja se smirivala. Čekala je nadajući se, ali zrcalo je pokazivalo samo njezino tužno lice.

"Moraš biti oprezna inače ćeš ga izgubiti zauvijek." boginjin glas je vrati u stvarnost

"Kako ću stići do njega?"

"Do tamo vodi samo jedan put."

"Pokaži mi ga."

"Taj put moraš otkriti sama. Mladić je snagom svog sna obuzdao stražare, obmanuo porotu, uspavao krvnike. Njegovo jedino oružje je ljubav prema slici koju pamti iz djetinjstva. No, što više vremena prolazi slika je sve bljeđa, gubi sjaj. Požuri Diana, dokaži da je i tvoj dugogodišnji san istina i energija koja pobjeđuje smrt. Danas je tvoja zrelost spremna za žetvu, uberi ruže i njihovim mirisom otvori vrata tamnice."

Diana krenu u tamu iznenadne noći. Slijedila je poznati miris i svjetlost sa svoga čela. Uzburkano bijelo more je posula laticama i ona u toj oluji vidje svijetli trag koji ju povede u nepoznatom pravcu.

Nad stoljeće se spustila vječna tama. Sofija je zaustavila sunce na istoku. U toj beskrajnoj noći su s vremena na vrijeme zasjale lomače i tišinu su parali zvukovi bubnjeva i krici umirućih. Diana je zaštićena mirisom oluje ruža gledala smaknuća i odlazila za tragom koji ju je vodio u dosad nikad doživljeno, ali sanjano stanje. Tama je bivala sve gušća, a vatre sve češće. Trag koji je slijedila je završavao na velikom trgu ispred palače.

"Sutra je sudnji dan."

Djevojka sva u bijelom, puna sna i ružinih latica prođe neopažena kroz kapiju palače. U dugim tamnim hodnicima je slušala jauk pretučenih, osjećala miris krvi i zov ljubavi. U najtamnijem dijelu podruma je dotaknu tišina. Stražari naslonjeni na koplja su spavali. Teška drvena vrata se pred njom otvoriše i ona uđe u ćeliju. Nasmijani i visok, očiju boje sna, okovan lancima stajao je dječak sa izvora. Slika koju je godinama sanjao, slika koja je u zadnje vrijeme gubila sjaj, zasja ponovo u njegovim mislima obasjana mjesečevom svjetlosti.

"Odakle dolazi voda." progovori Diane, nakon godina šutnje

"Iz zemlje."

Dva mjeseca se spojiše u veliku kuglu koja osvijetli ćeliju. Njene ruke bez napora raskidaše lance. Miris ruža se prosu podrumom.

Palača je spavala. Lomače su počele cvjetati ružama i palača obavijena mirisom

bijelih pupoljaka nestane u žbunju.

"Moramo brzo napustiti grad jakoga vjetra." mladić i Diana pozivaše tek oslobođene

- "Ovaj san neće trajati sto godina."

Uistinu, vrijedi i promijeniti tragičan kraj Giordana Bruna i Diane, heretika i vještice.
Zar ne?

Razlio se kao palačinka

Kad sam dotaknula pločnik u jesenjem danu mirisalo je jugo. Poželjela sam da lijepa jesen potraje do svibnja kad ponovno može zatopeliti. Skrenula sam dva puta lijevo i put prema Dolcu se otvorio. Krenula sam kupiti blitvu, krumpir i još nekoliko namirnica kad je iz frizerskog salona izašla susjeda s prvog kara. U zraku se osjećao miris laka i spaljene kose. U rukama je držala pekinezera Rikija. On je mirisao na sirup za kašalj.

„Susjeda, sam vas je bog poslao. Jeste li čuli?“

„Dobar dan, susjeda. O čemu se radi?“

„Jeste li čuli da će u našu zgradu, u onaj prazan stan na tavanu, useliti migrante?“

„Ne. Prvi glas. Kažete, uselit će ih u onaj stan što već deset godina zjapi prazan i što su ga proljetos deratizirali jer su se u njemu godinama gnijezdili golubovi? Dobro da je u upravi grada netko došao k pameti. Bolje da nekoga usele nego da i dalje zjapi prazan.“

„Susjeda, od vas nisam očekivala miroljubivu reakciju. To treba spriječiti. Iščupati iz korijena. Zna li koliko njih dođe odjednom? Tko će za sve njih plaćati vodu? Ja neću, žalit ću se, ako treba i na Vrhovni sud!“

Pogledala sam je ispod trepavica i rekla: “Mogli biste izgubiti parnicu zbog sukoba interesa. Na Vrhovnom sudu poznajete sve suce. Ne brinite. Grad će plaćati vodu, a mi prirez. Vuk sit, kože na broju.“

„Vama baš smeta jugo. Pitajte kolegu suca da se raspita i sredi. To kod nas nije problem kad poznajete prave ljude.“

„Susjeda, znate kakav je. Tužit će me Uskoku za podmićivanje. Nazovite ga popodne, možda vama popusti.“ Kiselo sam se nasmiješila i nastavila prema placu. Platnena torba mi je visila o lijevom ramenu.

Tek što sam zakoračila na plato pred mene je, na udaljenosti od niti pola metra, stao mrk, nizak muškarac. Njegov kiselkast miris štipao me za nos.

„Katolički kalendar, povoljno.“

„Ne, hvala.“

„Dam dva za cijenu jednog, kvalitetno štampan. Samo deset kuna.“

„Ne, hvala.“

„Mila sestro, što si takva? Samo danas posebna cijena, dva za jedan, samo deset kuna.“

Krenula sam ga zaobići kad mi se unio u lice. Nakon trećeg uljudnog odbijanja moje strpljenje je popustilo, zavikala sam:

„Maknite mi se s puta! Ne trebam katolički kalendar! Koliko puta vam moram ponoviti da ne trebam katolički kalendar.“

„Gospođo, danas svi trebaju katolički kalendar. Niste vi iznimka.“

Viknula sam još jednom da mi se makne s puta. Bila sam dovoljno ljuta da

upotrijebim silu kad se pojavio policajac s usukanim plavim brkovima i bradicom. Mirisao je na ružinu vodicu.

„Gospodo, u čemu je problem?“

„Gospodinu pokušavam objasniti da ne trebam katolički kalendar, ali on ne prihvaća moj odgovor.“

„To nije razlog da vičete i uznemiravate golubova.“

„Oprostite, što ste rekli?“

„Vikanjem uznemiravate spokoj golubova.“

„Mene opominjete za vikanje dok gospodin, vama pred nosom, prodaje katoličke kalendare na crno. Kamo ide ovaj svijet!?“

„Gospodo, smirite se, duboko udahnite i izdahnite. To vam je sve zbog juga. Razumijem vas. I sam sam meteoropat. Strašno težak dan. Nizak tlak. Kupite kalendar i možete ići u miru.“

„Vi to ozbiljno?“

„Katolički kalendari su vam jako praktični. Ja sam si već jedan nabavio. Nude popis svih imena tako da nikome ne zaboravite čestitati njegov dan. Nije li to divno?“

Uštipnula sam se za ruku da provjerim jesam li na javi.

„Kao što već rekoh gospodinu, ne trebam kalendar. Trebam doći do vitrina sa sirom. Molim vas, pomaknite se.“

„A ne, ne, gospodo. Ne ide to tako. Prekršili ste dva pravilnika i tri zakona, ne mogu vas pustiti bez kazne.“

„Kazne! Zbog remećenja golubljeg spokoja? Šalite se? Tip prodaje katoličke kalendare bez fiskalne blagajne i računa, a meni zbog galame pište kaznu.“

„Porezna vam je nadležna za kase i račune. Ja sam nadležan za golubove i njihov spokoj. Molim vas osobnu i oib.“

„Ličnu nemam, oib ne znam.“

„Gospodo, suosjećam, baš vam nije dobro. Lična nije u upotrebi već četvrt stoljeća. Molim vas osobnu i oib. Platite li odmah, polovicu vam opraštamo.“

„Druže pozorniče, nisu riječi magla da nestanu. Po Ustavu imam pravo upotrebljavati riječi koje želim, također imam pravo da mi kaznu napišete na ćirilici.“

„Gospodo, za kazne na ćirilici morate u postaju, ja imam ovlaštenje samo za kazne za uznemiravanje golubova na latinici.“ Uхватио me za podlakticu. Kad sam viknula:

„Pustite me!“ golubovi su zalepršali prema obližnjim balkonima i krovovima.

Nešto je izrekao u voki-toki. Pokušavao me je usmjeriti u desno. Tu se prevario. Nije znao s kim ima posla. Od djetinjstva sam bila baždarena da skrećem lijevo. To se ničim nije dalo ispraviti. Išla sam kod doktora, pila sam čajeve, bila sam kod bijele ciganke i nitko mi nije znao reći u čemu je problem. Bila sam dešnjakinja, a skretala sam uvijek samo lijevo.

Iskoristila sam moment njegove nesmotrenosti i potrčala prema drugim stepenicama, niz koje sam se sjurila, zaputila se prema tramvajskoj stanici i utrčala u prvi tramvaj. Bila je to jedanaesticu prema Kvatriću. Spustila sam se na slobodnu stolicu i razmišljala što mi je činiti. Shvatila sam da sam torbu s novčanikom i dokumentima ostavila u stanu. Razmišljala sam da odem tramvajem sve do Kvatrića i onda se

pješice vratim kući, kad mi je netko dotaknuo rame. Kontrolor je tražio kartu. Rekla sam mu da nemam, da sam ostavila dokumente kod kuće.

„Osobnu i oib.“

„Oprostite, jeste li član neke sekte ili kulta? Danas svi traže ličnu i oib. Upravo sam vam rekla da sam dokumente i novčanik ostavila kod kuće. Zar vam ja izgledam kao osoba koja se šverca?“

Nije me ni pogledao. Na sebi sam imala meki žuti kaput, plave hlače i cipele do gležnja. Čula sam: „Propisi. Morate s nama u policijsku postaju.“ Opkolila su me tri atletski građena muškarca s torbicama oko struka. Svaki od njih mirisao je na nešto, ali nisam mogla dokučiti na što, kad smo stigli na policiju.

Dok sam čekala da dežurni policajac utipka podatke i napiše kaznu, ti si čitao paragrafe i članke, slušao si iskaze. Možda si se i znojio, ali si i dalje, mogu se kladiti bez gledanja u kuglu, bio u sakou. Od kad te znam ponavljao si krilaticu da sudnica nije krojena za ugodu. Često si govorio kako stranke u sporu govore svaka svoju istinu i da sudac stalno treba biti na oprezu. Ne može si dozvoliti ni minutu opuštanja. Riječi izgovorene u sudnici imale su težinu i trebalo ih je dobro vagati. Pitala sam se koliko često baždarite vage u sudnici kad me je policijski službenik zatražio potpis na iskaz, uručio mi kopiju i rekao mi da sam slobodna.

Navečer si mi, zavaljen u fotelju za čitanje, ispričao da si u sudnici imao predmet u kojem je starica iz Dragonošca optužena da je otrovala kokoši u župnom dvoru, a šušalo se da je kriva i za smrt vlastitog sina. Župnikova domaćica je izjavila u zapisnika da je dotična poznata po bajanju od malih nogu. Od ostalih svjedoka si saznao da se sin optužene bacio s crkvenog zvonika i da se pri padu razasuo po župnom dvorištu kao palačinka. Inspektor koji je bio na očevidu, zbog slabog želuca, napustio je mjesto očevida i za pokoj duši nastradalom popio je sa seljacima nekoliko čaša mlade rakije. „Da nije popio tih pet-šest čašica“, uvjeravali su te, jedan za drugim, tri svjedoka, „možda bi izgubio razum koliko je bio blijed. Kao da je vidio duha.“ Priznali su da su ga svjesno napili ne bi li saznali je li iz carine, jer o padu s crkvenog zvonika tad još ništa nisu znali. Mladića su dopratili do službenog auta kad se, sav zelen u licu, ispovraćao i jedva živ selo napustio. Na haubi ga je dočekala velika crna ptica. Kleli su se grobovima mrtvih majki da je tri puta, isto kao i na sprovodu, graknula i vinula se u zrak.

Ispričali su ti, svatko po malo, kako su gologlavi i nijemi stajali na groblju dok je sitna starica - optužena - uvijenu u crno stajala pokraj otvorenog groba i naricala. Gotovo se poskliznula i pala bi da je župnik nije uhvatio za rukav kaputa. Mrko ga je pogledala, a potom je istrgnula ruku. Nešto je promrmljala sebi u bradu, kad se pojavila ona ista velika crna ptica koja je stajala na inspektorovu autu. Tri puta je zagraktala i nestala. Pop je nekoliko puta zakimao, zaklopio molitvenik i napustio mjesto ukopa.

Izjavili su u zapisnik da su sitna žena i pop u zavadi otkad ga je prijavila biskupu da se zabavlja s djevojkama iz susjednog sela. Zapisničarka je jedva uhvatila riječi koje su potom prošaptali. Pročitao si mi isječak iz spisa: „Časni sude, ona vam je iz familija za koju se od davnina govorilo da bajaju, i da čak, pogledom čovjeku mogu

oduzeti moć. Mi u to vjerujemo i ne stajemo joj na put.“

Priča me toliko fascinirala da ti nisam spomenula što se meni sve dogodilo. Otišla sam spavati razmišljajući o prabakinoj tajnoj knjizi u koju je upisivala kad se tko rodio, kad je umro, koje trave mu je propisivala i što ga je morilo. U nju je unosila upute kako postupati s djecom i starima, kako muškarac i žena trebaju razgovarati i još puno toga. Nemirno sam spavala. Jugo je preraslo u oluju. Vjetar i kapi kiše nasrtali su na prozor, obrisi grana su kroz vanjsku rasvjetu bacali sjene po zidu. Učinilo mi se da me kroz zastore promatraju velike crne ptice.

Na sud sam otišla taksijem. Uspela sam se preko dvadeset i osam stepenica dok nisam došla do sudnice. Prema tvojim opisima očekivala sam veliku sjajnu sobu, i silno sam se iznenadila i razočarala. Bila je malena i zagušljiva. Kad si ušao, u svom teget odijelu za utorak, bio si najsjajnija stvar u sobi, sve ostalo moglo se pred tobom sakriti. Kapci su ti se naglo suzili kad si me ugledao kako sjedim za stolom s odvjetnikom, našim najboljim prijateljem. Zatražio si stanku od deset minuta. Poslije si mi, zavaljen u fotelju za čitanje, ispričao da si zvao predsjednika suda i zamjenike, ali se nitko nije odazivao. Bio je dan pred neki blagdan. Radili su skraćeno.

Kad si se vratio bio si bez sakoa. Zapisničarka je zadigla obrve i glasno se nakašljala. Znali su da nikad ne skidaš sako jer su po maramicama u zapučku znali koji je dan radnog tjedna. Svako jutro, svih pet dana u tjednu, oblačio si plavo odijelo, košulju na pruge, kravatu, crne cipele. U proljeće si nosio svijetli baloner, zimi tamno-plavi kaput od kašmira. U ruci si imao torbu od teleće kože. Izlazio si bez šešira, bio si ponosan na gustu kosu. Jedino što si mijenjao bile su maramice za zapučak, za svaki dan druga boja i dezen.

U sudnici sam bila tek desetak minuta. Meni se nisi obraćao, razgovarao si s odvjetnikom. Od svega izrečenog sjećam se tek tona kojim si odredio da se u spis naknadno dostavi moj psihijatrijski nalaz.

Doktor mi je postavljao rutinska, jednostavna pitanja. Proste rečenice odbijale su se od zidova ogromne sobe. Odgovarala sam automatski, bez razmišljanja. Kad je obavio sve testove, rekao mi je da mogu ići kući i da će izvještaj poslati na sud. Njegovao je brkove i bradu. Iz gornjeg džepa pogužvane kute virile su mu lizike. Zamolila sam ga jednu.

U ustima sam još osjećala okus karamela kad sam ušla u stan. Bio si zavaljen u fotelju za čitanje. Pogledao si me preko ruba zlatnih naočala i upitao:

„Mila, koliko košta karta za tramvaj?“

„Ne znam, rijetko se vozim tramvajem. Zadnji put kad sam se vozila stajala je deset kuna.“

„Zašto mi nisi rekla da su te priveli na policiju?“

„Zaboravila sam.“

„Kako si mogla zaboraviti privođenje na policiju? Kako je prošao razgovor kod psihijatra?“

Frknula sam poput starog mačka i sjela u susjednu fotelju.

„Zašto si se prepirala s policajcem na placu?“

„Dušo, ti baš sve vjeruješ što piše u papirima koje ti donose na stol? Nisam se

prepirala, objašnjavala sam mu što mi se dogodilo. On se uporno držao priče o tome kako su golubovi na Gornjem gradu osjetljivi. Možeš li zamisliti da postoji policajac koji vodi brigu da golubovi imaju spokojan život. Da mi je vidjeti budalu koja je to smislila. Bolje ti je da za to ne sazna susjeda s prvog kata jer će dignuti Sabor na noge.“

„Zašto?“

„Jutros sam je srela kad sam išla na plac. Rekla mi je da se u našu zgradu useljavaju migranti i pitala me što misliš poduzeti.“

„Poduzeti, što?“

„Pitaj nju. Meni nije rekla što bi ti to trebao poduzeti. Zabrinuta je za buduće račune za vodu.“

„Račune za vodu? O čemu sad pričaš. Jesu li ti dali nešto za smirenje u bolnici? Ništa te ne razumijem.“

„Razumjet ćeš kad sretnoš gospođu sutkinju, sve će ti objasniti.“

„Znaš da ne mogu ništa učiniti. Propisi, konvencije, zakoni.“

„To sam joj i ja rekla.“

„Onda smo riješili migrante?“

„Na tvom mjestu ne bih bila tako sigurna.“

„Nitko više ne mari za tu staru vješticu.“

„Zaboravio si da je ta stara vještica bila sutkinja Vrhovnog suda.“

„Nisam, ali zašto prebacuješ temu na susjedu i migrante, dok se ti ponašaš neprimjereno jednoj građanki.“

Mirnim, jednoličnim glasom, nastavio si mi objašnjavati kakav bi nered nastao kad se ljudi ne bi pridržavali propisa. Pitala sam se je li i tebi jugo udarilo u glavu. Donja usnica mi je sve više i više klizila od nevjerice, sve dok u jednom trenu nisam začula kuckanje na prozoru. Pogledala sam te tako da si istog časa prestao govoriti. Prema priči koju sam kasnije čula, izbrisan ti je iz pamćenja cijeli dan i moj slučaj je pao u zastaru.

Izvještaj afganistanskih gasulhana

Ona djevojčica, jedna od mnogih, i kćerka, i nečija sestra, obećana ugovorenim brakom.

Pred starijim gospodinom djevojčica postaje jedna od onih, nečija maloljetna žena bez bijele vjenčаницe, a on stidljivi mladić bez da je poznaje. Postoji mogućnost da se, dakle, desi ljubav;

I postoji, dakle, brak ta svetinja koja po šerijatu nema razvod bez smrti;

Sve sveto je racionalno propisano i za svaki poseban slučaj.

Zbog braka s mladim gospodinom kojeg, i pored intime, nikad nije uspjela do kraja spoznati koliko traje ta vreća soli koju njih dvoje nikad neće skupa pojesti;

Djevojčica postaje depresivna majka tražeći uz dovu jedini izlaz na kućnom pragu – samospaljivanjem.

Mrtvozornika iz prosekture bolnice u Kabulu ne brine «slučaj razvoda», čak ni to što se ženskom mejtui ne klanja džezaza što kreće bez povorke na kraj harema.

Kandahar, talibanska prijestolnica, zabranjuje muziku, sport, zabavu, čak i puštanje zmajeva, da neki novi Khaled ne može pisati o pašunskim običajima iz prve ruke.

No, Zakonik je davno napisan i muslimani ga poštuju.

On, mumin, navodno nekad bio dječak koji ukrade lijek komšiji iz sela i u krađi ga, navodno, ubio.

Šerijat propisuje Lijek, čak i za slučaj da rođaci oštećenog halale glavu.

Oni odrično mašu glavama. Puna negacija merhameta na stadionu gdje ne igraju fudbal, već je masa rodbine u dubokom navijaškom transu:

Tekbir - Allahu akbar, Tekbir - Allahu akbar, Tegbir – Allahu akbar.

Tespih od ćilibara podrhtava u rukama uz zveket bukagija na nogama.

Stražar zaustavlja krivca kod stativе, egzekutor s kalašnjikovim doćekuje mladića koji nekad bijaše dječak, što sad ući na ovom dunjaluku sam sebi dovu do rafala - El-Fatiha!

Pravda je neosporno spora i skoro skorejevićka.

Nikog ne zabrinjava zbrinjavanje „slučaj rastave“ u Kabulu ili „krađe lijeka“ u Kandaharu, jer se završava u gasulhani, a ne u Evropi ili Evropi – na volju nam;

Dženaza neće krenuti iz džamije prema obližnjem haremu već u nebo širom raširenih ruku.

Rječnik manje poznatih pojmova:

- * gasulhana – mrtvačnica, prosektura;
- * šerijat – islamski propisi prema Kur'anu;
- * dova – molitva;
- * mejt – mrtvac;
- * dženaza – muslimanski sprovod;
- * mumin – vjernik, musliman;
- * halaliti – oprostiti;
- * merhamet – samislost, milosrđe;
- * tespih – muslimanska brojanica;
- * Tekbir - Allahu egber: Tekbir je pojam koji se u arapskom jeziku i u islamskom svijetu koristi za frazu “Alahu akbar”, koja se obično prevodi kao “Bog je veliki”, “Alah je veliki” ili “Alah je najveći”;
- * El-fatiha: molitva za dušu umrlih, spomen.

Jednog dana u listopadu

Nisam sigurna da bih mogla sa sigurnošću opisati Njen lik kojem ne znam ime. Sitna građa, ovalno lice s borama vremena, potpuno sijeda kosa, gotovo bijela, kraće dužine sa tragovima negdašnje „trajne“. Uvijek u jednostavnoj odjeći sivkasto pastelnih boja, sa zaštitinim navlakama od jednostavnog bijelog platna nevučenih preko podlaktica, kako i dolikuje ženama, odnosno gospođama kolokvijalno zvanim „kumicama“, koje prodaju svoje domaće prehrambene proizvode na odjelu Mljekarstva u prizemlju tržnica na zagrebačkom Dolcu.

Svaki gradski kvart ima svoju tržnicu a svako gradsko domaćinstvo bar ono klasičnijih prehrambenih navika, svoju „kumicu“ na svojoj lokalnoj kvartovskoj tržnici ili nekoj od tržnica grada

Naše gospođe „kumice“ su naše sidro u vremenu, zajedno sa našom srcu nam najdražom gradskom tržnicom koju zovemo „placom“.

Ne znam kako ih zovu svi oni koju su naselili obale Save, podnožje i proplanke podno Sljemeni, no za nas koji se po rođenju služimo rječcom „kaj“, plac je ta mitska riječ koju povezujemo sa subotama, nedjeljama, štandovima sa suncobranima, pušlekima cvijeća, slasnim crvenim paradajzima, narančama, zimskim mandarinama, rumenim jabukama, matovilcem, razlistanim listovima svježih salate, grincajgom za juhu, mladim lukom koji vabi na uskršnji stol sa bijelim stolnjakom, obiteljskim servisom, tanjurima punim još vrućeg ajngemahtesa.

Plac sa svojim kumicama mjesto je ali i vrijeme koje se pohodi specijalno, s posebnom pažnjom i nakanom kupovine svježeg sira i vrhnja kod kumica, upravo tamo, s početka opisanom mljekarskom odjelu smještenom u zatvorenom prizemnom dijelu zagrebačkog Dolca kom smo odani u našoj maloj obiteljskoj zajednici koju činimo moj suprug i ja.

Za razliku od šarenila vanjskog otvorenog dijela placa i zatvorenom prizemnom dijelu nalik golemoj hali s puno „štandova“ na tom omanjem zasebnom odjelu placa posvećenom mljekarstvu sve je uglavnom bjelkasto ili bijelo. Bijeli su mliječni proizvodi, bijele su navlake preko rukava podlaktice kumica na svojim pozicijama zauzetim na bjelkastim kamenim stolovima popunjenim ponudom uglavnom mliječnih proizvoda uz koje se pronađe i nešto domaće peradi, čvaraka, domaćih jaja, gibanica.

No domaće vrhnje i sir, od onog svježeg do onog kuhanog ili dimljenog, glavni su

motivi za kojima se posebno kao u nekoj trci za prestižnim trofejem odlazi posebnih dana u tjednu ili za vikenda kada baš naše ili naša kumica dolazi sa svojim vrhunskim proizvodima.

U našoj maloj obiteljskoj zajednici upravo je On taj koji je zadužen za taj tjedni trijumfalni pohod za svježim sirom i vrhnjem kod naše, u stvari Njegove kumice na Dolcu dok sam ja zadužena za kuhanje i brzinsku kupovinu „u hodu“ mada bih mogla potpuno opušteno i mirno šetati satima pod plavetnim nebom ponad vanjske terase Dolca gdje sve tako divno miriše po svježini voća i povrća, svježih i sušenih začina, miriše po vrtovima, povrtnjacima, trnacima, pašnjacima i livadama, po bojama, po paletama razmazanim sezonskim voćem i bojama godišnjih doba. Šetnja Dolcem, nalik je šetnji glavnim gradskim povrtnjakom ili trnecem, upravo tu u samom srcu grada, povrh centralnog gradskog Trga.

Rekla bih da se ta opuštena fascinacija odlaskom na plac, događa s odrastanjem, sazrijevanjem i godinama jer koliko se sjećam svojih tinejderskih dana odlazak na plac, „po dužnosti“ kao majčina pratnja, osobito subotom u jutro značio je samo torturu nošenja silnih vrećica ili logožara natrpanih razmočenim „škarniclima“ sa povrćem i voćem, dok smo čekale nestrpljivo u redu za kupovinu još nečeg, pa još nečeg pa još nečeg.

U tom svijetlu, današnji npr. opustjeli i lišen bilo kakve gužve ili živosti a zbog istog kritiziran Kvatrić, čini mi se kao oaza ugođe, mira i kake takve urednosti za razliku od tog istog mjesta unatrag 40 godina koji je mrko stajao okružen sivom zapuštene gradske arhitekture s razgaženim ostacima voća i povrća po svom gradskom tlu. Ne znam bi li i danas tako bilo, da još uvijek kao takav postoji ili mi se samo tako činilo tada, mojim tinejderskim još uspavanim očima koje su žudjele još za toplinom kreveta i subotnjim lješakrenjem nakon dugog školskog tjedna. Danas, tih 40tak ..30 tak i nešto godina kasnije, hod placem doživljavam kao šetnju bojama i mirisima kojima dajem vremena da me prožmu i nadahnu kakvim novim kulinarskim receptom ili potaknu na kakav davno zaboravljen. On, moj suprug svoj pohod nabavke svježeg sira i vrhnja svoje kumice, doživljava gotovo kao stvar prestiža, cilja kojim je ispunjen to neko uvijek isto vrijeme na uvijek isto mjesto u susret s uvijek istom osobom, ženom ovalnog lica koja na odjelu mliječnih proizvoda čeka sa tek pristiglim posudama punih svježeg sira i vrhnja. Ponekada se znamo spominjati stanovitog „kumeka“ po imenu Ivica kome su hrlile mase žena u nabavku svježeg sira i vrhnja.

No, čekalo se u redovima a samo su neke imale tu čast i sreću da im taj legendarni Ivica zagrebe po dnu „kace“ sa vrhnjem ili sirom i odgrabi tu toliko željenu i čekanu porciju kiselog mlijeka.

U obitelji mog supruga, taj je stanoviti gospon kumek Ivica bio bez premca „Bog i

batina“ kaj se tiče sira i vrhnja dok je moj suprug, tadašnje dete, osim guštanja u ukusima mliječnih delicija patio od istog tinejderskog sindroma i trauma koje su se svodila na „tegljenje“ torbi, vrećica i cekera s placu.

Ja osobno kao dijete odraslo na kiselom mlijeku iz čupova, siru i vrhnju mojih baka i nisam bila nekaj posebno fascinirana s ponudom iz Ivičinog asortimana. Vrhnje je lagano kuhalo a sir je bio mrvičast, a o kiselom mlijeku da i ne pričam. No mojih baka već odavno nema a tko bi znao što se desilo i sa kumekom Ivicom. Za razliku od nekada, danas oboje guštamo u mitskom odlasku na plac, ja u šetnji otvorenom terasom Dolca a moj suprug u susret svojoj gospođi kumici koja čeka s svježim porcijama mliječnih guštevica.

Sve se mijenja pa tako i život u kome postoji puno toga što moramo i što odavno više ne moramo. Ne moramo više puno toga što smo morali nekada i možemo puno toga što je naš osobni odabir, naša putanja kroz vrijeme i kroz život. Tako je to i sa našim odlascima na plac. Tim naoko jednostavnim ali mitskim pohodima nalik na pecanje ili ulov najcjenjenijeg kapitalca kog možemo pronaći na štandu samo jedne osobe, upravo i samo te naše gospođe „kumice“. Godina je već daleko zakoračila u Studeni no još uvijek mislimo na Nju, ženu sitna građe, ovalnog lica s borama vremena, potpuno sijede gotovo bijele kose, kraće dužine sa tragovima negdašnje „trajne“, uvijek u jednostavnoj odjeći sivkasto pastelnih boja, sa zaštitinim navlakama od jednostavnog bijelog platna nevučenih preko podlaktica, kako i dolikuje gospođama kumicama. Ne znamo joj ime jer ga nikada nismo niti znali, kao što Ona nije znala naša imena. Jednog je listopadskog dana na kamenom bjelkastom stolu za kojim smo uobičajeno susretali Njen lik i kupovali mliječne proizvode, naprosto gorjela svijeća. Stol nas je onako opustio iz svoje praznine i bjeline dočekao plamom svijeće kojem ništa više nije trebalo reći.

Željeli smo izustiti nešto, nešto reći Njenom imenu kog ne znamo i kog nikada nismo znali.

Gledali smo u plam svijeće a taj plam svijeće u nas.

Nije nam bilo niti do sira, niti do vrhnja, niti smo se pitali „kak bumo sad?“. Pogodio nas je naprosto osjećaj gubitka ljudskog bića koje smo sretali. I kao da smo pomalo krili jedno od drugog tu gotovo dječiju neizgovorenu tugu koja proplače srcem bez pitanja.

Prošli su tjedni, otputovali smo i letjeli avionskim miljama, vratili se u naš Zagreb i još uvijek mislimo na gospođu kumicu, gopođu bijele kose koja nas je čekala kao sidro u vremenu jer o ljudima koje smo poznavali i kojih više nema... mislimo. Mislimo dugo i mislimo s osjećajem kome nije potrebno ime. Ak me razmete?

Progonstvo

Tijekom dva desetljeća lutanja širili smo kartu svijeta i zabadali šilo u izabrane točke, ali ni jedna nije htjela postati naša. Ni Lester, ni Minhen, ni Montreal. Na svim tim točkama nebo je bilo drugačije od onog našeg: visoko gore između vrhova nebodera naziralo se kao blijeda magla. Drugačija je bila i kiša: nije dobovala po olucima već bi se sručila na tlo u naglim vertikalama, bez odskakivanja kapi po olucima. Bezvučna kiša. Drugačiji je bio i kruh: gnjecavo tijesto gužvali smo u nervozne kuglice, zatvarali oči i dozivali miris kruha ispod peke. Sjećanje na taj miris širilo je nosnice, sjećanje na okus grijalo nepce. Osjećali smo taj naš kruh i dodirom, opipavali mu napukla mjesta: tu će biti najsladi. Na sjećanje smo naslanjali i uho: majka kucka prstom po hrskavoj kori. Svagdan i snovid ispreplitali su se u neprekinutom sukobu i taj pritisak bio je sve nesnosniji. Bezbojno nebo, bezvučna kiša, bezmirisni kruh... Odlučili smo se, s danas već brojnom obitelji, za povratak kući. Govori se o suživotu i želimo vjerovati. Usprkos prošlosti. Putujemo, pričamo o susjedima koji su vidjeli i šutjeli, tražimo opravdanje. Pokušavamo, s vremenske distance, razumjeti.

Naši su susjedi bili pasivni promatrači nasilja i nama se nameće pitanje muče li se vječitim grizodušjem i analizom svoje šutnje. Proizlazi li ona, ta mučna tišina, iz inferiornosti ili osjećaja superiornosti? Pasivni promatrač nasilja ne želi biti upleten u događaje koje ocjenjuje niskima ili zlima? Održava li se pozicija nepristranoga čistom vješajući se za mit o Sizifu? Ili možda takav promatrač pred očima ima prizor onog Safera koji gotov skače na poziv svoga vođe i kad mu ovaj luč na travu prosu i kad za njega izgubi i drugo oko? Safer, simbol slijepe mase, simbol je i one divlje destruktivne energije što izaziva strah. Radi li se o strahu? Preziru? Gađenju?

Pasivnom promatraču s distance čini se nakon samoanalize da kod njega nad strahom za vlastitu sudbinu prevladavaju prezir i gađenje. U kombinaciji s mitom o Sizifu ova osjećanja ublažavaju mučnu tišinu. Pozicija promatrača čini se nadmoćnom, a grižnja savjesti nepotrebnim bremenom.

Tako se čini i ocu i meni. Putujemo i pričamo o onom prije i onom sada. Dijelimo život na onaj do devedeset prve i onaj poslije devedeset prve kao na eru prije Krista i onu poslije Krista, Vraćamo se u vrijeme prije Krista, dakle, i ja vidim sebe i oca kao neke druge.

*

Ujutro je došao susjed i rekao Ocu da mu je barka pronađena na otvorenom moru. Najvjerojatnije je s bove u gradskoj lučici odriješena prošle noći, a počinitelji su ostavili i poruku.

-Što su poručili Bijesni – pitao je Otac.

-Crnom farbom napisali su na barki nešto – skanjivao se jedini dobronamjerni susjed.
 -Što kaže crna farba – insistirao je Otac.
 -Ovo je more naše – odlučio se susjed za cijelu istinu.
 A onda je dodao s nelagodom i stidom:
 -Oprosti im, ne znaju što čine.
 Sin je kasnije postavio pitanje "je li to poruka nama" i odmah zatim "zašto", a Otac je ustvrdio:
 -Broje se krvna zrnca, eto što je.
 -Rat je tek počeo, što će biti razbukta li se ako su se već toliko promijenili naši susjedi – zabrinuto se pitao Sin.
 -Nema „ako“, jesu se promijenili. Pitaš što će biti? Gorjet će sela i gradovi, u vršcima crvenih plamenova čut će se crno graktanje.
 -Baš tako?
 - Nisi ti baš naivan poput pitanja koja postavljaš, znaš ti nešto više od ovoga s barkom – primijetio je Otac.
 -Da, uvijek sam bio "sin Nikolin", a sad me zovu "sin onoga Nikole", nisam prije barke htio ni razmišljati o tome – protumačio je Sin svoju nevoljkost da sagleda promjenu.
 -Znaš, Sine, i tvom se djetetu jučer dogodilo nešto, izvukao sam iz njega. Nisam ti htio reći jer znam koliko si osjetljiv na Malog, ali sada moram – odlučio je Otac ići do kraja.
 Otvara se prizor onoga što je doživio Mali. Otac dočarava, Sin ulazi u sliku:

Dječakovu igru u pijesku prekrila je sjena Odraslog.
 -Da li si ti, Mali, Naš ili Njihov - pitanje Odraslog čini sjenu još crnijom i ispunjava dječaka užasom.
 Iako ne razumije smisao upućenog mu pitanja, Mali zamagljenih očiju izgovara kategorično "ja sam dijete" i zamahuje tankim prutom crtajući u zraku imaginarnu demarkacionu liniju:
 -Ne možeš ovamo!
 Možda se Malom čini da zjenice Odraslog sijevaju slično sijevanju oštice noža? Ili mu se putanja izrečenog pitanja čini slična siktavoj putanji kobrinih skoka? Štoga da jest ono što je osjetio Mali, imperativ je neumoljiv. Sjena se udaljava i Mali obuhvaća pogledom čistu modrinu pred sobom i iznad sebe. Širi ruke želeći obujmiti beskonačne mogućnosti.
 Predjeli djetinjstva brane se od uljeza ne sluteći krhkost imaginarnih bedema.

Otac i Sin su nakon priče najprije ušutjeli, onda su psovali i rat i vođe i život i sudbinu, onda su čitavog dana razgovarali o svom jedinom zavičaju i svojim djetinjstvima. Do tada je to bilo ono što se živi i o čemu ne treba pričati, a kad je priča krenula nije joj bilo kraja. Pretvarali su svoje doživljaje u riječi i shvatili da će obojica sa sobom nositi, ma gdje krenuli, mirise rahle crnice, gustog mošta i lovora ubačenog među suhe smokve. Nositi će sjećanje na ulje od lavande i ono od maslina,

na mlijeko kozje i sir ovčji, na gromače, na cisterne pod vrhom otoka. Pratit će ih zvuci dozivanja preko plotova. Oooj, susjede, ispreplitat će se s romonom kiše. Oooj, brate, ispreplitat će se s naletom nevere.

Da po rubovima priče nije šetalo sjećanje na zbunjene izraz susjedova lica i sjena koja se nadvija nad Malim, Sin bi uživao u detaljima o djetinjstvu istovjetnom s njegovim. Naročito je zanimljivo bilo slušati kako su Očevu majku pitali je li rađala u moru, jer ribari nisu nikad bili sigurni da njezin sin neće izroniti pored broda poput pliskavice. Kroz smijeh su mu dovikivali da izađe iz mora i pokaže jesu li mu izrasle peraje.

-A meni su vikali: to nisu noge, to je rep – nasmejao se Sin zaboravljajući zbog čega su uopće započeli razgovor.

Ono što će Sin sasvim sigurno zauvijek nositi u sjećanju bit će prvi silazak u očevu lađu: miris jelovine s njenih bridova bio mu je već poznat kao i miris morskih valova. Bilo je to nešto što je oduvijek tu, a podizanje teških vesala bio je urođen pokret.

U noći su i Otac i Sin dozvali barku u san. Bijesni su je uputili prema Otrantu. Njoj su promrmljali kletvu, a vjetru molitvu da protjeraju uljeza. Udružili su se maestral i levant, bura i jugo, i gonili barku egzilantskom brazdom. Ispod Zverca i Dverca, prema Mravincu i Bravincu, do Jabuke i dalje, plovila je barka čistom modrinom. Modro je bilo more, modro je bilo nebo, modra je bila noć. Ničeg zemaljskog nije bilo ni u mraku ni u tišini. S barke su se isprala slova i do Otrantskih vrata i ona je stigla čista.

I Otac i Sin sa strepnjom su čekali što će biti kad prođu kroz cilj: svjetlost ili mrak? San se, međutim, prekinuo prije otvaranja Vrata.

-Mislio sam da ćemo saznati što nas čeka i što nam je činiti – rekao je Sin sljedećeg jutra.

-Snovi ne daju odgovor – rekao je Otac.

*

Otac i ja putujemo natrag i prevrćemo stranice ljudskih opačina i svoje prošlosti. Opet smo sanjali istu barku, samo je plovila suprotnim smjerom. Opet se san prekinuo pred pitanjem: svjetlost ili mrak? Opet smo odluku donijeli sami. Idemo li još jednom u neizvjesnost?

Tko je bila Tara Knot?

(iz još neobjavljenog romana Kristalna Putovanja)

Svi su se čudili tom premršavom djevojčurku ogromne smeđe kose u kojoj se to sitno tijelo i lišće izgubilo, stilu oblačenja koji je mnoge zaprepastavao, jer je spajala nemoguće s mogućim, prastaro s novim te golim umjetničkim slikama na kojima je pozirala gola skrivajući glavu, razgovoru same sa sobom i svim živim bićima.

Svi su joj bili prijatelji, od cvijeća i stabala do kišne gliste, mrava, leptira, smrdljivog martina, bubamare, žohara, guštera, štakora, mačaka i pasa i djece.

Od ljudi je zazirala, plašila ih se, bili su joj napasni, dosadni i glumatala. Gledala ih je očima koje su se stalno pitale: Zbog čega oni tako bulje? Zašto prave budalu od sebe? Kako to da su stalno namršteni kad je sve tako veselo? Zašto ružno gledaju? Zašto stalno izmišljaju i lažu?

Uopće nije razumjela ljude. Roditeljima je tvrdila da se nikad neće udati te da će biti časna sestra. Ili psihijatar.

Vrijeme je pokazalo da nije postala ništa od navedenog, zapravo postala je miks svega navedena.

No, najbolja prijateljica joj je bila kristalna Leilah, londonska okultna kugla koja se stalno rugala njezinoj naivnosti.

Vrijeđala ju je neprestano, dok Tara napokon nije shvatila i uvjerila se da joj se neki mufljuzi predstavljaju kao prijatelji, a zapravo su demoni.

Eh, kad je naučila razaznavati, bila je još veselija.

Naučila je da su to dječica četvrtog Princa, ali to ju je još više razveselilo.

Uvjerila se i da ih može podrediti, da oni njoj mogu biti sluge, pa čak i prijatelji.

A Leilah se dokazala kao zaista prijateljica par excellence.

I tako je skupila čitave redove odbjeglih demona i preokretala ih u dobrice.

* * *

Jednog dana, ležala je na proljetnom suncu pokušavajući isprazniti mozak, a sve misli su joj odjednom govorile na latinskom! Prenerazila se.

Kako nije imala pojma o čem je riječ, brzo je upisivala riječi koje su stizale, iako

pojma nije imala što znače!

«Cum autem somnium, et canis cibum cor.
Tunc veniet mus decipiam illum.
Creator est semper possit.»

(I kad budeš sanjala, pas će ti pojesti srce. Onda će doći miš i prevariti ga. Stvoritelj uvijek ima rješenje.)

Prijevod je valjda bio o mišu koji prevari psa. Baš ništa čudnoga.

Hm, razmišljala je, pri zadnjoj selidbi, miš se sakrio u kofer i poslije na tavanu, u drugoj kući, izgrizao joj je najskuplje kaubojke! Koja korist od njega, plakala je cijeli dan zbog tih čizama.

Ali selidba se dogodila nakon što je beba rotvajler poginula tako što je iskočila kroz poluotvoreni prozor na katu, pa ravno na cestu pod auto!

Četiri dana je zbog toga proglasila danima žalosti i nije izašla iz kuće u kojoj su samo svijeće gorjele. Kakva je to tuga bila...Susjedi su zborili: «Ma izgledalo je kao da se nečega uplašila!»

Dakle, razbistrila je glavu te pomislila: miš je upozorio psa, ovaj preplašio ili tako nešto, a ovaj je stradao zato da...

Nakon nesreće teta Marija Klara vrisnula je Tari u slušalicu: spasio ti je život, zar ne vidiš?

Tara nije bila sigurna tko, miš ili pas?

Pa je razmišljala kako da uhvati miša i sazna, ali to je za nju učinio Muji Ra, poznatiji kao Crni Vitez (koji maše mačjom kitom pred zrelim ženama op.a.). I napravio je palačinku od njega, tako da nikada nije saznala zašto je miš prevario psa. Mijao.

A i od koga joj je spasio život?

Oči

Zatekoh se na Zelenom Vencu, samom srcu grada, na putu ka netom modernizovanoj možda najpoznatijoj gradskoj pijaci, kao i kloaci za sve moguće vrsta polusveta – prosjaka, pijanaca i klošara, lotalica i ludaka, svakojakih izgubljenih duša, unezverenih emigranata, lopina najnižeg ranga i istih takvih makroa i prostitutki, džeparoša, robijaša u bekstvu, prevaranata, šibicara i ostalih muljatora svih boja i fela... I kao što letnji pljuskovi spiraju prema Vencu svo đubre i svu trulež sa okolnih uzdignutih ulica, tako kao da se i celokupni ljudski talog glavnoga grada sliva baš tu, na putu ka beogradskom Monmartru – Karađorđevoj ulici i pristaništu.

Prolazim tuda u večitoj žurbi, vazda u nekakvom neodređenom strahu da kasnim negde. A u podzemnom prolazu prema pijaci, u odsustvu, začudo, razvikanih uličnih prodavaca za improvizovanim tezgama – momak, od svojih dvadeset pet, najviše trideset godina, riđ, kovrdžave kose, s bradicom, relativno čisto obučen, sedi po turski prekrštenih nogu, ruku sklopljenih u nemoj molitvi. Ne liči na alkosa – ne deluje ni pijano, ni pripito, nema čak ni onaj karakteristični mrki ten jednog pijanca; niti na uobičajenog prosjaka ili klošara. Kartonska kutija za milostinju pred njim, u njoj – nekoliko desetica i svega par dvadesetica, sa nešto sitniša.

Nimalo neuobičajena scena za Zeleni Venac. Ali, njegov pogled, njegov pogled... Bepomoćan, patnički, molećiv pogled beskrajno tužnih plavih očiju – ne obično, već prosto očajnički molećiv, toliko da bi se valjda svakom ko obrati pažnju na njega zaledilo srce. Kad bi neko obratio pažnju. Ali, niko to ne čini – svi žure nekud, jurcaju maltene, svako svojim poslom i opterećen sopstvenim brigama, za koje misli da su jedinstvene na svetu.

Toliko očajnički vapaj za pomoći u jednom jedinom pogledu uprtom neznano gde ne videh, učini mi se, nikad u životu. Preturih džepove da vidim koliko para imam kod sebe - kao za pakost, ništa sitnije. Ubrzah korak, čvrsto nešen da se vratim po obilasku pijace, mada mi uopšte nije bilo usput.

U povratku, zaista požurih do njega, kao da želim što pre da obavim sve to – neku samom sebi postavljenu dužnost, nametnutu obaveznu čak. Još uvek je sedeo u istom položaju, netremice gledajući u prazninu pred sobom. Ubacih pedeseticu u kutiju; on diže taj svoj neizrecivo paćenički pogled ispunjen krajnjim beznađem i, što je još gore, neizrečenom, nemoćnom, očajničkom molbom, i uroni mi u oči. U nekakvoj iznenadnoj nelagodnosti koja me sveg prožela, zbrzah, "Drž' se, brate," okrenuh se istog trenu i brže-bolje kukavički se udaljih.

Dalje, što dalje od tih molećivih, izbezumljenih, prozračnoplavih očiju što mi se, k'o kakav prevejani lopov, tako neočekivano uvukoše u dušu i misli... Da ih skoro ne napuste.

Blanka Will

ex tenebris (fragmenti)

nešto

Hodnicima tamaraju ljudi u ulaštenim crnim odijelima, nekamo hitaju. Lica su im užarena. Ne želim im pogledati u oči. Strahujem da će mi se naseliti u glavu. Prsti su im ljepljivi. Manžete zamrljane nečim smeđim, također ljepljivim. Zamiču uglovima za koje ne znam kamo vode, ni što je na kraju. Nasumice otvaram jedna vrata. Vode na balkon ukrašen girlandama i cvijećem.

Tamo stoje ljudi u ulaštenim crnim odijelima. I žena. Bacaju međ' gomilu ušećerene bademe i svilene bombone lica u sleđenom osmijehu. Na uglu usana skuplja im se nešto, poput mjehurića gnoja.

gomila kliče razdragano.

izdaleka se čuje kako udara bubanj.

1.

magle, dah vlage, i memle. nad ulazom natpis radu koji oslobađa, betonski stupovi, i bodljikava žica. dah u ritmu koračnice, violine, lijepa Alma Rose, mlada Anita Lasker, cello plače, studen mili kičmom, koč se prsti. hodam učahurena, griju me bliski glasovi, i šutnja, udaljim se, vratim se, pogledom dodirnem žicu, bedem, kakve su im bile oči...?

ulazimo. u zgradu. od crvene cigle. naginjem se kroz prozor, hvatam prizore, brda kose, brda odjeće, brda cipela, brda naočala. koje naočale pripadaju kojoj cipeli? koje naočale kojoj kosi brižno spletenoj u pletenicu? koje naočale kojem koferu? kojoj knjizi? iz zidova me grabe ruke, vuku, šapću mi imena, jauču, stenju, u uglu sobe obješen krik, bič, ili pramen kose... izlazim.

povijaju se sjene.

2.

skretnica zahrđala. pruga položena na grubo tesane grede. gubi se u daljini. niže mjesta gdje se kolosijeci odvojiše, dva stočna vagona, kao napuštena. desno širok crveni put prema rubu šume, brezove. Put smrti. nisu to znali. većina nije znala. što nose u koferima, u zavežljajima? neki hranu, neki čitav život. jedini koji su znali bili su romi. u odvojenom dijelu. sami su napravili popis imena. sakrili ga, da bude pronađen.

nekad cijela kompozicija vlaka bude odmah usmjerena udesno. iz vagona ispadaju ljudi, djeca, i trula slama. nekad ovisi o tomu hoće li sići iz vagona na jednu, ili na drugu stranu. razvrstaš se sam. imao si sreće, ili ne.

raširim ruke, stojim zakovana okrutnošću riječi sreća. vlaga mi lijepi kosu.

3.

brezova šuma s jesenjim pramenovima žute. na crnobijeloj fotografiji ne razaznaje se godišnje doba. blijedosiva svjetlost ista je, kao danas. na fotografiji ljudi i djeca. odjeveni u toplu odjeću. sjede ispod stabala. još nije smrzlo, vidi se po lišću. netko u naručju drži dijete. govori mu potihom. ostali sjede zamotani u muk. i maglu. nad šumom crvenkast odsjev. institucije rade svoj posao.

gužva je. ljudi čekaju red. ne znaju za što. još ne.

4.

zvali su ih blizancima. dvije istovjetno građene zgrade. industrijski pogon. s visokim dimnjakom. danas hrpa ruševne cigle, obrasle u korov. ostaci zida, tri stepenice vode prema dolje, na zid položeni obluci, i poljsko cvijeće ubrano putem. ispod okolnih polja pepeo, i kosti što se nisu raspale u prah. tijela zarivena jedna u druge. u grču. hropcu. izbrisana imena u kartoteci. vatra plamti, i krik nebu. uzaludan. kojim je smjerom vjetar nosio dim? možda to nisu magle, već grobovi u oblacima, gdje ne leži se tijesno. i bijela boja duša...

Jabuke nedjeljnog jutra

Četiri mjeseca smo u sklopu studentske razmjene radile u Memorijalnom Muzeju Auschwitz-Birkenau: arhiv, knjižnica, izložbeni, konzervatorski odjel, edukacijski, svjedočanstva, pisma, video-zapisi, intervjui. Sada smo dobile stalan posao.

Skoro sve su uništili. Ostalo je samo oko sedam posto dokumentacije. To je unutarnji dio Memorijalnog muzeja. Za posjetitelje je otvoren samo vanjski. Godišnje ih je oko tri milijuna. Kao tiha rijeka teku kroz blokove.

Svjetlost i magla. Nazvale smo našu osječku izložbu tako, jer je to najčešći motiv u sjećanjima zatvorenika. Htjele smo prikazati kontrast između poetičnosti fotografskog zapisa i svjedočenja preživjelih.

Kratko su mahnule. Zamirisalo je po cvijeću i jabukama.

Marija Poplaša i Sara Ranogajec iz Osijeka, od 2018. zaposlene u Memorijalnom

muzeju Auschwitz-Birkenau, dobitnice su nagrade "If not for Those Ten" za 2017., koju Muzej dodjeljuje najboljim studentima volonterima.

(Auschwitz-Bir.)

Krutiji od života

kad sudbina progoni
sazdane brazde
s privrženom svojinom
nadajući se nepokornom kriku
obećane slobode
mi obični grumeni praha
odjeknemo u naslovnicama
krutiji od samog života
a tamo odavno postoji mjesto za nas
nedaleko od krila rasutih ptica
mi prisiljeni osloniti se
na vlastitu metlu
pokupljeni kletvom vještica iz Salema
letimo oko sebe
u našu vječnost

Pjesma irisu izniklom u totalitarizmu

Maleni, obriši suze,
patnja je uteg probuđenih
s tri oka i ozelenjelom plemenitosti.
Oko nas paukova djeca
čekaju u zasjedi,
svaku pravednu misao
razvlače u blatu.

Ispod nas provalija,
tvoje je korijenje nomadsko,
ne drži se za stijenje,
trebaju mu zelene poljane
sa stotinama rascvalih cvjetova,
u svakom svemir znanja
za nektar uzvišenosti.

Iznad nas kruže
jastrebovi sinovi
sa završenim tečajem lova,
svaku slobodarsku misao
kljunom ubiju u zraku
truplo krišom bacaju
na ljudsko smjetljište.

Ne prilazi bistrim rijekama
da se napiješ,
odavno su varljive,
u njima kćeri piranja
ispiraju duhovnosti,
oglođu im tijelo do kosti
i okite se kolajnama.

Pijedastali su odavno popunjeni
i već su unuci predodređeni
za najveće zasluge,
čuvaju ih gladni tigrovi
očiju sjajnih od obećanja,
tvoje suze im plijen.

Nasmiješi se,
očaj je bijela zastava probuđenih
s tri oka i ozelenjelom plemenitosti.
Miriši za svijet.

Grešnica

Spustih glavu na zemlju
i šapnuh joj:
- Ne govori...
iz straha da će pasti kiša
na užaren pogled
i zauvijek ga skameniti
dok čekam da milostiva minuta
prospe polen pokajanja
na odbačene misli.

Oprosti mi, pogriješih,
potrčah stazom sebičnosti
ostavljajući te ženama
koje ni sebe više ne vole,
malo je pod nebom milosti.

Neupućena zalutah,
u labirintu neobazrivosti
cilj je jedan:
stići do središta
gdje te čeka nagrada –
gomila hladnih zlatnika
koji te neće pitati kako si
niti donijeti čaj
kad bolest sputa korake.

Sjetimo se voljeti
kad razbježe se okorišteni,
ostavljajući nas u postelji
kao dokaz da opstaju najjači
u hranidbenom lancu evolucije.

Spustih usne na zemlju
i poljubih je,
treba ići njenim gudurama
daleko od oblaka taštine,
ići hrabro naprijed
do grešnog polazišta –
na početak bježanja
i reći:
- Oprosti mi tvoju bol.

Perunike samohrane majke

Kad god se pohvale
skupim darom ili
vikendom na moru,
sadam perunike
u travi između zgrada
kud svakodnevno prolaze.

Pomislim - sretne su,
nasmiješim se,
tinjajući zatajenom nježnošću
sanjam dane u kojima
ruke zadovoljne miruju
slijedeći ritam suncokreta.

Gutam samohvale,
one ne znaju
da mi je noć prije
želudac svirao uspavanku
štedeći preostali kruh
djeci za doručak.

Niču pitome perunike,
šapuću o suši,
predosjećaju mrazeve,
suosjećaju kad
jesenji oblak šapne zvijezdi:
cipelice su za broj veće.

Tješe me u labirintu
hladnih jutara
s mirisom prženica,
smiješe se između zgrada
dok prkosna sanjam Karibe
i ruke pružene niz tijelo.

Anka Dorić

Brige more košmare

Bauljaju dani smeteni
Trule misli k'o na metli lete mi
Coprnice pobjegle iz tamnice
Uokolo igraju se lovice

Briga gleda i za njima mudruje
Tjeskoba je sustiže i luduje
Kiša lije pa sve mislim oprat će
Noćne more otplaviti nedaće

Jutro zovem sunce da ga zapali
More noćne više nisu moćne
Bijeli dan ih razvali

Jutro novo budi nova nadanja
Nova večer
Stare brige
Nova stradanja.

Saberi se!

S vremena na vrijeme
Na lomači žudnje coprnice male
Ko od šale mozak ti raspale
Pa ti srce tiho žderu
Spavajući na reveru

I dok maglom trguju
Glumatajuć svetice
Fino ti se rugaju,
Dušu ti rastrgaju,
Prerušene vještice

Ništa novo
Ništa zato
Odvajkada postoje te žene
Odvaljene

Saberi se zlato!

Bez coprnica sve je ništ!

Od davnina s`i to znaju
al se boje reči il ne haju
ispod svake ženske kiklje
coprnica svoje žmiklje
coprnica il pečnica
il na grani plaha ptica sve isto je,
se tri zajedno su navek
eto to je!
coprnica navek gleda
da si neke čini baci
da bedaka bi privukla
i dovela bliže tlaci
najboljše pak vole
kad i peneze on donosi
pa ni važno ni kak zgledi
se bu hećim s penezima rešil
veliki bu ak je bil maleni
ravan bude ak je bil iskrivljeni
a ak ne bu poslu vičan
budu drugi kmeti preplaćeni
coprnica i pečnica
sam buš hotel kraj njih leći
a od njenih čini
tu u zemljskom kraju
svetili ti budu lampioni
kaj da si več tam u raju!
onda buš tek vlovil
da si zglasjal sam u loncu
i da buš kakti pes na lancu
vezan svršil tu na koncu
na lomaču su nekad slali
te sve hude coprnice
al sad brige te ne more
navrh brega krematorij
coprnjaki i coprnice zajedno
tam lepo gore
ipak vredi znati coprnicu
da tu i tam pogata ti malo

da se skineš i kraj njene peči
sklopiš oči pa si prejdeš leči!

Belma Glibić

Pišem

Mada nisam sigurna da stići će
(već odavno prate svaki mig)

Stanje klizavo
u banana državi

Kao strani dopisnik iz krajnje povjerljivih izvora
saznajem:

U cilju širenja slobode (i re(li)gije /op.a.)
u dogledno vrijeme će
glavni gradski trg biti pretvoren u stratište
Možda i ispred katedrale
u blizini šetnice (špekuliše se)

To je stari projekat kog obnavljaju,

Ostaje samo da dogovore ko ima prvenstvo
ko je prioritetniji
u osnivanju vjerske policije
četiri konfesije
plus građani i ateisti (kažu da su oni trenutno najopasniji)

Krše se propisi – i dolazi do sukoba mišljenja

U cilju sprečavanja nereda vlasti donose novu uredbu
po mjeri demokratskog društva
da bi lakše razaznali ko je ko
i u čijoj nadležnosti
legitimacije neće biti dovoljne.

Šiju se trake za raspoznavanje!

Dakle požuri,
natrpaj što više znanja u glavu
jer uskoro će zaključati
knjige i pjesme ,
zatvoriti muzeje i galerije.

Sve što bi moglo da potakne pobunu.

Ugušiće slovo i glas!

Prepoznaješ li mrak u ovom pismenu?

Kao da je iz prošlosti!

Malj za vještice (Maleus malificarum)*

Alica, Margareta, Dragica, Elizabeta,
Marica, Jelena, Uršula, Kata, Barbara,
Rubinijeva udova, žena carinika, kći
šoštara, supruga Petra, Grgureva s Griča

...

Blagoslovljene bile među ženama
i sada i u času strašne smrti vaše
podlo se to nečista narav svetila
na krv u vjeri stavljajući muku
- kako maljem nevinost ruke tuku.

Kažnjava tko je zao želeći žarko
i bez milosti pune, lomače i muke
za slabije il tek druge, a vrijeme
šutnjom utrobe svoje moli za nas
grešnike, jer tišine, sve previde.

...

Alica, Margareta, Dragica, Elizabeta,
Marica, Jelena, Uršula, Kata, Barbara,
Rubinijeva udova, žena carinika, kći
šoštara, supruga Petra, Grgureva s Griča

* Pjesma napisana za priredbu Stup nasilju nad ženama. Kulturni centar Dubrava, studeni 2016.

Maja Heršak

Vratila sam se

Goecijom silverstarske noći
Skliznula je striga rođena u crnoj košulji
S ognja Belzebubova vjenca
Žedna ljudske krvi
Salomonov ključ udara o zvono tvog tornja
Mramorom odzvanjaju koraci
I tvoje apologetske kosti
Škripe u strahu
Dok zagledan u osušenu crnicu
Pod mojim noktima
Prepopoznaješ Astarotov pečat na mom prstenu
Da, vratila sam se
Ne podižeš pogled
No, Levijatan još sijeва u mom oku
Znaš
Sjećaš li se Albije, kleretiku
Pakosnog ženomrzilačkog pamfleta
Što je siktao iz tvojih ustiju
Dok vatre su gorjele mesom mojih sestara
Da, vratila sam se
Porođena njihovim ohlađenim pepelom
Naspavana na zmijskim grudima
Paklenog čuvara blaga
Donešena njegovim ubojitim dahom
Kao osvetnik srednjovjekovne inkvizicije
Folklorni izvršitelj tvog osobnog maleficiuma
Da ti krv iskovim u zlato
Kojim ću ispisati imena
Devet milijuna njih
U grimorij
Prokletog silvestrova

Dijana Jelčić

Kassandra

To sam ja, Kassandra.
A ovo je moje mjesto pod pepelom.
A ovo je moj štap i trake proročke.
A ovo je moja glava puna sumnje.

Wyslawa Szymborska

Onostrano, beziskustveno,
dolutalo iz budućnosti,
iz praskozorja praznine
usidreno u puninu svijesti.

Misao progoniteljica,
bezriječje dolazećeg,
osjećaj izgubljenosti
zbog nedokazivosti
tinjajućeg čuvstva.

Muk vremena,
uskovitlana tišina,
premosnica ka događanju,
blaženstvo zaborava
izgubljeno u
latentnoj iskri sjećanja.

Kassandra je čula
nečuveno,
nisu joj vjerovali,
nije uspjela
spasiti Troju.

Nad bezdanom sumnje
zvjezdani prah,
vjetar se umirio,
zamrlo je vrijeme,
prostor zgusnuo
u točku nestanka
i nastanka.

Čekam, tišina para uši,
osluškujem dolazeće,
u suzi zgusnuće
nadanja,
iščekujem prasak,
povratak povjerenja
nestalog u davnoj
kiši nad oceanom sna.

Dok vani psi laju

usamljene žene vole
društvene mreže,
tu su boginje
slikaju se obnažene, vole
lajkove i dahtanje zapaljenih
muškaraca
usamljene žene su same kao
trava
leže u ležaljka,ma,
na fotografijama skidaju odjeću
jer je u stvarnosti je nema tko
skinuti
prave se snažne
same sebi važne
tu iza ekrana
a kada ugase računalo,
sve je to premalo
svanut će dan
pa će stavljati novu sliku
priliku
za hranu,
pekmeze, sebe
provokativnih pokreta,
hvaliti se virtualnim
ljubavima,
nesretnima koji za njima
uzdišu,
a same bivaju u praznome
stanu
nanovo će,
u zoru ranu u nebo pogledati,
kavu skuhati,
malo se našminkati
da na fotki bolje izgledaju,
dok vani
psi
laju,
laju,

laju,
pjesmicu o svome kraju

Vradžbina

Vještac tankih brčića
uzima kamen mudrosti
iz marama
stavlja ga u usta
i usisava u utrobu.
Zatim ga potire te drobi
kriveć od bola posivjelo lice.
Kroz zube se prosipa pijesak kao iz sita,
čitavi nanosi pahuljica i sipina.
Ljudi što okružiše vješca ne vjeruju njemu ni nikomu.
Ne mogu vjerovati da se pred njihovim očima
valjaju pustinje koje raznosi vjetar.

Letim u snovima

Letim u snovima nepomična.
tada sam sve što poželim biti
mogu letjeti i pasti
mogu umirati
postati žena rođena u noći.
Nema oseke
nema plime
miruje bonaca u mojim očima
sudaraju se svjetovi magličasti
nepoznati
rušim stvarnost pjesmom disanja
odletjeti ću jednom za toplinom
bezdana
moja utočišta
čistilišta odsanjanog htijenja.

Letim polako
ne budeći stvarnost
nečujno smišljam sreću na oltaru
optočenom voskom
davno sagorelih svijeća
zaželim
fatalne tri želje

Prva
otvaram vrata i ulazim u košmar
labirint je to!
Ej ljudi!!!
Stvaran od prvog puzanja u snu
sasušene suze
zgužvanog lica
drhtanja
samoće,
a mnoštvo poznatih, ltraže izlaz
tijesno je oko mene
sapleli se u klupko iskrenih
putokaza.

Druga
uzimam sve
šta košta
neka košta
jednom se sanja vjerovanje
dajem sve u beskrajnim snovima
i malu dušicu vještice
jedva nađenu
ispod kože
tetovirane zabludama.

Treća
pitanje
gdje nestaju ogledala
razbijena u noćima!
tko ih krade i iznova popravi?
hoću upoznati te ruke
koje sastave odraze svih mojih lica.

Letim ispred sebe
da ne budim letom
iluzije i laži
da ne budim volju
koja zna što hoće.
I ova noć
let moj čeka strpljivo, nježno
u zagrljaj me prima
daje mi sebe. uzima me polako
letjeti moram
treba mi zraka
grlimo se snažno
zaključane tišinom
ispod tankih vjeđa
izgubljena sna..

Muha

Topla kiša udara po limu nadstrešnice.
Tri vesele žene gataju ispod.
Vire u čipkaste šare bijelih šalica.
Sve je pomalo mutno, puno nedocrtanih piktograma.
Jedna imao meteor u obliku lubanje koja juri prema Zemlji.
Nosi svemirske leptire, ogromnih krila sobom.
Ne boji se jer je pokraj crn, kuštrav muškarac.
Kleči u sjeni jutra i nudi zagrljaj.
Stvarno? Čudi se velikim, smeđim očima i
rukom nesvjesno tjera dosadnu muhu.
A nema balske haljine, razočarano upita.
Presuda vrti šalicu, lijevo, desno i nijeće.

Druga ima sjenu letača koji kruži oko njena srca i
baca svjetlo iz prstiju na tri kratka puta što je čekaju.
Nisko, škрто raslinje s bodljikavim lišćem, prijeti.
Pitala je što to znači.
Mora se tri puta nakloniti sjeveru na križanju puteva
pokraj stabla s listolikim zrcalima.

Šala, progovara prva, sve je to samo šala.
Iz treće šalice vire visoke ljestve koje vode
u neslućena prostranstva.
Jedino treba svladati prečke na kojima se
izležavaju opasni reptili.
Bit će je strah hladne kože i šiljatih zubi.
Gleda je transilvanijsko oko.
Ali, mora se baciti u borbu!
Vide ono čega nema. Ili, možda ima?
Onda su tražile simbole strasti.
I to se našlo u tvrdom talogu gorke kave,
kao, nagnuta, gola leđa.
Njihov puckav smijeh je pojačao zvuk
krupnih kapi.
Vrijeme ih je napustilo.

Jedna odlazi ranije niz vijugavu ulicu sa
splasenim pogledom uprtim prema

mračnom, prijetećem nebu.
U glavi nosi lika čuvara.
Druga čeka prijevoz s mekom rukom na srcu i
zagonetnim smiješkom.
Izvadi zrcalo i popravi vlažne uvojke.
Treća ulazi u autobus, prepun ljudi i
helijevih balona.
Smiješi se proročkim pričama dok joj
lebdeći oblici totalno zaklanjaju orošen vidik
kroz velike prozore starog autobusa.
Ne može vidjeti dimnjačara s ljestvama i sajlom,
kao sa starinskih, blagdanskih čestitki.

U sjene ostavljenih šalica, zavukla se buljooka muha
s ljudskim glasom.
Smijala se i poskakivala tankim nožicama
sve do kraja ljetne kiše.

Ostavila je mrtvu pticu pred njena vrata

Studen je sažalno obujmila tužni haiku.
Mrtvu, najmrtviju, najtišu, pepeljastu pticu.
Otkud se stvorila na njenom drvenom pragu,
kao na ogoljelom oltaru napuštene crkve?
Otkud?
Gleda okolo s nelagodom.
Kako će dodirnuti tu malu smrt?
Bira posebnu vrećicu, za vječno gnijezdo.
Stavila bi šljivinu grančicu unutra, ružu, ne!
U otvorenom oku ugleda svoje užasnuto lice.
Zamrznula je jutro na tim mrtvim nožicama.
Da bar ima moći da je vrati nemirnim pticama
koje tužno cvrkuću svom ptičjem Bogu.
Da joj da ime Haiku prije polaganja u srebrnu
vrećicu i prije groba kojeg će iskopati ispod
najbjelje breze?
I tamo joj je bio dom, sigurna je.
Osjeća da joj ta ptica pripada,
poput poruke, znaka.
I, odjednom, zna i od koga.
Zle oči su je donijele.
Gledaju je s pokretnog ekrana sna.
Vidjela je kako kruži oko
njenog doma, kao neutješna lešinarka,
da joj zastraši srce, zgura u bezizlazni kut i
preuzme njen dah, njenu ljubav,
kišni krov nad glavom.
Neće uspjeti jer joj je ptica darovala
svoja eterična krila, divovska neba i
najširu perspektivu.

Ostavila je mrtvu pticu pred njena vrata.
Podmetnula malu, pernatu smrt i
otišla zauvijek.

Žene u crnom

Dok svjetskom paradnom pistom
prolaze šarene vojske, diplomati i manekenke
(odjeveni po posljednjem krik mode),
i dok zrakom struji miris krvi i parfema,
na vama je još uvijek Antigona crnina,
crnina Majke Marije, crnina Anne Frank,
crnina jasenovačkih majki, blajburških majki,
srebreničkih majki...

Vidim vas
kako razgovarate sa silovanim ženama u Trnopolju,
kako kozaračkoj ratnoj siročadi pružate ruke,
stojite pognutih glava pred logorašima iz Omarske.

Vaša crnina, nažalost, svakim danom
još crnja postaje.
A tako bih vas, još za života,
u slavljeničkim haljinama volio vidjeti.

Međutim,
sila i oholost su danas
u sjaju,
a istina je u crnini.

No uskoro će mladi ljudi
govoriti o vremenu
kada na crnoj zemlji
vaša crnina
ljepša bješe od cvijeća.

Otkrivanje vatre

Otkrila sam ti mila moć vatre,
nježni plamićci okom duši poganoj
crnu čud vade.
Probasmo baciti bijele čini
i ostati čiste u okaljanom kotlu,
ali baciše nas okovane u vodu hladnu,
ostadosmo plutati jer smo
preživjeti željesmo.
U nama zbog života vještice su otkrili.

Otkrila si mi majko moć zemlje,
korijen srca njenog sapliće se
oko jezika poganog.
Probasmo probuditi zemlju
protjerati zlo iz zla,
ali staviše nas na vagu,
lagano poletjesmo jer
nebo i slobodu ptica volimo.
U nama zbog slobode vještice su otkrili.

Otkrila sam ti mila moć vode,
virovi joj plahi u dubine svoje
mutne kaljuže ljudske uma uvlače.
Probasmo uzburkati vodu
do najčišće bistrine,
ali zatražiše nas da ponavljamo molitvu,
a mi smo zapjevale
jer Nebesa naše molitve već poznaju.
U nama zbog vjere u vjeri vještice su otkrili

Otkrila si mi majko moć zraka,
prostranstvom u beskraj
šalje riječi prljave.
Probasmo otvoriti prozore
zraku pustiti da odnese otrove,
ali suze naše zaželješe,
nismo proplakale,
suze naše od mržnje vrijede više.

U nama zbog ljubavi vještice su otkrili.

Na lomaču osuđene jer smo drugačije,
mučene jer vjerujemo u svitanje,
vješticama zbog istine prozvane,
u inat mržnji smo preživjele
samo korak prije dolaska inkvizicije.

Lili Koci

Vampiriska sonata

Grle se prokletstva maglovitih odluka.
Jezici lamataju praznovjerjem i ludostima.
Gnjev im se širi prsima i traže krv za potpalu
na lomačama.

Ćutim vampirsku sonatu.

Predamnom vrebaju i gmižu slamnate ruke
Što čekaju priliku da odvedu me dželatima
I žrtvuju svojim patuljastim bogovima
S namontiranim licima frustriranih nevinih anđela.

U vrtlogu drevnih krikova obespravljenih tišina
Zaigrani potpaljuju fantomske vatre
Nakaze komadaju nevina bića
I kupaju ih u krvi pred tvojim vratima.

Tkam i vežem konce nade za nebo
Dok vjetar drijema svoju bol još u utrobi začetu
Uporno slikam riječima izgubljenу nadu
koja se zazidana u nekoj sjeni jedva vuče.

U gledalištu vidim tebe,
dok plameni jezici deru mi kožu i gutaju kosti
Preklinjem usne da govore ti jasno
Krikom te upozoravam:
„Čuvaj se, ti si im slijedeći!“

Suvremena vještica

Prozване smo vješticama
radi zajedničkog druženja,
gdje god se pojavimo
dobru zabavu napravimo.

Od njih sam starija
njima ne smeta-
prva, druga, treća-
do cilja smo sreća.

Govore-dobro prolazite
što niste u Salem gradu,
ne vidimo razlike
što smo u Zagrebu.

Posebni sud i ovdje
nevine osude,
a ratne profiteri
oslobode.

E da sam Tituba
muškarac me zaveo nebi,
na njih bih sama čine bacila.

Umjesto mlijeka-
vino popijem,
iz zavjetnog braka-
sama sam izašla.

Sve oznake Salemske nosim
u novom vremenu živim,
za sve nevine se borim
kao suvremena vještica prkosim.

Prva, druga, treća-
pridružujem se vješticama,
čine ćemo ponovno baciti
I dobro se uz društvo zabaviti.

Mirjana Mrkela

Cjeloživotno obrazovanje

Tri dječaka u gradskom autobusu
vraćaju se iz škole
tri tamnoputa dječaka
tek jedna postarija gospođa
obraća im se ljubazno
ostali putnici su se malo odmakli
da ih slučajno ne dotaknu
iako oni razbacuju samo riječi
novonaučenog jezika
kao da su cvjetni buketi.

Inspiracija - Znamen

kad ju ne očekuješ
iskoči iz žbuna
traži da ju nađeš
kad staneš
otima papir i olovku
rasipa tintu
vuče te za kosu
sapliće se o koljena
čuješ je kako se ceri iz kristalne čaše
klizi niz grlo
nadražuje crijeva
škripi u plućima
tvoj trbuh joj je trampolin
smije se, plače
ponekad i s crkvenog tornja u ponor skače
može biti tužna pa i ružna
prgava i brza
oštra kao sablja što ostavlja znamen
pazi, na obrazima i po tijelu kad ju traže
kažu nečastiva posla.

izjava s Malog placa

pri punoj svijesti i pameti
mi, prolaznici s Malog placa
izjavljujemo:
ova pjesmosljednica
zmijskostudenih očiju
ne prihvaća opću etnopaniku;
ona je nebomanijakalna
zaljubljena u vatrogenije
i užasava ju nemir stihozime
i grobarev grob
gdje vrlo bijeli crvi
održavaju pjevačke probe

prolaznicima s Malog placa
zaista treba vjerovati:
oni tuda prolaze već stoljećima

Fragmenti za Angeronu

ničegznalci
u spokojstvu vrijeđanja
međusobno i sa svima
uz grabežni lavež
pouzdanih suradnika
goropadno i prekasno
propitkuje točionice uma;
dere se euroljubac
dere se picomrzac
dere se pratidušica
i oni vode pseudoispovijedi
za neuke svodnike riječi

zdvojno to sluša
Angerona, božica šutnje
nesretna, bolesna i sama

Istupi i priznaj - vještica sam

Ako Vas to zadovoljava priznat ću krivnju
a vi potražite na mom tijelu vražji pečat
i optužite me, vičite, derite se,
sklopila je pakt s nečastivim
općila je sa sotonom

Ako Vas to zadovoljava proći ću torturu dva puta
a Vi obrijte sve dlake s mog tijela
u sedam dana milosti
skupite dovoljno podvala i ucjena
i krenite u križarski pohod

Ako Vas to zadovoljava bit ću žrtva za pražnjenje Vaših strahota
zamaskirajte se, ušuljajte i posjetite
moje rituale, obrede, vještičja sijela
i budite svjedoci kad u noći punog mjeseca
činim nezamisliva zlodjela

Hajde, skupite se inkvizitori

potrudite se, nudi Vam se unosan posao
krenite u lov modernih vještica
izgradite lomače na tijelu vlastitih požuda
i dovedite me do smaknuća
spalite
a ako ste dovoljno zavodljivi budite i hrabri
i osudite me na crnu smrt
jer u protivnom bih mogla
uplašenom, zlobnom puku prikazati
uživanje u bacanju „zlih čini“.

Dok gledamo tamu

s ekrana prijete neki ljudi
zamaskirani svjetlom reflektora
a iz njih vreba mrak

u našem dvorištu noćas usudio se zapjevati kos
susjed s prvog kata gađao ga zračnicom
i promašio
djevojka iz potkrovlja donijela je jutro na stubište
zelenu irokezu i srebrnu alku u nosnici
ošišati je treba na spavanju
kaže noćni strijelac
boja kose neće ukaljati ljepotu mlade duše
kaže njena majka
a strah joj širi oči i uvlači ramena
popodne se siesta rasprsla kroz prozor
žena iz prizemlja vikala je
da je njeno tijelo samo njeno
čuli su se pucnji šaka, nogu, namještaja
vrisak i pogoci
večer je porodila beživotan fetus
i besvjesno stanje žene
noć će supružniku oduzeti suprugu
na ovaj ili onaj način
očinstvo je već izgubio

s ekrana još uvijek prijete oni isti ljudi
krinka im je svjetlo
iza kojeg čuči neki davni mrak

kos će opet usred noći iz prkosa
zapjevati

Miroslav Tičar

Pusti, samo pusti

Pusti da teče
tako pogled
tako suza
tako korak
ne vuci sa sobom
građevinu pakla
jer u sadašnjosti
nećeš dobiti
građevinsku dozvolu
okupi sve osmjehe
kao prijatelje
i pokloni
vjetru suhi cvijet
zapali vatru
na proplanku sjete
neka u plesu
iskri
zamiriše tvoj torzo
nisu vile zamrsile slijed
samo je došlo vreme
da se toči med.

Rebel Yell (Oni normalni)

Gledam fotografiju iz novina
(crno-bela je, očigledno amaterska)
Potpuno opčinjen,
Gledam i ne mogu da verujem:
Mlada američka pesnikinja
Mala, krhka, metar i žilet tek,
Četrdeset i pet kila žive vage, jedva
Nema šta da je vidiš, ukratko
Praćaka se, bacaka, rita
U rukama trojice američkih pandura
Pod punom ratnom opremom,
Sva iskežena, besna, nesmirena
Gledam i ne mogu da verujem
Sopstvenim očima
(snimak iz '84-te, ne iz 68'-me godine).

Ona peva o onima drugima
O skitnicama i beskućnicima
Prezrenima i odbačenima,
Životom pregaženima
O onima s druge strane
One divlje strane
Kojoj sam i sam nekada pripadao.
Ona peva o slobodi.
Gledam, a i dalje ne mogu da verujem.
Nijednu njenu pesmu još nisam pročitao
Ali, već sada znam:
U jednom njenom stihu
U jednom njenom danu
Ima više bunta
Više nemirenja
Nego u svim mojim pesmama
U čitavom mom životu.
Kada sam video
Kako onako sitna i neugledna
Onako besna i ogorčena
Urla u kandžama zakona
Danima posle toga

Bio sam ubijen u pojam.
Ta me je fotografija dotukla.
Gledam, takođe, i one koji nisu odustali
Moje vajne prijatelje
One retke preživjele
One koji su istrajali u toj pobuni
(Besomučno smo se nekada opijali),
I šta je od njih preostalo,
I ne sviđa mi se ono što vidim
Ni malo mi se ne sviđa:
Oronuli, ispijeni
Poluludi od alkohola
Žive olupine
(" Video sam najbolje umove svoje generacije
poludele..." – što bi Ginsberg rekao
u čuvenoj pesmi).
Ja sam se bunio
Ponešto nemušto, istina
Možda nespretno i neuspešno
(sve mi to danas deluje patetično
pomalo smešno i gotovo žalosno)
Ali sam se bunio.
A onda sam odustao
(barem od te vrste pobune.)
A to mi se još manje sviđa.

Posmatram Prijatelja,
Čoveka koji je nekada
Za našeg zajedničkog klošarenja
Imao običaj da kaže
O onima drugima, o onima koji su tada
Nama bili s druge strane:
"Možete samo da nas mrzite!"
Neprekidno je to ponavljao.
Bili smo ratnici slobode, «kraljevi ponedeljka»
Delili isto nebo, iste snove
Ono nebo – vezano žicom
One snove – koje smo jeli umesto hleba
(što reče neko drugi, u jednoj drugoj pesmi).
Sada, četiri, pet godina kasnije
Obojica već oženjeni
Dolazi kod mene sa celom porodicom.
Sedimo u kuhinji i razgovaramo

Čujem kako mu dete, ne baš tako malo
Urla sumanuto
I ruši viseće elemente po kući
Naše supruge pokušavaju
Da ga smire, bezupečno.

Sa setom gorkom dok se smeši
Njegovo sećanje ponavlja pitanje:
"Hoćemo li li ikada biti kao ostali?
Hoćemo li ikada biti normalni!?"

Normalni! Ti normalni
Oni su početak i kraj svega
Početak kraja
Oni su – kal ove civilizacije
Smrad koji se proširio
I nadvladao svuda
Zavladao svima
Oni su – civilizacija sama.
Ti normalni – oni su iznedrili Hitlera
Oplakivali Staljina
Pljeskali na montiranim procesima
Klicali dok se presuđivalo vešticama.
To su radili nekada
I još uvek to rade.
Ti normalni, oni su bili naši najljući neprijatelji.

“E, pa sada smo konačno normalni!”

Jetko odgovaram, i sam sam nervozan
A dete i dalje histerično ciči u daljini,

„I, da li smo stoga sretniji ?!?”

1988.

Sezona lova

Lovokradice napinju puške i
svoj bijes velikih naroda
otiru o pognuta leđa stranaca
Prokrvarilo je sve ono što ne može prokvariti
Lovci dobivaju perfektna nova zubala i
ujedaju s dobro nauljenom protetikom
Trbuhozborci odašilju riječi
svinute u struku
Fino pogađaju u samo mišićasto dno jezika
Srida je uvijek usred sride
To znaju svi oni nenaši i oni njihovi
Vuku se povorke izbjeglica kao dosadne
poplave nema brana da ih zaustave nema
straha da ga ne zaobiđu
S obje strane žice vojnici i stražari pokretna administracija
Naporni činovnici iz klasične kafkijanske lektire
Kontinenti se sele plivaju u teritorijalnim i
netolerantnim vodama
Mrtvaci su domaće životinje
samo što su napuhnuti i neživi
Evropa vrišti i protestira
Azija je ispljunula
mater svojih prvih civilizacija
njen višestoljetni rat nema kraja
ništa ne može zaustaviti krvoprolića sviju vrsta
Sve je zapravo u pametnim telefonima
I ratovi i teroristi i oružja i nuklearne zablude
I bjegunci i progranici i opustošene zemlje i ratna stradannja
Velika braća trljaju ruke ruke od golemih količina novopristiglih zaliha
Bitcoina i ukradenog crnotekućeg zlata

Raskršće

Kako proći raskršćem a
da te ne zaboli
njegova nejasna smjer
Pješak sam životna pješadija
Usporavam kad bih morala ubrzati
Igram se »Titanika« na »zebri«
Izazivam slobodan prolaz
U rudnicima iznosim na svjetlo
britko sklopive fosile
Na ljekarničkim vagama
krivotvorim ravnotežu
Ono što bi moralo biti teže sad je
umanjeno
Pukotine me njeguju kao da sam
propupali govor
neveselog zaborava

Hidra

Razvucimo ulicu preko
cijelog dana
Neobavezno iscrtajmo
prpošnu glavu Posejdona sa slijepim
očima lijepo provučenim
trgom kroz ušicu neposlušne igle

Dodajmo de Chiricove utegnute
kuće u kojima djeca šćućurena u
kutu poput kućnog duha prebira
po tipkovnici zaostalog vjetra
starog vještichjeg graha
pametno razbacanog
po filmskoj sekvenci
nezaboravnog
Ne okreći se sine

A da smo ljudi

Samoću smo ispijali do kasnih sati
Jutrima ustajali razbarušeni i sneni

I kad bi bar netko, kad bi...
Kap starog, male nam, drage stvari da vrati
A opet bi bili tako isti
grješni, sami i razodjeveni

Glase se fanfare, brecaju zvona – uzalud
I dalje doziva glas iz groba

Bili smo – jesmo – i sad smo
A da smo ljudi, a da smo

PROGRAMI

Radionica tijelo riječi: vještice-coprnice

Sedma po redu radionica Tijelo Riječi (projekt traje od 2015. godine), voditeljica Neve Lukić i Josipe Bubaš, održala se u prostorijama Hrvatskog društva pisaca (vila Arko), Basaričekova 24. Sve radionice Tijelo Riječi isključivo se bave odnosom teksta i pokreta, a ovaj put radionica je bila posvećena književnom žanru bajke. Sveukupno je održano šest termina- 6., 7., 9., 13., 14. i 15.11.2018. godine, od 18:00 do 22:00 sata. Održana su sveukupno 24 sata radionice umjesto predviđenih 20. Radionica je bila koncipirana na način da su termini 6. i 7. studeni bili posvećeni isključivo pisanoj riječi, termini 9. i 13. studeni i dalje su se bavili pisanom riječju, no polagano uključujući i pokret, dok su se zadnja dva termina fokusirala isključivo na pokret. Iako je radionica zamišljena kao jedna jedinstvena radionica, bila je otvorena i za povremene dolaske tako da je broj polaznica varirao iz dana u dan, a svim terminima prisustvovala su dvije polaznice.

Termini 6. i 7. studenog donijeli su tematiku tzv. „autohtone“ bajke, nastale narodnom predajom i umjetne bajke koja je književni žanr. Čitale su se neke autohtone bajke i pokušali smo napisati bajku po uzoru na njih. Naredni dan bavili smo se pitanjem jezika, čitali smo određene hrvatske bajke te neke umjetne bajke, a sve su se na neki način bavile jezikom iz različitih aspekata (metaforičkih, lingvističkih). Nastojali smo napisati bajku čiji bi se glavni korijen nastanka ili nalazio u jeziku samom ili bi bajka na neki način trebala promišljati jezik. Treći dan radionice, 9.11., posvetili smo tzv. „terenskoj nastavi“ koja se odvijala na području Tuškanca i Gornjega grada.

Na različitim povijesnim mjestima: mjesto Zvedišće na Tuškancu gdje su se nekad spaljivale vještice i na nekim glavnim turističkim lokacijama Gornjega grada poput Kamenitih vrata, Krvavog mosta i ispred Kule Lotrščak, čitali smo različite legende o samome gradu. Cilj je bio napisati vlastitu legendu čije je izvorište bilo u pročitanim legendima i u doživljaju samoga prostora Gornjega grada, što je dodatno potaknulo kreativni proces. U utorak 13.11. postepeno smo počeli uvoditi i pokret. Kroz vježbe opuštanja, rad s glasom i improvizacije pokretom istraživali smo prostor i koristili osjetila, poput dodira, pogleda, zvuka kako bismo sve te podražaje u konačnici koristili kao poticaj za imaginaciju.

Na kraju dana polaznicama je rečeno da napišu novu verziju iste bajke, odnosno da nadopune staru verziju, promatrajući kako im je tjelesno iskustvo promijenilo /ili nije promijenilo stvaralačku imaginaciju. Druga dva dana (14. i 15.11.) produbljivali smo rad s glasom i imaginacijom, pri čemu je bilo vidljivo koliko je svakim danom polaznicama bilo lakše sve dublje ulaziti u proces. Cilj je bio čim više osjetiti na koji način datosti i mogućnosti tijela, osjetila i pokreta mogu potaknuti necenzuriranu, direktnu imaginaciju koja se iz trenutka u trenutak gradi, mijenja te razgrađuje dok polaznice prate, osluškiju i koriste taj iznenađujući tijek koji mogu koristiti za različite kreativne procese.

Otvaranje različitih perspektiva putem povezivanja dva različita kreativna procesa - pisanja i pokreta, što je potka koncepta radionice Tijelo riječi, pružilo je polaznicama radionice uvide u drugačije mogućnosti ulaza u kreativni proces, kao i njegove nadogradnje, te je u tom smislu svrha radionice ispunjena. Iznimno, ovoga puta rezultat radionice nije bila prezentacija rada uživo pred publikom, budući da smo, s obzirom na kontekst institucije Hrvatskog društva pisaca odlučile da kao rezultat procesa nastaju tekstovi na zadane teme, od kojih su neki potom "provučeni" kroz tjelesno iskustvo te vraćeni u tekst. U tom smo procesu promatrale kako iskustvena, tjelesna imaginacija doprinosi tekstu. Nastale bajke mogu se pročitati na web stranici Hrvatskog društva pisaca. a na kojem se nalaze i fotografije nastale tijekom radionice (fotografi: Ksenija Španec i Tomislav Veić).

Ovaj put je finalna prezentacija radionice izvedena u digitalnom obliku. Također, unutar radionice došlo je i do kreativne razmjene između polaznika radionice u HDP-u, te polaznika radionice Umjetnost i kultura 54+ iz Doma za starije i nemoćne, Medveščak. U domu Medveščak čitali su se radovi polaznika iz HDP-a i obratno, te će neki radovi iz doma biti objavljeni i na web stranici HDP-a.

Josipa Bubaš /Neva Lukić

BIOGRAFIJE AUTORA

Jasna Babić (1957-2017). U novinarstvu XX. stoljeća, ostat će zabilježeni njezini tekstovi u ondašnjem omladinskom tjedniku Polet, posebno reportaže, kasnije i vrsni

istraživački tekstovi, po kojima postaje poznata. Vrsnoća i strast kojom je prepoznavala naloge vremena i ispisivala važne tekstove krajem turbulentnih osamdesetih ključna su odrednica njezina novinarstva. Sredinom osamdesetih zapažena je njezina serija reportaža, objavljivana u Poletu, s putovanja autostopom od "Triglava do Gevgelije", danas gotovo zaboravljeni žanr, u kojemu je ispisivala dojmove i slike Jugoslavije i početke rastakanja jednoga sustava. Za vrijeme rata radila je kao ratna reporterka, da bi se nakon toga posvetila istraživanju afere koje su devedesetih potresale Hrvatsku. Istim će reporterskim stilom u Večernjem listu 2005. godine zabilježiti način na koji je, nasuprot pomodnih restorana, jedna obična zalogajnica „u podrumskom polumraku“ sačuvala znakovitu društvenu i ritualnu funkciju bivajući dnevni boravak za susjedstvo, ali i glamur. Sudjelovala je u samim počecima magazina Globus, a zasluge ima i za proboj Nacionala, lista kojemu je jedan od osnivača. Uz dojmljive reportaže otkriva brojne afere, primjerice, prva je pisala o Fimi mediji, dobila je nagradu HND-a za istraživačko novinarstvo „Marija Jurić Zagorka“ za niz tekstova godine 1996. godine o prisluškivanju novinara, sindikalnih lidera i oporbenih političara. U uvodniku HRT-ove emisije Nedjeljom u 2, emitirane 2. siječnja 2011., novinarka Đurđica Čočić opisala ju je kao „jednu od rijetkih iz novinarske sorte koja je cijeli svoj radni vijek posvetila otkrivanju afere, raskrinkavanju kriminalaca, pisala o mafiji, ubojstvima, ratnim zločinima, ali i političkim manevrima od Tuđmana do Ive Sanadera“, a novinar Ladislav Tomićić za isti je uvodnik rekao da je Jasna Babić „jedna od deset posto hrvatskih novinara koji još uvijek mogu hodati uzdignute glave“. U istoj emisiji, Jasna kaže i ovo: „Ja nisam čak sigurna da je moja neprilagođenost dobra. Nikome je ne bih preporučila. To je pitanje samo izbora, to nije pitanje morala. To je pitanje slobode, ali sloboda jako puno košta. Slobodu nam nitko neće dati. Novinari imaju onoliko slobode koliko su je sami napravili.“ Početkom 2013. godine protiv nje je primijenjena mjera „osiguranja dolaska na sudsku raspravu“ zakazana po privatnoj tužbi iz 2009. godine te je pritvorena u Remetincu, za što će po izlasku kazati da je tamo vidjela „pravu sliku pravosuđa“. Valja zabilježiti snažnu solidarnost novinara i HND-a koji su zatražili njezino puštanje na slobodu, ali istodobno postaje vidljivo u kojoj se mjeri novinar-autor nalazi na brisanom prostoru, poput i drugih sličnih tužbi za klevetu, čak i kada je riječ o iznošenju neupitnih činjenica. Njezine dvije knjige, „Zagrebačka mafija“ i „Urota Blaškić“ dosežu širi kontekst umrežavanja podzemlja, kriminalaca i predstavnika državnih institucija, obavještajnih službi i pravosuđa, sve do vremena, kada se malo tko to usudio izreći, lansiranja sintagme „zločinačka organizacija“ kojom je 2000. godine označila Hrvatsku demokratsku zajednicu. Jasna Babić, je tvrdnju da se malo što promijenilo, osnažila ovako: „Malo sam čeprkala po povijesti na svojim policama. U jednoj zbirci originalnih dokumenta iz 18. stoljeća stoji da je prvi proračun današnje Hrvatske načinjen 1729. U startu je upisan manjak, jer su "redovi i staleži" gradili prvu verziju današnje sabornice. Imali su samo 1.000, a zdanje je koštalo 25.000 forinti. Zasjevši pod krov impresivnoga imena "kraljevska kuća" dakako da su do grla ostali zaduženi, sve zaduženiji u nastupajućim decenijama i naraštajima. Povijest je, doista, učiteljica života.“ (Bosiljko Domazet)

Barbara Baždarić rođena je 1973. godine u Puli. Diplomirala je engleski i talijanski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Ljubav prema poeziji osjetila je još za vrijeme boravka u Londonu gdje je pohađala tečajeve kreativnog pisanja. Trenutno radi kao profesor engleskog i talijanskog jezika u Srednjoj školi Jastrebarsko. 2014 godine je dobila nagradu za projekt „GESTA“ koja je proglašena najboljim projektom u Hrvatskoj u kategoriji kreativni i inovativni edukacijski program na Danu kreativnosti i inovativnosti .

Božo Bojić, Zagreb 1970 - tih, od školskih je dana fasciniran književnošću, osobito snagom kratke priče. Intenzivno prati cjelokupnu hrvatsku izdavačku scenu duže od dva desetljeća. Spektar njegovih interesa teško je čvrsto definirati: duže vrijeme krstarilo je prirodoslovno/tehničkim dijelom zagrebačkog sveučilišta, a na semiotiku, postkolonijalnu, teoriju recepcije, odvjetke feminizma i Lakanovu psihoanalizu uglavnom je usmjeren pažljivim proučavanjem "Zareza", "Feral tribjuna" i "Quoruma", čiji nestanak ga je pomalo i motivirao da barem djelomično ispuni nastali vakuum. Prvu lovu od pisanja zaradio je pišući roditeljima iz vojske, a nakon toga za nagrađeni rad Ferićeve radionice i tako je to krenulo. Danas je dokoni bogataš i piše samo za urednike koji rade iz ljubavi prema pisanoj riječi. Za razliku od poznate mantre „obični ljudi u neobičnim situacijama“, zanimljiviji mu se čini pristup - neobični ljudi u običnim situacijama. Smatra da je razvidnost bolja pri opisu ekstrema. Voli kombinirati visoki intelektualizam s uličnim diskursom. Kao što možda naslućujete, vjeruje da je njegov pristup psihonautu u galimatijasu društvene stihije prožet humorom.

Romano Bolković poznati je novinar koji je proširio medijske prostore kada je još devedesetih u svoj televizijski šou 2u9 uveo izravni telefon za pitanja gledatelja. Novinarstvom se prvi put počeo baviti u srednjoj školi. Njegova je Križanićeva gimnazija njegovala tradiciju školskih novina. Radio je u Studentskom listu kao filmski, likovni i književni kritičar, a 80-ih je dogurao i do urednika kulture. Prvi tekst koji je odnio u Polet bio je o transcendentnoj meditaciji. Završio je studije na Filozofskom fakultetu, a prosječna ocjena na filozofiji bila mu je čista petica. Od 2010. godine zbog porodičnih prilika živi u Berlinu i Zagrebu, no ipak gotovo svakodnevno objavljuje tekstove u medijima.

Tamara Čapelj rođena je 1969. godine u Novom Sadu, po zanimanju je profesorica južnoslavenskih književnosti i južnoslavenskih jezika. Objavila je zbirke poezije Venerina orbita (2015.) i Željezna (2018.), zbirku pripovjedaka Nevidljivi tragovi (2017.), te je koautorica stručne knjige iz oblasti lingvistike Priručnik pojmova i izraza najčešće korištenih u jeziku pravnih propisa institucija BiH (2013.). Uvrštena je u antologije i zbornike suvremene poezije u Crnoj Gori, Makedoniji i Srbiji. Dvije godine bila je jedna od urednica riječkog časopisa Književnost uživo i jedna je od četiri izabrana pjesnika na čije je stihove 2016. izveden poetsko-kazališni performans

Sirija u Rijeci i drugim dalmatinskim gradovima. Suautorica je i izvođač muzičko-poetskog performansa Lica iz svemira iz kategorije poetskog teatra, te koscenaristica dva dječja festivala Lino fest u Sarajevu. Sudjelovala je na više međunarodnih književnih festivala u Hrvatskoj, Srbiji, Sloveniji i u BiH. Poezija joj je prevedena na španjolski, engleski, poljski, slovenski i talijanski jezik. Članica je beogradskog Zisovog boemskog kruga, Saveza antifašista BiH i jedna od osnivača Udruženja umjetnika Planet Poezija iz Sarajeva, u okviru kojeg koordinira aktivnosti i moderira programe, te organizira značajnije projekte kao što su: Poetski doček Nove godine, Admiralska poetska gerila, Um na drum, Neretvanske vedrine, Pjesničkom rječju: Stop nasilju nad ženama i Međunarodni festival 4 godišnja doba književnosti (Sarajevo, BiH). Uređuje publikaciju Planet Poezija - Almanah. Diše i piše u Sarajevu.

Ružica Kišur-Črlenec rođena je 1974. godine u Varaždinu. Srednju školu završila je u Varaždinu. Redovna članica žirija kulturne manifestacije KAJkavski vikend v Marofu, Glavna tajnica Udruženja romskih književnika, potpredsjednica međunarodnog Indo-romskog kulturnog centra, predsjednica Udruge za književnost i kulturu Humšćak, Breznički Hum, dobitnica književne nagrade "Dušan Mitić" za najljepšu ljubavnu pjesmu 2017. godine po izboru Književnog kluba Dušan Mitić. Institut za romološke studije 2017. godine dodijelio joj je književnu nagradu „Branislava Wajs Papuša“ za književno stvaralaštvo i knjigu godine na 62. Međunarodnom sajmu u Beogradu, koja nosi naslov „Legende i mitske priče iz Brezničkog Huma“. Urednica je IK „Rrom produkcija“, Beograd i do sad je uredila preko 70 naslova i pet međunarodnih antologija. Sudjelovala na brojnim manifestacijama i festivalima. Živi i stvara u Zagrebu. Bibliografija: Otprti obluk, 2016. (nakladnik Općina Breznički Hum), Treptaj duše, 2017., Legende i mitske priče iz Brezničkog Huma, 2017. (nakladnik IK Rrom produkcija), Kletva, 2017. (nakladnik IK Rrom produkcija), Koautorica knjige kratkih priča "Nedovršeni razgovori književnika 2", 2017., Priče iz Lonie, 2018. (nakladnik IK Rrom produkcija).

Anka Dorić, dr. med. spec. transf. med., predstojnica Odjela za transfuzijsku medicinu, u Imunološkom zavodu, stručna suradnica savjetovališta Poliklinike Virogena Plus, stručna suradnica ECCA-e, Europske udruge za rak vrata maternice i predsjednica Nacionalne udruge za planiranje obitelji, spolno i reproduktivno zdravlje i prava "Plan A". Rođena je Virovitičanka, a od 1982. godine živi i radi u Zagrebu. Nakon obavljenog liječničkog staža u KB 'Sestre milosrdnice' od siječnja 1994. do kraja veljače 2004. radila u Medicinskom centru i Općoj bolnici Virovitica kao liječnik opće medicine, voditelj zdravstvene stanice na selu, liječnik u Stanici za hitnu medicinsku pomoć i liječnik - transfuziolog na Odjelu za transfuzijsku medicinu. Od ožujka 2004. godine do kolovoza 2007. radila na mjestu voditeljice laboratorijske dijagnostike i Savjetovališta za spolno prenosive bolesti, u Poliklinici VirogenaPlus, za infektologiju, dermatovenerologiju i citologiju, u Zagrebu, a danas

obnaša dužnost predstojnice na Odjelu za transfuzijsku medicinu u Imunološkom zavodu, d.d., Zagreb. Članica je više strukovnih društava Hrvatskog liječničkog zbora. Osim medicine, čitav se život bavi novinarstvom, te je zadnjih dvadesetak godina objavila više od stotinu stručnih i popularno znanstvenih članaka u zdravstvenim i stručnim časopisima, te popularnoj (tjednoj, mjesečnoj i dnevnoj štampi, od Vite, Doktora u kući, Vašeg zdravlja, Zdravih vijesti, Jutarnjem, Večernjem listu i drugdje. Zajedno s književnicom Julijanom Matanović koautorica je zabavno-edukativnog romana za tinejdžersku populaciju "One misle da smo male", koji je dobitnik 4 prestižne nagrade: "Anto Gardaš" za najbolje književno djelo za djecu i mlade u 2010. godini, koju dodjeljuje Hrvatsko društvo književnika, nagradu *Mali princ*, za najbolju knjigu za mlade u regiji, za 4 zemlje (BiH, Srbija, Crna Gora i Hrvatska), hrvatsku knjižnu nagradu *Kiklop* u kategoriji Knjiga godine za djecu i mladež 2011.godine i nagradu *Biser mudrosti*, Europske udruge za rak vrata maternice, koja se dodjeljuje pojedincima i institucijama u Europi za njihove aktivnosti u prevenciji ove opake bolesti. Doktorica Dorić radila je neposredno nakon domovinskog rata i kao v.d. direktora Informativnog Centra Virovitica, te još u vrijeme srednjoškolskog obrazovanja kao spikerica Radio postaje Virovitica, gdje je ispekla zanat radijskog spikera-novinara koji je dogradila u 15-ak godina rada na Radio Velikoj Gorici. Danas uglavnom piše i predaje popularna stručno-znanstvena predavanja i članke iz medicine, osobito imunologije, molekularne medicine, infektologije i venerologije, a u slobodno se vrijeme bavi i transakcijskom psihoanalizom i komunikologijom.

Neven Dužević (21.01.1965),Zagreb. Pjesnik i kantautor, zastupljen u mnogobrojnim skupnim zbirkama poezije kao i sa četiri samostalne zbirke. Kao kantautor uglazbio je brojne velikane Hrvatske poezije (Ujević, Cesarić, Pupačić, Kaštelan), kao i mnogobrojne moderne pjesnike, najčešće u različitim rock aranžmanima.

Dušan Gačić rođen je u Zagrebu 1958., gdje je i Diplomirao na Akademiji likovnih umjetnosti. Član je HDLUa. Bavi se stripom, ilustracijom, animiranim filmom, fotografijom i piše... Izlagao je u zemlji i inozemstvu, a za svoj rad je nekoliko puta i nagrađivan.Osnivač je multimedijalne strip grupe "Divlje oko", pokretač fanzina, časopisa i webzina "Flit".

Belma Glibić rođena je 22. decembra 1971. godine u Sarajevu, gdje se formalno obrazovala, ali još uvijek uči o životu. Njene pjesme zastupljene su u zbornicima objavljenim u humanitarne svrhe: Zagrlj život (2014.), Tolerancijom umjetnosti kroz kulturu (2014.) i Suncokretaljka (2015.) u izdanju Udruženja balkanskih umjetnika (Association of Balkan Artists Subotica); Srce za Minelu (2016.) u izdanju Fondacije "Minelino srce" ,u zborniku "Čokot kod Oberona "(2018) Također, pjesme su joj objavljene u godišnjacima Planet Poezije Almanah I, II, III i IV. Učestvovala na književnom festivalu " 4 godišnja doba – Ljeto i Zelina ". Objavila je zbirku poezije Kobaltno sunce (Planet Poezija, 2018). Još uvijek bitise u Sarajevu i polako radi

pripremu za drugu zbirku poezije.

Marijan Grakalić. Rođen 1957. godine u Požegi, u obitelji pjesnika i novinara, oca – također Marijana Grakalića, a odrasta u Puli, Samoboru i Zagrebu. Danas živi u Blaževdolu. Godinama je radio kao novinar i pisac. 2013. Utemeljio je Gornjogradski književni festival koji se od 2013. godine redovito nastavlja jednom godišnje. Pisao u "Poletu" i svim značajnim novinama osamdesetih i devedesetih, bio je glavni urednik i direktor nekoliko izdavačkih kuća. 2015. nagrađen je za romana "Bivši čovjek" kao jedan od najboljih u toj godini. Glavni je urednik nezavisnog portala "Radio Gornji Grad", regionalnog časopisa za književnost i kulturu u prijelomu epohe Kulturne mreže Jugoistočne Evrope u kojem pišu i govore svi najznačajniji pisci i novinari regije. Vidi: <https://radiogornjigrad.wordpress.com/>). Knjige: "Ljubljanski proces" (Emonica: Ljubljana, 1988); "Gospa iz Međugorja" (Vjesnik: Zagreb, 1989); "Nesretna fortuna" (AŠ Delo: Beograd, 1989); "Domovinski rat – interwiewi" (Azur: Zagreb, 1993); "Duhovnosti novog doba" (Reta: Zagreb, 1995); "U pandžama pohotnog zmaja", roman (Venerus: Rijeka, 2011); "Arkadijski brevijar", novele (Hipontika: Zagreb 2011), "Zagreb – Intimna sanjarica", priče (Naklada Antibarbarus, Zagreb 2013.), "Pjesme od formata", Semafora, Zagreb, 2014., "Bivši čovjek – roman u fragmentu", Semafora, Zagreb 2015., "Neskončno" (Izbor poezije na slovenskom), Društvo umjerenog napretka, Koper 2015. Član je Hrvatskog društva pisaca i Zajednice umjetnika Hrvatske.

Maja Heršak rođena je 1980. godine u Zagrebu. Završila je floral desing and menagment u Accademia professionale d'arte floreale di Marco Mazza 2007. godine u Bresci, a trenutno uči hebrejski jezik na Biblijskom institutu u Zagrebu te je već 18. godina vlasnica poduzeća Cvijet Benjamin. 2017. izdaje bajkovitu priču za djecu "Dijete sreće", a godinu dana kasnije i prvu samostalnu zbirku poezije " Ožiljci", nagrađenu poveljom za najbolju tiskanu zbirku u sezoni

Dijana Jelčić rođena je Rođena 06. 10. 1949 u Sarajevu. Osnovnu školu pohađala u Koprivnici, gimnaziju u Zadru i Koprivnici. Studij fizioterapije diplomirala u Zagrebu, Kineziterapije u Zürichu. Od 1974. do 2012. živjela je i radila u Švicarskoj. 1984 otvorila je privatnu ordinaciju za kineziterapiju. 1988 se udala za divnog hercegovca... Danas žive u Zagrebu. "Pričali su mi o prozi rođenja, a ja sam već tada sanjala plave daljine. Sudbina mi je bila naklonjena, doživjela sam ih i slijevala u pjesme . To još uvijek činim. Povratkom u Zagreb postala sam član kluba Kultura snova i poezije." Zbirke: „Osamnaest crvenih ruža" Zagreb, 1986., „Odakle dolazi ljepota“ Zagreb, 1987., „Umijeće svakodnevnog pokreta“ Zagreb, 2006, (stručna knjiga), „Mostovi pod kojima se budim“ Zagreb, 2014., „Nestvarno stvarni“ Zagreb, 2014., Zajednička poetska drama Laura i Hanna Klapka „Ako sutra nikad ne dođe“ Zagreb, 2015..

Ksenija Kancijan. Rođena sam u maloj Štrigovi (blizu Čakovca, Hrvatska) jedne

davne godine prošloga tisućljeća (30.4.1958,g),u učiteljskom stanu pa je normalno da sam postala profesorica (roditelji prosvjetari). Kao beba od 2 mjeseca "dopuzala" sam u Varaždin(moji me donijeli)gdje sam završila osnovnu školu i gimnaziju,a Filozofski fakultet u Zagrebu gdje i danas živim. Do sada sam sudionik u 16 zajedničkih (međunarodnih)zbirki i izdala 3 samostalne:"Nesavršenošću tkana"2012.g., "Poneblje jedne pjesme"2013.g. i "Mi nismo ptice"2015.g.. Uskoro mi izlazi prvi romančić za djecu i odrasle"Cvijet i leptir"a do kraja godine 4 zbirka poezije"Dječaku koji se sa zmajevima igra".

Dražen Katunarić (1954., Zagreb). Pjesnik, prozaik, esejist. Završio je filozofiju na Sveučilištu humanističkih znanosti u Strasbourgu. Glavni je urednik časopisa *Europski glasnik* i nakladničke kuće *Litteris* . Objavljene knjige: *Poezija: Mramorni Bakho*, Mladost, Zagreb 1983., *Pjeskolovka*, Zbirka Biškupić, Zagreb 1985., *Himba / Imposture* , Zbirka Biškupić, Zagreb 1987., *Pučina*, Naprijed, Zagreb 1988., *Psalmi* , Zbirka Biškupić, Zagreb 1990., *Strmi glas*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb 1991., *Nebo/Zemlja*, Durieux, Zagreb 1993. *Pjesan o Stjepanu*, Perun, Zagreb 1995., *Lijepak za slavu*, Matica Hrvatska, Zagreb 1998., *Načitano srce*, Ceres, Zagreb 1999., *Parabola*, Jutro poezije, Zagreb 2001., *Lira/Delirij*, Litteris, Zagreb, 2006., *Kronos*, Litteris, 2011., *Jednoga dana bila je noć*, Stajergraf, Zagreb 2015., *Znak u sjeni*, Hrvatsko društvo pisaca, Zagreb 2017.,*Eseji i proza: Kuća dekadencije*, esej, Naklada MD, Zagreb 1992., *Crkva, ulica, zoološki vrt*, putopisi, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb 1994., *Povratak Barbarogenija*, esej, Belus, Zagreb 1995., *Priča o špilji*, esej, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb 1998., *Kobne slike*, roman, Konzor, Zagreb 2002., *Tigrova mast i druge priče*, vl. naklada, Zagreb 2005., *Prosjakinja*, roman, Leykam international, roman, Zagreb, 2009. *Infernet i drugi tekstovi*, esej, Litteris, Zagreb, 2010., *Smiješak Padra Pija*, Hena com, roman, Zagreb, 2017.. Preveden na engleski, francuski, španjolski, slovenski, bugarski, rumunjski, korzički, njemački, talijanski na stranicama časopisa i u zasebnim knjigama. Izdanja na stranim jezicima: *Ecclesia invisibilis*, Orient-Occident, Bukurešt 2001., *Isolomania*, Albiana, Ajaccio, 2004., *Cherries*, Blue Aster Press, N.Y., 2004., *Diocletian's Palace*, Hrvatski centar PEN-a, Zagreb-Split 2006., *Kthimi i Barbrogjenive*, Ditet e Naimit, Tetovo 2007., *Ciel/Terre, l'Arbre à paroles*, Amiens, 2008., *Le baume du tigre*, M.E.O. Editions, Bruxelles, 2009., *Die Bettlerin*, Leykam, Graz, 2009., *La mendiante*, M.E.O. Editions, Bruxelles, 2012., *Cer/Pămînt*, Cronedit, Iași , 2016., *Poem efemer*, Cronedit, Iași 2016., *La maison du déclin*, M.E.O. Editions, Bruxelles, 2017., *Cronos*, Buenos Aires, 2017.. Dobitnik je Brankove nagrade za najbolju prvu knjigu poezije u Jugoslaviji (1984), Nagrade Tin Ujević za najbolju pjesničku knjigu (1994), Nagrade Matice Hrvatske (1998), Nagrade Europski krug za književni doprinos europskim vrijednostima (1998), Međunarodne nagrade Menada za specifičnu vrijednost poezije (Makedonija 2003), nagrade Steiermaerkische Sparkasse 2009 za roman *Prosjakinja/ Die Bettlerin* te nagrade Balkanica Rumunjskog društva pisaca za doprinos poeziji. Dodijeljen mu je red Viteza umjetnosti i književnosti francuskog Ministarstva kulture. (1999.). Dobitnik je

reda "Danice" za doprinos hrvatskoj kulturi.

Bernarda Kermend (rođ. Kovačević) dipl ekonomije. Rođena je između Drave i Bilogore u kolijevci grada Virovitice 27. siječnja 27. godine 1965. Puzati, ustati i hodati, naučila sam u svojoj Virki, učeći srednju u podravskom kraju. Diplomirala sam ekonomiju uz rađanje i odrastanje dvoje mangupčića, kćeri Kristine i sina Filipa. Privatnik sam već 17 godina, da bih sada bila u poslu kuja sebi i maćeha tijelu, ali mi je zato um preuzela mašta, srce stih, pa dušom pišem. U boli, radosti, neizvjesnosti, kroz smrti razne, razvod i samoću, od male djevojčice do odrasle žene, nadolaze mi riječi koje pišem, jer moram disati. Stalno dišem u Virovitici, gdje i dalje živim.

Ivanka Blaževć Kiš. piše i izrađuje nakit i slike od žice. Rođena 1. 4. 1960. u Miklešu. Studirala na Filozofskom fakultetu u Zagrebu /lingvistika, fonetika, bibliotekarstvo/ Ilustrirala knjigu Silvije Šesto, Jučerdanasputa, kaobajke/2013./, objavila slikovnicu "Brzi Teo i spora Naya" /Semafora, 2014./, roman za djecu "Mrak, Danči i Mark" /Semafora, 2016./ te zbirku pjesama za odrasle, "Moja žena piše dobre stihove" /Semafora, 2018./. Imala je petnaest samostalnih izložbi /nakit, slike/ pod nazivom Bajkovita žica, te nekoliko zajedničkih sa sinom i suprugom pod nazivom "Kiš Kiš Kiš". Pjesme su joj objavljene u nekoliko književnih časopisa i zbornika.

Enes Kišević pjesnik i dramski umjetnik rođen je prvog svibnja 1947. god. U Bosanskoj Krupi. Osnovnu školu i gimnaziju završio u Ključu, dok je glumačku karijeru započeo je u Narodnom pozorištu Bosanske krajine u Banjoj Luci. U Zagreb je diplomirao na Akademiji dramskih umjetnosti. U svojoj glumačkoj karijeri igrao je u predstavama najpoznatijih režisera, najviše na Dubrovačkim ljetnjim igrama i u zagrebačkom teatru ITD. Član je HDP-a, HDDU-a i DHHP-a. Igrao je u više kazališnih, filmskih i televizijskih drama. Pjesme su mu prevedene na engleski, arapski, njemački, slovenski, italijanski, turski i mađarski. Živi i radi u Zagrebu kao profesionalni glumac i književnik. Između ostalog napisao je sljedeće važne poetske zbirke: Mladić nosi svoje prve pjesme na ogled (1976.), Sve mirim te svijete (1976.), I ništa te kao ne boli (1980.), Sijeda djeca (1992.), Snijeg u očima (1993.), Havino preklinjanje (1995.), Dever ćuprija (1996.), Svjetlost je Tvoja sjena (2002.). Dobitnik je nagrada Društva književnika Hrvatske, 7. sekretara Skoja, Nagrade Zvonimir Golob, i drugih.

Ljiljana Lilli Koci je slobodna umjetnica - fotografkinja, slikarica, kiparica, multimedijalna umjetnica i spisateljica kratkih priča i poezije. Rođena je 1967. godine u Beogradu, Zemun, albanskih je korijena i podrijetla. Od 1991. godine živi u Zagrebu. Prozu i poeziju piše od najranije mladosti. Autorica je romana *Isto i drugačije*.

Hanna (1997) i **Laura** (1975) **Klapka**, rođene u Zagrebu. Poeziju pišu 7 godina, u tom periodu uz mnogobrojne zajedničke zbornike, izdale su 2014. godine samostalnu

zajedničku zbirku "Genetikom predodređena čuvarica tvojih suza", 2015. godine poetski dramu zajedno sa Dijanom Jelčić "Ako sutra nikada ne dođe". Laura je objavila tri samostalne zbirke 2013. godine "Marioneta vlastitog htijenja", 2016. godine "52 minute" te, 2017. godine "Marioneta vlastitog htijenja - Do duše naga". Lara Laura Gee L.L.G.

Ljiljana Lipovac rođena je u Zagrebu 1957.godine.Završila je obrtničke škole. Piše poeziju. Ove godine objavila je prvu zbirku poezije, a 2017. dobila je Zlatnu laketu Sajma knjiga u Beogradu za najbolju pjesmu o ženi Romkinji.

Mirjana Mrkela rođena je 1955. u Beogradu. Živi u Zadru i članica je Hrvatskog društva pisaca, Hrvatskog društva književnika za djecu I mlade (Klub prvih pisaca), kao i udruge Zapis – Zadarski Pisci. Piše pjesme, priče, kolumne, romane i drame. Do sada je objavila devet knjiga I jednu dramu

Marijana Mrvoš. rođena sam 1968. godine u Ogulinu. Pišem kratke proze iz pomaknutog kuta gledanja na svijet i zbivanja. Poeziji se uvijek vraćam, poklonim joj vrijeme, obrađujem sebe i druge slikom, emocijom. Sve češće pripovijedam nastojeći pri tom u slušatelju probuditi interes za riječ - život. Uz zabilješke po bilježnicama i blokovima trag ostavljam i online blogom (<https://marymrvos.wordpress.com>) - Priče o ljudima, osjećajima, čaroliji, kojim nastojim proniknuti u zakutke onog što se događa oko mene i u meni. Autorske priče i kratki prozni tekstovi objavljeni su mi u on line časopisu ZinDaily, 2017. i 2018. godine. Priča „Mentol Bombon“ na međunarodnom natječaju Vranac, u Podgorici, odabrana je u zbornik među 20 najboljih za 2016. godinu. Pjesma u prozi „Vrijedim, vrijedim, vrijedim..“ odabrana je za međunarodnu izložbu u trajanju od 27. travnja do 15. svibnja 2018. u sklopu Prvomajskog inkubatora čiji organizator je udruga Kreativni Krk.

Darko Polšek, sociolog i filozof, rođen je 1960. g. u Zagrebu. Voditelj je studija antropologije na Filozofskome fakultetu. Bio je Fulbrightov stipendist, stipendist DAAD-a u Heidelbergu, OAD-a u Grazu i St. Catherine's Collegea u Oxfordu. Bio je organizator simpozija o Karlu Popperu i Friedrichu Hayeku na Central European University u Budimpešti, voditelj međunarodnoga poslijediplomskoga seminara Sociology of the Sciences na IUC-u u Dubrovniku od 1995. te pročelnik Odjela za sociologiju Matice hrvatske. Bio je pomoćnik ministra znanosti (2000.–2001.). Autor je znanstvenopopularnih knjiga Rađanje nacije, Svjetsko carstvo i njegovi neprijatelji, Zapisi iz treće kulture, Erazmove poslovice, Udovice i siročići, stručnih knjiga Pokušaji i pogreške (o Karlu Popperu), Peta Kantova antinomija (o »edinburškoj školi« u sociologiji znanosti) i Aporije realnoga (o Nicolaiu Hartmannu), Contra paedagogicos; urednik je knjiga Sociobiologija, Društveni značaj genske tehnologije (u suradnji s Krešimirom Pavelićem), Sociologija znanstvene spoznaje, Vidljiva i nevidljiva akademija, Evolucija društvenosti (u suradnji s Josipom Hrgovićem), Uvod u bihevioralnu ekonomiju (u suradnji s Kostom Bovanom), Knowledge Society and

Active Citizenship (grupa autora), Društvene pretpostavke društva znanja (grupa autora), a koautor je i udžbenika Sociologija za srednju školu (Školska knjiga), te Uvoda u sociologiju Pravnog fakulteta u Zagrebu

Dino Porović (1963., Brčko) bosanski književnik, pjesnik, crtač i kantautor. Objavio je knjige kratkih priča s pjesmama: Požutjelim listovima bijele starke hode (2011), Ili smrt fašizmu ili sloboda narodu (2012) i Neurohirurgija bez anestezije (2014), te zbirke poezije Homorominjanja (2015) i Pred vigvamom bijeli čovjek crven pod kožom (2018). S Tamarom Čapelj koautor i izvođač muzičko-poetskog performansa Lica iz svemira (iz kategorije poetskog teatra), te koscenarista dva dječija festivala Lino-Fest u Sarajevu (XIV. 2016. i XV. 2017). Bivši član Pedagoško-glazbene skupine Pravo lice (objavila CD Tvoje pjesme, 2017). Idejni je osnivač Udruženja umjetnika Planet Poezija, koje organizira značajnije projekte kao što su: Poetski doček Nove godine, Admiralska poetska gerila, Um na drum, Dnevna doza lirike, Planet Poezija LIVE, PUUP-čanje, te suorganizira: Međunarodni festival 4 godišnja doba književnosti (Sarajevo), Neretvanske vedrine, Bal-Kantfest i sl. Urednik godišnjaka Planet Poezija – Almanah, te član Udruženja pisaca u BiH i Udruženja novinara BiH. Dobitnik je libanonske književne nagrade za kreativnost Naji Naaman 2016. Diše, hoda, uči, radi, voli, organizira, crta, svira, pjeva, piše i ispisuje stranice romana u nastajanju unutar svemira Sarajevo i bosanskohercegovačkog europskog kosmosa omeđenog od Triglava do Vardara.

Živko Prodanović, književnik, Zagreb 1945. Objavio dva romana, četiri zbirke poezije i dvije zbirke priča. Pjesme, pripovetke i aforizmi štampani su mu u časopisima, zbornicima, antologijama i raznim drugim publikacijama u dvadesetak zemalja. Član je Hrvatskog društva pisaca.

Lidija Puđak rođena je 6. lipnja 1971. godine u Novoj Gradiški-Hrvatska. Tamo se školuje te završava za kreativno dizajnerskog inženjera. 1992. godine seli se u Zagreb gdje i danas živi i radi. Dodatno se stručno osposobljava u mnogim poslovnim smjerovima. Danas je u privatnom poduzetništvu. Uz povelik broj dodijeljenih plaketa i zahvalnica, pjesme su joj objavljene u mnogim zajedničkim zbirkama, raznim portalima i časopisima te su prevedene na nekoliko jezika (talijanski, albanski, njemački, arapski, rumunjski, makedonski, slovenski, engleski). Sklona organizacijskim djelatnostima uz pisanje poezije kreće i sa mnogim projektima vezanima uz književnost te na toj osnovi surađuje kao: Vanjski suradnik Narodnoga sveučilišta "Dubrava", Voditelj pjesničke sekcije, ogranak Zagreb Književno likovnog društva "Rešetari", glavni organizator regionalnog projekta Pjesničkom riječju "Stop nasilju nad ženama". Na osnovu ovoga projekta od Italije tj. Svjetske unije pjesnika dodijeljena joj je povelja „Ikona za zaštitu žene“ te je uvrštena među trideset međunarodnih koordinatora sam unije. Suradnik je građanske inicijative "NG Buntovnici", dopisnik portala za umjetnost i kulturu "Pokazivač" iz Kragujevca, član magazina za kulturu, umjetnost, nauku i obrazovanje "Diogen"u Sarajevu, suradnik

za kulturu u domovima za starije i nemoćne u Zagrebu te glavni inicijator i moderator projekta Slavonija u krilu Zagreba, pjesništvo, etno kultura i glazba.

Boris Rašea. Rođen sam 23. 02 1968 u Bihaću, SR BiH. diplomirao sociologiju na FF u Zagrebu. Kao novinar radio u Zapadu, Danasu, Arkzinu, Yutelu, HRT-u, Feralu, Latinici, snimio seriju Nečija zemlja, bio dopisnik Deutsche press agentur, radija Deutsche welle, zaposlen u 24 sata od početka izlaženja tog lista. Objavio knjige: Komunizam, Staljinovi ubojice, Tito i Krleža, Titov najtajniji agent, Ustaški James Bond 1 i 2, Zabranjena ljubav, Tajna veza Tita i Pavelića, Smrtonosne knjige o Titu, Krvava ruka Udbe, uredio autobiografije Duška Ljuštine i Miroslava Lilića, dječju tetralogiju Mjesec boje krvi, i druge...

Omer Rak (Šibenik, 1957.), esejist, dramski pisac i romanopisac. Objavljuje u časopisima za kulturu Zadarska smotra, zadarskog Ogranka Matice hrvatske i Osvitu, šibenskog Ogranka Matice hrvatske; Tvrdi, časopisu za teoriju, kulturu i vizualne umjetnosti Hrvatskoga društva pisaca te drugim specijaliziranim publikacijama. Koncem svibnja 2009. u nakladi Profila objavljuje Stoljeće na početku, izabrane eseje, osvrte i komentare objavljujane od 2004. do 2008. u Vjesniku i Novom listu. Napisao je više radio i kazališnih dramskih tekstova koji su nagrađeni, emitirani i uprizoreni. Pasionirani je istraživač prapovijesnog simbolizma. Nakon višegodišnjeg istraživanja tzv. danilskog ritona, kultne posude iz prapovijesne danilske kulture, u nakladi Gradske knjižnice „Juraj Šižgorić” u Šibeniku 2008. izašla mu je knjiga Danilski riton: struktura i simbolika kultne posude iz srednjeg neolitika, iscrpna multidisciplinarna studija o toj zagonetnoj posudi. Prevedenu na engleski, naslovljenu The Rhyton from Danilo: Structure and Symbolism of a Neolithic Cult-Vessel, knjigu je u travnju 2011. objavio ugledni britanski nakladnik „Oxbow Books” iz Oxforda. U nakladi zaprešićke Frakture objavljuje romane Arkana Fausta Vrančića Šibenčanina (2014.) i Kultna posuda (2017.). Zbirku eseja Mistični simboli zavičaja: Eseji o hermetičnoj starini Šibenika i okolice objavit će mu dogodine Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić” u Šibeniku. Živi i radi u Zagrebu.

Sanja Šantak rođena je 1967. u Zagrebu. Pohađala je Srednju školu za primijenjenu umjetnost i dizajn, a završila Višu školu za dizajn tekstila i odjeće – smjer modnog dizajna. Diplomirala je na Filozofskom fakultetu, dvopredmetni studij arheologije/etnologije i dvoipolgodisnji studij muzeologije. 20-tak godina asistira na poslovima TV i filmske scenografije, kostimografije i rekvizita. Scenaristica je dok.filma T. Žaje „Dvije sestre“, 2008. koautorica anim. lutka-filma „Soldat“, 2006. koscenaristica animiranog lutka-filma „Arktički pirat“ (u produkciji). Ilustracijom se bavi posljednjih godina uglavnom kao stalna suradnica u časopisu „Radost“. Samostalno je ilustrirala dvije knjige - „Od rujna do rujna“, 2006. i „Čudesni Mihael“, 2009. Piše na facebooku i na blogovima.

Zoja Strenja-Šolaja rođena je 1947. u Zadru. U rodnom gradu je završila gimnaziju i diplomirala na Filozofskom fakultetu, a u Beogradu magistrirala (temom Korelacija nastave književnosti i slikarstva). Radni vijek je provela u Zadru kao srednjoškolska profesorica. Od 2009. živi u Rijeci. Zbirka dječjih priča Danoćev savršeni svijet objavljena joj je 2005. (Dječje slovo), roman Reptili 2007. (Konzor) i roman Roundabout 2011. (Konzor-Jesenski i Turk). U zadnje vrijeme objavila je nekoliko priča na RGG.

Marija Aleksandra Štrajh poznata je kao TV i radio autor i voditelj brojnih emisija, među kojima i pionirsko medijsko probijanje tabua erotskim serijalima «Sexy Subota», «Cmok», «Lizaljka», «Sex Akademija», «Planet Ljubav» te bivša urednica na zagrebačkoj Otvorenoj televiziji, autor mnogih kolumni i intervjuu u Playboyu i Novom Listu te knjige intervjuu sa većinom rock zvijezda iz bivše SFRJ, «Rock N Stock generacija», kao i pasionirani obožavatelj svega zelenog od hrane pa do ekologije i pomaganjem životinja te knjige «Pametna Kuharica» i TV emisija «Zelenvizija», «Na prirodan način», «Prirodno», «Greenvision Tv» itd.. Vrlo mlada bila je autor mnogih predstava i performansa(vidjeti Kronotop hrvatskog performansa, Zarez op a.), a po povratku iz SAD-a gdje se obučila za healera, arhatica, teozofa te trenera QiGonga, bila je autor i organizator subverzivnih projekata kao što su METAFIZIKA KRVI ili art vizija DNK ključa u rtiječkom MMS-u, KULTUR ŠOK 2014., NA RUBU – subverzive art performance festival kao i autorskog filma koji je obišao tri hrvatska festivala «New York Raft On The Road».

Ivica Ušljebrka rođen je u Njemačkoj 1972., a od svoje treće godine živim u Zadru gdje sam završio osnovnu i srednju školu te na Sveučilištu u Zadru stekao zvanje profesora hrvatskoga jezika i književnosti. Radim na mjestu nastavnika Hrvatskoga jezika u Pomorskoj školi Zadar.

Miroslav Tičar rođen je 18. 1. 1960 godine u Malom Mraševu, živio sam tridesetak godina u Krškom onda sam se preselio sa obitelji u Veliko Mraševo gdje sada živim i stvaram. Pjesme sam pisao od 14 do 25 godine, bio aktivan u literarnom klubu Beno Zupančič u Krškom i sudjelovao na susretu pjesnika naivaca u gradu Trebnje. Poslije toga sam se posveto prozaičnijim zadaćama kao što su obitelj, djeca, karijera. Tako je bilo s kratkim prekidima do 2009 godine. Tada sam u sebi ponovo osjetio potrebu za poezijom. Počeo sam objavljivati na Netlogu, internetnom portalu Pesem.si, Facebooku i još posebno na portalu Literarni Val. Moje pjesme su bile objavljene i u zborniku Fanafare 2 2011 godine. Dosada sam objavljivao i u zbornicima pjesama Stihom govorim 1, 2 , 3 i 4. U septembru 2013 godina izdao sam samostalnu pjesničku zbirku Putnik (Popotnik), a u januaru 2018 zbirku Tam preko in čez. Organiziram susrete pjesnika sa prostora bivše Jugoslavije u Kostanjevici na Krki a počeo sam sa voditeljicom priređivati Kavarniško veče zvano Čarna beseda (Čarobna rječ) koje se događa jedanput mjesečno. Prvi odazivi na moje pjesme bili su pozitivni i to me je potaklo da nastavim s pisanjem. U pjesmama želim izraziti sebe kroz

stihove pa ako to nađe odgovarajućeg čitaoca ili slušaoca, ako se dotakne druge duše, to je za mene dovoljno.

Milko Valent, prozaik, pjesnik, dramatičar, esejist i kazališni kritičar, rođen je 6. srpnja 1948. u Zagrebu. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirao je filozofiju i komparativnu književnost. Suradnik je stotinjak časopisa, magazina i novina te mnogih radijskih programa kao i nekoliko internetskih portala. Dosad je objavio 35 knjiga. Zastupljen je u 29 antologija i 49 hrvatskih te inozemnih izbora, zbornika, pregleda i panorama poezije, proze, drame i eseja. Brojni njegovi tekstovi prevedeni su dosad na 13 jezika. Također je na njemački jezik prevedena novela Nježna palisandrovinu i izbor iz knjige poezije Tihi alati (prijevod je dostupan na internetu), na francuski, mađarski i poljski drama Gola Europa, na makedonski roman PlayStation, dušo, a na engleski radiodrame Neonski rubovi i Tinta u oku, kratke proze Jazz za Aishu, Djevojka i bicikl i Interkontinentalno drhtanje te drame Gola Europa, Ground Zero Aleksandra i Bordel divljih jabuka. Dvije drame iz dramske trilogije Zero (Gola Europa i Ground Zero Aleksandra) nagrađene su 2000. i 2002. trećom i prvom nagradom Marin Držić. Za dotadašnji doprinos poeziji nagrađen je Maslinovim vijencem 2009. Za roman Umjetne suze, kao najbolje književno ostvarenje objavljeno 2013., dobio je 2014. Nagradu Vladimir Nazor i Stimulaciju Ministarstva kulture RH za jedno od najboljih književnih djela u 2013. (S istim je romanom bio među pet finalista književne nagrade Tportala za najbolji roman u 2013.) Na drugom natječaju Petrarca Festa za najbolji sonet dobio je 2015. treću nagradu za sonet Rock'n'roll. Za knjigu pjesama Pustinja dobio je 2016. Stimulaciju Ministarstva kulture RH. Za roman Umjetne suze dobio je 2016. Književnu nagradu Stipan Bilić-Prcić, koju dodjeljuje Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU). Za knjigu pjesama Otvorena rosa dobio je 2018. nagradu Tin Ujević.

Popis objavljenih knjiga:

Carpe diem (filozofija, teorijski eseji), CKD, Zagreb, 1979.

Leptiri arhetipa (poezija), Mladost, Zagreb, 1980.

Zadimljena lopta (poezija), Izdavački centar Revija, Osijek, 1981.

Koan (poezija), Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1984.

Gorki deserti (proza), Globus, Zagreb, 1985.

Ordinacija za kretene (proza), Izdavački centar Revija, Osijek, 1986.

Clown (roman), Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1988.

Erotologike (filozofija, teorijski eseji), Izdavački centar Revija, Osijek, 1988.

Totalni spol (eseji - teorija jezika, feminizam, "žensko pismo", polemika), predgovor Irena Lukšić, Mladost, Zagreb, 1989.

Slatki automati (poezija), Izdavački centar Revija, Osijek, 1990.

Erektikon (poezija), Univerzitetska riječ, Nikšić, 1990.

Al-Gubbah (proza), Azur Journal, Zagreb, 1992.

Rupa nad rupama (poezija), Perun, Zagreb, 1995.

Plava krv (poezija), Naklada MD, Zagreb, 1997.

Vrijeme je za kakao (proza), Areagrafika, Zagreb, 1998.

Bubnjevi i čipke (drame), Areagrafika, Zagreb, 2000.

Jazz, afrička vuna (poezija), Naklada MD, Zagreb, 2001.

Neuro-Neuro (poezija), Meandar, Zagreb, 2001.
 Eurokaz - užareni suncostaj (kazališne kritike), Naklada MD, Zagreb, 2002.
 Fatalne žene plaču na kamionima (roman), Naklada MD, Zagreb, 2002.
 Nježna palisandrovina (proza), Meandar, Zagreb, 2003.
 Vrijeme je za kakao (proza), audio izdanje, 4 kasete, trajanje 4:35 sati, čitao Vjekoslav Madunić, Hrvatska knjižnica za slijepe, Zagreb, 2003.
 Demonstracije u jezgri (poezija), Stajergraf, Zagreb, 2004.
 Isus u kampu (proza), Stajergraf, Zagreb, 2004.
 Der zarte Palisander (proza), Schreibheft, 64, Essen, 2005.
 PlayStation, dušo (roman), Profil, Zagreb, 2005.
 Zero (dramska trilogija), predgovor Boris Senker, Profil, Zagreb, 2006.
 Al-Gubbah (proza), drugo, prošireno, elektroničko izdanje, DPKM, Zagreb, 2006.
http://www.elektronickeknjige.com/valent_milko/al-gubbah/index.htm
 Jazz, afrička vuna (poezija), drugo, elektroničko izdanje, DPKM, Zagreb, 2007.
http://www.elektronickeknjige.com/valent_milko/jazz_africka_vuna/index.htm
 L'Europe nue (I. dio dramske trilogije Zero), Theatroom noctuabundi, Pariz, 2007.
 Zero (dramska trilogija), drugo, elektroničko izdanje, Balkanski književni glasnik, 3, Beograd, 2008. http://www.balkanwriters.com/broj16/Milko_Valent_Zero.pdf,
 Tihi alati (poezija), Mala knjižnica DHK, DHK, Zagreb, 2008.
 Tihi alati, E-izdanje, Zagreb, 2018. <https://elektronickeknjige.com/biblioteke/online/tihi-alati/>
 Kaos (dramska trilogija), predgovor Boris Senker; Naklada Ljevak, Zagreb, 2008.
 PlayStation, dušo (roman), audio izdanje, 4 kasete, trajanje 5:26 sati, čitao Goran Bjegović, Hrvatska knjižnica za slijepe, Zagreb, 2008.
 Clown (roman), drugo, elektroničko izdanje, DPKM, Zagreb, 2008.
http://www.elektronickeknjige.com/valent_milko/clown/index.htm
 Плејетејшн, душо (roman), Академски печат, Скопје, 2008.
 Paučina (roman u nastavcima), internetska verzija romana Umjetne suze, internetski portal Booksa.hr, Zagreb, 2008./2009. <http://www.booksa.hr/specials/92>
 Kaos (dramska trilogija), drugo, elektroničko izdanje, Etna, 86, Beograd, 2009.
<http://www.aforizmi.org/etna/etna86/milko-valent-kaos.pdf>,
 Iskustvo praznine (poezija), elektroničko izdanje (prvo elektroničko izdanje neke od mojih knjiga), izabrala i uredila Ana Horvat; Hrvatska ljubavna lirika, Vergl, Zagreb, 2009. http://pjesnici-ane-horvat.net/knjige/milko_valent/milko_valent.html
 Umjetne suze (roman), Profil, Zagreb, 2013.
 Pustinja (poezija), MeandarMedia, Zagreb, 2015.
 Radikalna mjesečina (knjiga kratkih proza), OceanMore, Zagreb, 2016.
 Otvorena rosa (knjiga pjesama), V.B.Z., Zagreb, 2017.
 Les Larmes artificielles. PQ (Umjetne suze. Toaletni listići), preveo Yves-Alexandre Tripković, THEATROOM, Paris, 2018.

Dušan Varićak, rođen 1962. u Beogradu. Piše poeziju, kratke priče, pripovetke, književnu kritiku i eseje. Do sada su mu objavljeni pesnička trilogija „Nesporazumni život“: „Posmatračeva pesma“ (Smederevski književni krug, 2010), „Tražeći čoveka“ (Beoknjiga, 2011), i „Sto lica jednog pisca“ (Beoknjiga, 2012), kao i zbirka pripovedaka „Prokletstvo Bukovskog“ (Balkanski književni glasnik, 2014). Sa slovenačkim pesnikom Franjom Francičem koautor je pesničke zbirke „Sto obrazov enega pisatelja“ (KDPZN, 2015). U pripremi mu je zbirka „Kratke priče ljubavi i smrti“. Priče, pesme i kritike objavljuvani su mu u „Književnim novinama“, „Književnom magazinu“, „Gradini“, „Politici“, „Ninu“, „Večernjim novostima“,

„Savremeniku“, „Poljima“, „Bdenju“, „Priči“, „Tragu“, „Majdanu“, „Mons Aureus-u“, „Zvezdanom kolodvoru“, „Jesenjinu“, „Balkanskom književnom glasniku“ i dr., kao i po mnogim zbornicima i antologijama u regionu. Laureat je „Nušićijade 2013“ za satiričnu priču. Urednik za Srbiju Balkanskog književnog glasnika. Živi u Beogradu.

Jadranka Matić Zupančič rođena je 1950 godine u Konjščini, u Hrvatskoj. Osnovnu školu i gimnaziju pohađala u Karlovcu. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala je jugoslavistiku (današnju kroatistiku) te komparativnu književnost. Od 1974. godine živi i radi u Novom Mestu u Sloveniji kao knjižničarka u Knjižnici Mirana Jarca Novo Mesto. Piše poeziju na hrvatskom i slovenskom jeziku, a bavi se i prevođenjem slovenske poezije i proze na hrvatski. Intenzivno radi na održavanju i učvršćenju slovensko-hrvatskih kulturnih veza. Od 1993. godine Knjižnica Mirana Jarca Novo Mesto počela je suradnju s Knjižnicom »Ivan Goran Kovačić« iz Karlovca, koja je ujedno i Središnja knjižnica Slovenaca u Hrvatskoj. Kao Karlovčanka ubrzo je uspostavila suradnju obaju knjižnica, na čemu nastoji i nakon umirovljenja. Bavi se mentorskim i uredničkim radom kao stručna suradnica na projektima (Sosed tvojega brega; V zavetju besede; Lepota besede). Bila je i kourednica za hrvatski jezik na antologiji Iz jezika u jezik. Pjesme su joj objavljene u mnogim zbornicima i antologijama, a kao samostalne zbirke objavila je Jezik u nastajanju (1987), Paralelni glas: dvojezična hrvatsko-slovenska pjesnička zbirka (1995), Zasuti ocean: slovenska pjesnička zbirka (2000), Tramontana (2012), Zvučna tapiserija / Zvočna tapiserija : dvojezična hrvatsko-slovenska pjesnička zbirka (2018). Za svoj rad primila je brojna priznanja i nagrade, među ostalima 2000 najveće državno priznanje za rad u knjižničarstvu Čopovu diplomu, te 2001. Trdinovu nagradu. Članica je Hrvatskog društva pisaca.

Ninoslav Žagar, pjesnik i novinar, rođen je u Zagrebu 8. travnja 1963. godine. Dosad je objavio zbirke poezije Skladište nestalih (1994.), Vrtovi guste ljepote (2001.) i Visoke magle (2014.), te knjigu kratkih priča Na vodi (2005.). Član je DHK-a. Živi i radi u Zagrebu.

Blanka Will studirala je germanistiku i engleski jezik na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Kratku prozu počela pisati u jesen prošle godine kao polaznica Centra za Kreativno Pisanje u Zagrebu. Prvo autorsko čitanje imala je u knjižnici Bogdan Ogrizović u Zagrebu. Živi i radi u Zagrebu. Priče koje pišem kao da su već davno započete, ali zbog mnogo čega su ostale nezavršene, izgubljene i neispričane. One su dio su iskustva čitanja i istraživanja, propitivanja vlastitih znanja u svijetu koji je fragmentiran, raspršen... Imam osjećaj da pisanjem i pričanjem priča sudjelujem u izgradnji svijeta koji tek treba ponovno u priči strukturirati, graditi, ali tako da govori o mojim nedoumicama ili začuđenosti.

SADRŽAJ:

Uvod u vještice i metafore, 5

Književna nagrada Zvonimir Milčec, 6

Milko Valent: Suvremene vještice auto-antologija
(erotski glamur, užitak, zlo, mrak), 7

Uvod u vještičji glamur autoantologije, 8

Autoantologija pjesama iz knjige Otvorena rosa, 9

Ljubičasti urlik, magnolija

Ritam za голу Europu

Crni jajnici

Beton je uvijek kreativan

Ja sam disfunkcionalna

Nesanica

Cvrkut s Twittera, generacija Z

ESEJI, 27

Jasna Babić: Coprnice na raskrižu 'kraljevinske ceste'

Roman Bolković: Haxen

Darko Polšek: Vještice nekad i sad

Boris Rašeta: Novi srednji vijek: Vještice danas

Omer Rak: Stigma diaboli A. D. 1443

PRIČE, 61

Božo Bojić: Enciklopedistika sinekure

Ružica Kišur-Črlenec: Svečkari

Dijana Jelčić: Heretik i vještica

Marijana Mrvoš: Razlio se kao palačinka

Dino Porović: Izvještaj afganistanskih gasulhana

Sanja Šantak: Jednog dana u listopadu

Zoja Strenja-Šolaja: Progonstvo

Marija Aleksandra Štrajh: Tko je bila Tara Knot?

Dušan Varićak: Oči

Blanka Will: Ex tenebris (fragmenti)

POEZIJA, 95

Barbara Baždarić: Krutiji od života
Tamara Čapelj: Pjesma irisu izniklom u totalitarizmu
Grešnica
Perunike samohrane majke
Anka Dorić: Brige more košmare
Saberu se
Neven Dužević: Bez coprnice sve je ništ
Belma Glibić: Pišem
Marijnan Grakallić: Malj za vještice (Maleus malificarum)
Maja Heršak: Vratila sam se
Dijana Jelčić: Kasandra
Ksenija Kacijan: Dok vani psi laju
Dražen Katunarić: Varadžbina
Bernarda Kermend: Letim u snovima
Ivanka Blažević Kiš: Muha
Ostavila je mrtvu pticu pred vratima
Enes Kišević: Žene u crnom
Laura Klapka: Otkrivanje vatre
Lili Koci: Vampiriska sonata
Ljiljana Lipovac: Suvremena vještica
Lidija Puđak: Istupi i priznaj - vještica sam
Mirjana Mrkela: Cjeloživotno obrazovanje
Marijana Mrvoš: Inspiracija - Znamen
Živko Prodanović: Izjava s Malog placa
Fragmenti za Angeronu
Ivica Ušljebrka: Dok gledamo tamu
Miroslav Tičar: Pusti, samo pusti
Dušan Varićak: Rebel Yell (Oni normalni)
Jadranka Matić Zupančić: Sezona lova
Raskršće
Hidra
Ninoslav Žagar: A da smo ljudi

PROGRAMI, 139

Radionica tijelo riječi: vještice-coprnice

BIOGRAFIJE AUTORA, 142